

19 126

EESTI RIIKLINE STATISTIKA

RAHVA DEMOGRAAFILINE KOOSSEIS
JA
KORTERIOLUD EESTIS

1922 a. ÜLDRAHVALUGEMISE ANDMED

VIHK I

100

RÉSULTATS DU RECENSEMENT DE 1922

POUR TOUTE LA RÉPUBLIQUE

TOME I

TALLINN 1924
RIIGI STATISTIKA KESKBÜROO

BUREAU CENTRAL DE STATISTIQUE DE L'ESTONIE

SISUKORD.

(Table des matières française se trouve à la page VI)

Sissejuhatus	Lhk. V
Kaastöölise nimestik	VIII

I. Elanikud.

Tähtsamad üldarvud	9
Rahvaarv 1922 a.	9
.. 1881, 1897, 1922 a.	10
.. välisriikides	11
.. faktiline ja harilik	11
Rahvatihedus 1922 a.	12
.. välisriikides	13
Sugude vahekord 1922 a.	14
.. .. 10 a. vanusrühmades	15
.. .. 1881, 1897, 1922 a.	16
.. .. tähtsamates välisriikides	16
Rahva vanusline koosseis 1922 a.	17
.. .. 1881, 1897, 1922 a.	18
.. .. 1881, 1897, 1922 a. vanusaastate järele	19—20
.. .. 1922 a. töökaitse, hoolekande, maksustamise ja koolikohustuse suhtes	21
.. .. 1881—1922 a. — do —	22
Riikkondlus 1922 a.	23
.. .. maakondade ja 10 a. van.-rühmade järele	23
Perekonnaseis 1922 a.	24
.. .. maakondade ja linnade järele	24—25
.. .. 10 a. vanusrühmade järele	26
.. .. 1881, 1897 ja 1922 a. (15 a. van. alates)	26—27
.. .. võrdlus välisriikidega	28
Naistel olnud laste arv, ühenduses abielus oldud ajaga:	
a) Naiste vanus ja kooselamise kestvus	28
b) Kooselanud naistel olnud laste arv	28
c) Naised laste arvu järele, ühenduses kooselatud ajaga	29
d) Naistel olnud laste arv, ühenduses vanusega	29
Rahvus 1922 a.	31
.. .. maakondade ja 10 a. van.-rühmade järele	31
.. .. 1881—1922 a.	32—33
Eestlased, kelle harilik keel pole eesti keel	34
Rahva kirjaoskus:	
a) üldarvud kirjaoskamatus kohta 1922 a.	35
b) kirjaoskamatus territoriaalne jaotus	36
c) kirjaoskamatus üksikutes 10 a. vanusrühmades	37
d) .. 7—24 a. vanuses	37—38
e) .. kooliskäimise järele	39
f) kirjaoskus 1881—1922 a.	39—41
Rahva haridus:	
a) üldarvud hariduse kohta 1922 a.	41
b) haridusliikide vahekorrad maakondade järele (üle 10 a. v.)	42
c) hariduse järele liigitatute vanusline koosseis (10 a. v.-rühmad)	43
d) 7—24 a. vanuste liigitus hariduse järele	44
e) kesk- ja kõrgemates õpeasutustes õppinute arv 1897—1922 a.	45
Sünnikoht	46
.. linnade, alevite ja valdade järele	47
.. maakondade ja 10 a. vanusrühmade järele	47—49
Usk 1922 a.	50
.. .. maakondade ja 10 a. van.-rühmade järele	50
.. .. 1881, 1897, 1922 a.	51
Vigased ja vaimuhaiged 1922 a.	52
.. .. maakondade ja 10 a. v.-rühm. järele	53—54
.. .. 1881—1922 a.	55—57

2

134315

Sisukord (järg)

II. Korteriolud.

	Lhk.
Tähtsamad üldarvud	59
Elumajade, -korterite ja elanikkude suhtelised vahekorrad maal ja linnades-alevites 1922 a.	60
Elumajad:	
Elumajade tihedus 1922 a.	60
Tühjad elumajad ja -korterid 1922 a.	61
Elumajade ehitusmaterjal 1922 a.:	
a) üldarvud	62
b) linnades-alevites ja maal asuvate majade ehitusmaterjali %-lised vahekorrad	62
c) elumajade ehitusmaterjal maakondade järele	63
d) üksikutes linnades, alevites ja maal	63—64
Elumajad 1881—1922 a.:	
a) elumajade juurdekasv	65
b) .. seinte ehitusmaterjal	66
c) .. katuse ehitusmaterjal	66
Elukorterid (linnades-alevites):	
Üldarvud linnades-alevite elukorterite ja -majade kohta, ühenduses elanikkude arvuga:	
a) elumajad	67
b) elukorterid ja elanikud	68
Elukorterid suuruse järele linnades ja alevites 1922 a. ja nende asukoht üksikutes linnades ja alevites	68
Elumajad	70
Elukorterid elan. arvu järele üksikutes linnades ja alevites	71—72
.. .. tiheduse järele linnades ja alevites	73
.. linnades	73
.. meil ja välisriikides	74
Elukorterite — ühetoaliste — kasutamise viisid linnades-alevites 1922 a.	75
Elukorterid linnades 1881—1922 a.	76
Elukorterite sisseadused — köök, klosett, veevõrk, kanalisatsioon, valgustus — linnades-alevites 1922 a.	76—78

Lisa I.

Mõned täiendavad arvud üksikute admin.-üksuste kohta.

A. Vallad nende rahvarikkuse järele:	
a) valdade arv	} 79
b) rahva arv valdades	
B. Elanikkude üldarv, kirjaoskamatus ja sünnikoht linnades, alevites ja valdades järele:	
a) Elanikkude üldarv	} 79—82
b) .. arv 10 a. van. alates	
c) Kirjaoskamatus (% üle 10 a. van. elan. arvust):	
1) lugemisoskusetud	
2) kirjutamisoskusetud	
d) Elanikkude sünnikoht (% elan. üldarvust):	
1) samas maakonnas	
2) .. admin. üksuses	

Lisa II.

Rahvalugemise seadus ja vormulaarid.

a) rahvalugemise seadus ja määrus	83
b) .. vormulaarid	84
c) .. instruksioonid (nimestik)	85

SISSEJUHATUSEKS.

Käesolevas väljaandes on vaatluse alla võetud Eesti rahva demograafiline koosseis peaaegu täielikult 1922 a. rahvalugemise andmete alusel. Kuna need absoluutarvudena nii üleriiklises kokkuvõttes, kui ka üksikute maakondade järele eraldi on välja antud, sünnib see peaaegu täielikult suhtarvude näol, kuna absoluutarvudest ainult mõned üldarvud on toodud.

Omamaalisteks võrdlusteks on meil olemas kolme rahvalugemise andmed. Esimene täielik rahvalugemine, mis ka korteriolusid lühidalt puudutas, oli 1881 aastal ja teda toimiti ainult end. Balti kubermangudes, sellekohase eriseaduse järele. Teine — eelviimane rahvalugemine teostati meie territooriumil 1897 aastal ühes I ülevenemaalise tsensusega.

Ehk küll eelmised rahvalugemised viimasest—1922 a.—rahvalugemisest palju erinevad, nii plaani, kui ka programmi ulatuse poolest, siiski on suudetud viimase rahvalugemise andmeid eelmistega võrreldavaks teha, muidugi teatud ümberpaigutamistega ja osalt ka kitsendustega.

Kuna eelmistel—1881 ja 1897 a.—Eesti territooriumil korraldatud rahvalugemistel maakondade piirid teistsugused olid, kui praegu, ja nende rahvalugemiste andmete kokkuvõtteid väiksemate administratiivüksuste — valdade — järele hoopis ei tehtud, tuli võrdluseks 1922 a. rahvalugemise andmeid eelmiste rahvalugemiste ajal olnud territoriaaljaotuste järele rühmitada.

Võrdluste teostamisel üleriiklises ulatuses on Vabariigi praegust territooriumi järgmiselt muudetud:

1. Järva maakonnast on Pärnu maakonda ülekantud Kärü vald.
 2. Valga maakonna adm.-üksustest on ülekantud:
 - a) Kaagjärve, Karula, Laanemetsa ja Taheva vallad — Võru maakonda,
 - b) Keeni, Kuikatsi, Laatre, Sangaste ja Tõliste vallad — Tartu maakonda, ja
 - c) Helme, Hummuli, Jõgevete, Koorküla, Leebiku, Lõve, Patküla, Taagepera vallad ja Tõrva alev — Viljandi maakonda.
 3. Välja on jäetud:
 - a) Viru maakonnast — Narva linn (ühes Kreenholmiga) ja Narooatagused vallad — Kose, Narooa, Skarjatina (kuulusid endistel lugemistel Peterburi kubermangu),
 - b) Valga maakonnast — ülejäänud (mitte ülekantud) osa: Valga linn, Paju, Holdre ja Sooru vallad (end. Valga kreis), ja
 - c) Petseri maakond täielikult (end. Pihkva kreisi osa).
- 1881—1897—1922 a. võrdlustest territooriumi ühildustamise tagajärjel välja jäänud administratiivüksused — Petseri maakond, osa Viru ja Valga maakonda — moodustavad 4,9% praegusest E. V. üldpinnast, mille elutseb 9,5% rahva üldarvust.
- Maakondade väljaannetes, mis juba ilmunud, ei ole võrdlusi teiste riikide vastava demograafilise koosseisuga üldse puudutatud, kuna kavatsesid neid anda käesolevaga. Suurem osa Euroopa riike teostasid rahvalugemisi pärast ilmasõja lõppu 1920—1921 aastatel, üksikud ka hiljem (Austria, Leedu 1923 a.). Oli kindel lootus, et üleriiklises kokkuvõtte kirjastamise ajaks — 1924 a. lõpuks — välisriikide viimaste rahvalugemiste andmed lõplikult selguvad, kuid kahjuks ei ole, peale üksikute üldarvude, neid andmeid veel senini saadaval.
- On avaldamata rahvalugemiste lõplikud tulemused järgmistele suurriikidele: Saksa (1919 a. rahvalugemine), Vene — SSSR. (1920 a.), Suur-Briti (1921), Itaalia (1921), Prantsuse (1921), Poola (1921), Austria (1923).
- Samuti puuduvad üksikasjalisemad andmed meie väiksemate naaberriikide — Läti, Soome ja Leedu kohta.
- Arvestades ülaltooduga, sai vastavate andmete puudusel võrdlustest välisriikidega teostada ainult väheseid. On suudetud võrrelda tähtsamate välisriikidega ainult meie rahva üldarvu ja tihedust, osalt ka soolist vahekorda; veidi möödaminnes puudutatud perekonnaseisu, kirjaoskust üksikutes riikides, korteriolusid linnades (Eesti—Vene). Täiesti puuduvad võrdlused ka sarnase tähtsa tunnuse alal, kui vanusline koosseis jne. Muidugi oleks võimalik olnud võrdluseks võtta välisriikide kohta käivad andmed 1910 a. ümber toimitud rahvalugemistest, samuti oleks võinud kasutada ka mitme suure sõja ajal erapooletuks jäänud riigi saadavalolevaid andmeid.

Kuna aga meie rahva koosseisus mitmel alal avalduvad ebanormaalsed vahekorrad eestkätt just sõjatagajärgedena seletatavad, oli võrdluste peasihiks neid andmeid just pealesõjaegse olukorraga sõjast osavõtnud riikides võrrelda. Eelsõjaegsete ja erapooletute riikide kohta käivate andmete kasutamine oleks mõnelgi juhusel vale pildi andnud. Nii tuli ka sellest loobuda.

Loodetavasti avaneb võimalus seda puudust enne teist üldrahvalugemist nii või teisiti kõrvaldada.

Kõik tunnused käesolevas väljaandes on vaatluse alla võetud tabelite numeratsioon järgjekorras üleriiklises rahvalugemise andmete väljaandes.

Lühikese teksti eesmärk on andmeid kättesaadavamaks teha, tabelite vaatlemist ja lugemist kergendada. Subjektivsest kriteeriumist andmete selgitamisel on täiesti loobutud: on katsutud ainult kokkuvõttel, üldarvudes, valgustada tähtsamaid nähtusi, etietuues tarbekorral ka võrdlevaid oletusi ja arvutusi, mis peatabelites avaldamata.

.....

Tuletame meelde, et rahvalugemise andmete läbitöötamise viisi ja tabelite sisu kohta sisalduvad teated eriväljaandes: „I üldrahvalugemise läbitöötamise plaan ja tabelite sisu“, rahvalugemise vormulaarid ja instruksioonid on koondatud seda pealkirja kandvasse vihku, rahvalugemise eelkõikuvõtteid on ilmunud erivihuna: „Esimene üldrahvalugemise eelkõikuvõtteid“.

Iga maakonna üksikute linnade, alevite ja valdade üldarvud sisalduvad vastavate maakondade kohta käivate andmete väljaannetes ja üleriiklised kokkuvõtteid vastavas vihus (v. II).

Tööala ja ühiskondlise kihituse kohta käivad andmed sisalduvad vastavas eriväljaandes.

Diagrammid ja kartogrammud rahvalugemise andmete piltlikuks kujutuseks ilmutavad 1925 a. graafilises albumis.

TABLE DES MATIÈRES.

Introduction	VII
Liste des participants aux travaux	VIII

I. HABITANTS.

	Page		Page
Totaux généraux	9	Répartition de la population d'après la nationalité en 1881, 1897, 1922.	32—33
Nombre de la population en 1922	9	Estoniens dont la langue d'usage n'est pas l'estonien	34
" " " " " 1881, 1897, 1922	10	Lettrés et illettrés:	
" " " " " à l'étranger	11	a) Lettrés et illettrés en 1922	35
" " " " " de fait et habituelle	11	b) " " " d'après la répartition territoriale	36
Densité de la population en 1922	12	c) " " " d'après les groupes d'âge de 10 a.	37
Répartition de la population d'après le sexe en 1922	14	d) " " " de 7-me à 24-me âge	37—38
— " — par groupes d'âge de 10 a.	15	e) " " " d'après la fréquentat. de l'école	39
Répartition de la population d'après le sexe en 1881, 1897, 1922	16	f) " " " en 1881, 1897, 1922	39—41
Répartition de la population par âge en 1922	17	Répartition de la population d'après l'instruction:	
" " " " " en 1881—1922	18	a) instruction en 1922	41
Âge par années en 1881, 1897, 1922	19—20	b) " " par arrondissements (personnes au-dessus de 10 a.)	42
Différents groupements pratiques par âge en 1922	21	c) instruction d'après l'âge (groupes d'âge de 10 a.)	43
" " " " " en 1881—1922	22	d) " " de 7-me à 24-me âge	44
Répartition de la population d'après la sujétion en 1922	23	e) personnes avec l'instruction secondaire et supérieure 1897—1922	45
— " — par arrondissements et groupes d'âge de 10 a.	23	Répartition de la population d'après le lieu de naissance	46
Répartition de la population d'après l'état civil en 1922	24	— " — par villes, bourgs et communes	47
— " — par arrondissements et villes	24—25	Répartition de la population d'après le lieu de naissance par arrondissements et groupes d'âge de 10 a.	47—49
Répartition de la population par groupes d'âge de 10 a.	26	Répartition de la population d'après la confession en 1922	50
Population âgée au-dessus de 15 ans	26—27	— " — par arrondissements et groupes d'âge de 10 a.	50
Nombre des enfants nés et durée de mariage:		Répartition de la population d'après la confession en 1881, 1897, 1922	51
a) Âge des femmes et durée de mariage	28	Cas des infirmités et de l'aliénation mental en 1922	52
b) Nombre des enfants nés par les femmes mariées	28	— " — par arrondissements et groupes d'âge de 10 a.	53—54
c) Nombre des enfants nés d'après la durée de mariage	29	Cas des infirmités et de l'aliénation mental en 1881, 1897, 1922	55—57
d) Nombre des enfants nés d'après l'âge de la mère	29		
Répartition de la population d'après la nationalité en 1922	31		
— " — par arrondissements et groupes d'âge de 10 a.	31		

II. MAISONS D'HABITATION ET LOGEMENTS.

Totaux principaux	59
Maisons, logements et habitants en Estonie en 1922	60

MAISONS D'HABITATION:

	Page
Densité des maisons d'habitation en 1922	60
Maisons et logements non habités en 1922	61
Matériel de construction des maisons en 1922:	
a) totaux	62
b) matériel de construction (en %) des maisons bâties, dans villes, bourgs et communes rurales	62
c) matériel de construction par arrondissements	63
d) " " " " dans villes, bourgs et communes rurales (par arrondissements)	63—64
Maisons d'habitation en 1881, 1897, 1922:	
a) accroissement du nombre des maisons	65
b) matériel de construction des murs de maisons	66
c) " " " " toits " "	66

LOGEMENTS (dans villes et bourgs):

	Page
Totaux pour les logements et maisons d'habitation dans villes et bourgs en rapport avec le nombre des habitants:	
a) maisons d'habitation	67
b) logements et habitants	68
Logements dans villes et bourgs d'après l'étendue et l'étage de la maison en 1922	68
Logements dans villes et bourgs d'après l'étendue	69
Maisons d'habitation dans villes et bourgs d'après l'étendue	70
Logements dans villes et bourgs d'après le nombre d'habit. 71—72	
" " " " " la densité de la population	73
Logements dans villes d'après la densité de la population	73
Utilisation de logements (à 1 chambre) dans villes et bourgs en 1922	75
Logements dans villes en 1881, 1897, 1922	76
Installation de logements—cuisine, lieu d'aisance, conduite d'eau, canalisation, éclairage — dans villes et bourgs en 1922	76—78

APPENDICE I.

Données supplémentaires pour les unités administratives différentes:

A. Communes d'après la densité des habitants.	} 79—82
B. Nombre total d'habitants, d'illettrés et le lieu de naissance par villes, bourgs et communes.	

APPENDICE II.

Lois et formulaires de recensement	86—88
------------------------------------	-------

INTRODUCTION

Le présent tome contient l'analyse des résultats définitifs du recensement de 1922, avec les données relatives, et les données les plus importantes en chiffres absolus.

Les tableaux des résultats définitifs pour toute la République forment le contenu d'un volume spécial, le II des éditions du recensement, tandis que les résultats par petites subdivisions administratives — vtles, bourgs et communes rurales — sont dressés dans les volumes, correspondants pour chaque arrondissement.

Les données préliminaires étaient publiées juste après le recensement dans une volume intitulé „Résultats préliminaires du rec. de 1922“. Les formulaires et instructions du recensement sont réunies dans volume correspondant. Les méthodes de dépouillement des données sont traités dans le volume „Dépouillement des données du rec. de 1922 et le contenu des tableaux“.

Données sur le groupement de la population d'après les branches du travail et par la situation dans l'industrie sont publiées séparément (volume III des résultats).

Diagrammes et cartogrammes illustrant les données du recensement sont concentrées dans la I volume de l'Album statistique apparaissant en 1925.

RAHVALUGEMISE ANDMETE LÄBITÖÖTAMISE KAASTÖÖLISED.

Liste des participants aux travaux de dépouillement des données du recensement.

Rahvalugemise andmete läbitöötamise plaani ja instruksioonid seadis kokku Keskbüroo abijuhataja A. TOOMS, kellele üksikutes osades aitavad kaasa:

J. JANUSSON, R. VEIMER ja A. LEPP.

Läbitöötamise plaan ja instruksioonid arutati põhjalikult läbi Riigi Statistika Nõukogus, Riigi Statistika Nõukogu esimehe, Keskbüroo juhataja A. PULLERITS'i juhatusel, kes ka läbitöötamise administratiiv-rahalist külge korraldas.

Nõukogu liikmeteks olid:

Riigi Statistika Keskbüroo abijuhataja	A. TOOMS,
" " " põllum. stat. os. juh.	J. KURKUS,
" " " üldise stat. os. juh.	V. SCHMIDT,
Riigikogu esitaja	M. MARTNA,
" " " " " " " " " " " "	J. HÜNERSON,
Haridusministeeriumi esitaja	J. REBANE,
Kaubandus-Tööstusministeeriumi esitaja	H. KUKK,
Kohtuministeeriumi	E. JUURIK,
Põllutööstusministeeriumi	A. VAREP,
Rahaministeeriumi	TH. KÄÄRIK,
Riigikontrolli	J. KALLAKAS,
Siseministeeriumi	E. DOLF,
Sõjaministeeriumi	Kindr.-maj. P. LILL,
Töö- ja hoolekandeministeeriumi	H. EVART,
Teedeministeeriumi	A. OJA,
Välisministeeriumi	H. OIDERMANN,
Tartu ülikooli	Prof. M. KURTSCINSKI,
Linnade liidu	V. SMETANIN,
Maakondade liidu	H. AVIKSON.

Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks esitas läbitöötamise plaani ja väljaannete kava Riigisekretäär K. TERRAS, kes ka mitmesugustest plaani ja töökava arutamise nõupidamistest ja komisjonide istangutest isiklikult osa võttis ja mitmeid nõupidamisi juhatas.

Vigaste ja vaimuhaigete defineerimisel ja klassifikatsiooni kokkuseadmisel olid kaastegevad:

Prof. A. RAMMUL, Dr. A. LÜÜS, Dr. H. MÄNNIK, Dr. J. LOSSMANN.

Õpeasutuste klassifikatsioon seati kokku Haridusministeeriumi elavamal kaasabil ja Haridusministeeriumi statistiku R. ALAS'i ja Keskbüroo ametniku V. SMETANIN'i kaastööl.

Töõharude nomenklatuuri kokkuseadmisel aitas kaasa H. REIMAN.

Paljud linna- ja maakonnavalitsused, kellele läbitöötamiskava tutvunemiseks saadetud oli, avaldasid asjalikke soovide ja märkuseid.

Eraisikute seast sai Keskbüroo tähtsaid kirjalikke arvamisi N. KÖSTNER'ilt ja Dr. A. NÖGES'ilt.

Prof. A. RAMMUL ja prof. M. KURTSCINSKI jälgisid alati suure huviga tehtavat tööd ja avaldasid nii mõnegi asja kohta oma arvamisi.

Rahvalugemise andmete tegeliku läbitöötamise juhatajaks oli Keskbüroo abijuhataja A. TOOMS.

Peale osakondade juhatajate J. KURKUS'e ja J. ÖISMAN'i olid ligemateks kaastööliseks, üksikuid kaastöölise rühmasid juhatajades ja eriuksandaid täites:

J. JANUSSON, R. VEIMER, A. LEPP,
F. SCHMIDT, M. MIHKELSON, L. PUSKAR,
V. LUIK, J. TREIAL.

Eriti käesoleva väljaande kokkuseadmisel on töötanud A. LEPP ja J. JANUSSON.

I. ELANIKUD. HABITANTS.

TÄHTSAMAD ÜLDARVUD.

Rahvalugemise andmetel oli Vabariigis 28. XII. 1922 a.:
elanikkudega maju 160 046
" kortereid 252 480
elanikke 1 107 059

Üksikute maakondade järele olid need arvud järgmised:

Majade, korterite ja elanikkude jaotus territooriumil
Répartition territoriale de maisons, logements et habitants

	Maju Maisons		Kortereid Logements		Elanikke *) Habitants	
	arv	%	arv	%	arv	%
Viru maakond	22 328	14,0	35 525	14,1	149 273	13,7
Järva "	9 033	5,6	13 844	5,3	58 211	5,3
Harju "	22 968	14,4	53 313	21,1	219 654	20,1
Lääne "	14 130	8,8	18 517	7,4	75 991	7,0
Saare "	11 413	7,1	12 294	4,9	57 157	5,2
Pärnu "	15 302	9,6	22 556	8,9	94 014	8,6
Viljandi "	12 171	7,6	18 152	7,2	77 013	7,1
Tartu "	24 783	15,5	42 657	17,0	176 096	16,2
Valga "	5 047	3,2	9 725	3,8	39 690	3,6
Võru "	12 712	7,9	17 405	6,9	82 860	7,6
Petseri "	10 099	6,3	10 992	4,3	60 848	5,6
Kokku — Total	160 046	100%	252 480	100%	1 090 807	100%
Eriti arvestatud isikuid **)	—	—	—	—	16 252	—
Üldse — Grand total	—	—	—	—	1 107 059	—
Sellest:						
a) Linnad — Villes	21 778	13,6	75 201	29,8	263 425	24,2
b) Alevid — Bourgs	4 858	3,0	9 751	3,8	35 448	3,2
c) Vallad (üh. alevik.) — Com. rur.	133 410	83,4	167 528	66,4	791 934	72,6

RAHVAARV.

1922 a. rahvalugemise andmetel oli Eestis 1.107.059 elaniku, neist meessoost 520.239 ehk 47%, naissoost 586.820 — 53%. Rahvarikkamateks maakondadeks on meil Harju (20,1%), Tartu (16,2%), Viru (13,7%), mis tingitud sellest, et neis asuvad meie suuremad linnad — Tallinn, Tartu, Narva. Linnades-alevites asub üldse 27,4%, rahva üldarvust: neist linnades 24,2%, alevites 3,2%; maal — vallad ühes alevikkudega — elab 72,6% rahva arvust. Suhteliselt elab maal mehi rohkem kui naisi — mehi 73,6%, naisi — 71,7%, kuna linnades vahekord naiste kasuks: naisi 25%, mehi 23,2%. Alevites on meeste-naiste arv peaaegu tasakaalus — 3,2 — 3,3%.

	Absoluut arvud			% %		
	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised	Kokku
Viru maakond	70 562	78 711	149 273	13,9	13,5	13,7
Järva "	27 826	30 385	58 211	5,5	5,2	5,3
Harju "	101 739	117 915	219 654	20,1	20,2	20,1
Lääne "	35 275	40 716	75 991	7,0	7,0	7,0
Saare "	25 024	32 133	57 157	5,0	5,5	5,2
Pärnu "	43 587	50 427	94 014	8,6	8,6	8,6
Viljandi "	35 621	41 392	77 013	7,0	7,1	7,1
Tartu "	80 615	95 481	176 096	15,9	16,3	16,2
Valga "	18 319	21 371	39 690	3,6	3,6	3,6
Võru "	39 166	43 694	82 860	7,7	7,5	7,6
Petseri "	28 766	32 092	60 848	5,7	5,5	5,6
Kokku	506 490	584 317	1 090 807	100%	100%	100%
Eriti arvestatud	13 749	2 503	16 252	2,7	0,4	1,5
Üldse	520 239	586 820	1 107 059	102,7	100,4	101,5
Sellest:						
Linnad	117 371	146 054	263 425	23,2	25,0	24,2
Alevid	16 269	19 179	35 448	3,2	3,3	3,2
Vallad (üh. alevikkudega)	372 850	419 084	791 934	73,6	71,7	72,6

*) Faktiline elanikkude arv.

***) Population comptée à part (armée, prisons, trains etc.)

Meie lähematest naabritest sarnaneb Eestile kõige rohkem Läti — tihedus ühe km² peale 24,30 inimest (1920 a.). Leedus on rahva tihedus 37,97 (1923 a.), Soomes ainult 10,10 in. (1921 a.).

Madalamal Eestist rahvatiheduse suhtes on:

a) Euroopas	— Euroopa-Vene	— 22,03 inim. (1920 a.)
	Rootsi	— 14,38 „ (1920 a.)
	Soome	— 10,10 „ (1921 a.)
	Norra	— 8,56 „ (1920 a.)
b) Aasias	— Persia	— 5,53 „ (1920 a.)
	Aasia-Vene	— 1,83 „ (1916-1920 a.)
c) Ameerikas	— Ühisriigid	— 13,49 „ (1920 a.)
	Kolumbia	— 5,10 „ (1918 a.)
	Brasiilia	— 3,60 „ (1920 a.)
	Kanaada	— 0,91 „ (1921 a.)

Üksikutest riikidest on maksimaalse tihedusega:

Euroopas	— Belgia	245,15 inim. (1920 a.)
Aasias	— Jaapan	120,78 „ (1920 a.)
Ameerikas	— Kuuba	26,45 „ (1923 a.)

Rahvatiheduse suhtes on — 1923 a. andmetel*) — ilmas esimesel kohal Euroopa, kus 45,6 in. ühe km² peale. Järgnevad:

Aasia	— 24,6 inim.
Ameerika	— 5,3 „
Aafrika	— 4,6 „
Austraalia	— 1,0 „

Üleilmiline keskmine tihedus — 14,0 in. ühe km² peale.

SUGUDE VAHEKORD.

1922 a. rahvalugemine konstateerib suurt naiste ülekaalu Eestis: iga 1000 mehe peale tuleb meil 1128 naist, 1000 naise peale ainult 887 meest. Meessoost isikuid on Vabariigis üldse 520.239 ehk 47,0%, naissoost — 586.820 ehk 53,0%.

Üksikutes maakondades ja linnades pole meeste ja naiste vahetult kaugelki ühtlane, kuid ilma erandita on igal pool naiste ülekaal.

Sugude vahetult — Répartition d'après le sexe.

	Absoluut arvud		100 elanikust on		1000 naissoost isiku kohta mehi N. des hommes pour 1000 femmes	1000 meessoost isiku kohta naisi N. des femmes pour 1000 homm.
	Nombre total		Par 100 hab.			
	Mehi	Naisi	Mehi	Naisi		
Viru maakond	70 562	78 711	47,3	52,7	896	1 115
Järva „	27 826	30 385	47,8	52,2	916	1 092
Harju „	101 739	117 915	46,3	53,7	863	1 159
Lääne „	35 275	40 716	46,4	53,6	866	1 154
Saare „	25 024	32 133	43,8	56,2	779	1 284
Pärnu „	43 587	50 427	46,4	53,6	864	1 157
Viljandi „	35 821	41 392	46,3	53,7	861	1 162
Tartu „	80 615	95 481	45,8	54,2	844	1 184
Valga „	18 319	21 371	46,2	53,8	857	1 167
Võru „	39 166	43 694	47,3	52,7	896	1 116
Petseri „	28 756	32 092	47,3	52,7	896	1 116
Eriti arvestatud	13 749	2 503	—	—	—	—
Üldse	520 239	586 820	47,0	53,0	887	1 128
Sellest:						
a) Linnades:						
Narva	11 911	15 001	44,3	55,7	794	1 259
Rakvere	3 397	4 263	44,3	55,7	797	1 255
Paide	1 322	1 658	44,4	55,6	797	1 254
Tallinn	55 680	66 739	45,5	54,5	834	1 199
Baltiski	491	562	46,6	53,4	874	1 145
Haapsalu	1 780	2 471	41,9	58,1	720	1 388
Kuressaare	1 359	2 005	40,4	59,6	678	1 475
Pärnu	8 156	10 343	44,1	55,9	789	1 268
Viljandi	4 100	5 300	43,6	56,4	774	1 293
Tartu	21 638	28 704	43,0	57,0	754	1 327
Valga	4 251	5 204	45,0	55,0	817	1 224
Võru	2 319	2 758	45,7	54,3	841	1 189
Petseri	967	1 046	48,0	52,0	924	1 082
Kokku	117 371	146 054	44,6	55,4	804	1 244
b) Alevites	16 289	19 179	45,9	54,1	848	1 179
c) Valdades (ühesalevik.)	372 850	419 084	47,1	52,9	890	1 124

Üldiselt on valdades sugude vahetult ühtlasem, kui linnades-alevites:

- a) valdades 1124 naist
 - b) alevites 1179 „
 - c) linnades 1244 „
- keskmiselt iga 1000 mehe kohta.

Maakondadest on suurima naiste ülekaaluga Saaremaa: maakonnas ühes linnaga tuleb 1284 naist iga 1000 mehe kohta, maakonna linnas — Kuressaare — koguni 1475.

Tartu, Valga, Viljandi, Harju, Pärnu ja Lääne maakonnad moodustavad enam-vähem ühtlase rühma, andes 1154—1184 naist iga 1000 mehe kohta.

Kõige vähem naisi on Võru, Petseri ja Viru maakondades: 1116—1115 iga 1000 mehe peale.

Kuna välisriikide suuremates linnades naiste arv ainult väikest ülekaalu näitab, mõnel pool isegi vähem, ja linnades igatahes naisi, meestega võrreldes, suhteliselt vähem, kui maal, — avaldub meil vastupidine: üheski meie linnas, väljaarvatud ainult Petseri ei asunud rahvalugemise ajal rohkem mehi, kui keskmiselt maakondades.

*) „Institut international d'agriculture“.

Vahetult üksikutes linnades (1000 mehe kohta naisi — alanevas järjekorras):

Kuressaare	— 1475	Paide	— 1254
Haapsalu	— 1388	Valga	— 1224
Tartu	— 1327	Tallinn	— 1199
Viljandi	— 1293	Võru	— 1189
Pärnu	— 1268	Baltiski	— 1145
Narva	— 1259	Petseri	— 1082
Rakvere	— 1255		

Sugude vahetult 10 a. vanusrühmades.

Kuni 10 a. vanuseni on meessoost ülekaal: iga 1000 meessoost isiku kohta tuleb 0—9 a. vanuses 980 naissoost isikut (linnades 961, maal 985). 10—19 a. vanusrühmas on vahetult tasakaal — 999 naist iga 1000 mehe kohta (linnades 1050, maal 988). 20 a. peale hakkab naiste ülekaal järjekindlalt kasvama, jõudes kõrgustipuni 70 ja üle vanuste juures, kus 2 mehe peale juba keskmiselt 3 naist tuleb. Esimeses kahes 10 a. vanusrühmas — kuni 20 aastani — on sugude vahetult enam-vähem ühtlane nii linnades-alevites, kui ka maal (valdades).

Järgmine vanusrühm, 20—29, näitab erakorralist naiste ülekaalu linnades, kuna valdades ja alevites naiste arv protsendiliselt võrdne.

Vanusrühmades 30—39 ja 40—49 on lahkumine kuni maa ja linna vahetult naiste ülekaalu suhtes õige väikesed. Järgmisest vanusrühmast — 50—59 ja vanemad — algab naiste ülekaalu üldine tõus, kusjuures linnades see tõus palju tuntavam, kui maal: viimases vanusrühmas, 70 ja üle, on linnades naisi suhteliselt juba umbes kaks korda rohkem kui maal.

Iga 1000 meessoost isiku kohta tuleb naisi:

	Iga 1000 meessoost isiku kohta tuleb naisi:				40—49 a. v.	50—59 „ „	60—69 „ „	70 a. v. ja üle	Keskmiselt
	Linnades	Alevites	Valdades	Üldse riigis					
Alla 1 a. v.	926	828	973	958	1 189	1 142	1 143	1 148	
1—9 „ „	960	997	987	983	1 340	1 250	1 160	1 201	
0—9 „ „	961	977	985	980	1 762	1 495	1 254	1 357	
10—19 „ „	1 050	1 037	988	999	2 387	1 791	1 329	1 490	
20—29 „ „	1 418	1 286	1 271	1 160					
30—39 „ „	1 194	1 232	1 206	1 187					
Keskmiselt	1 245	1 179	1 124	1 128					

Sugude vahetult võrdlust välisriikidega 10. vanusrühmade kaupa ei olnud võimalik vastavate pärastsõjaaegsete andmete puudusel teostada. Toome siin mõeldamises ainult Euroopa-Venemaa (SSSR) 45 kubermangu kohta käivad, 1920 a. rahvalugemisel saadud, andmed*):

Iga 1000 mehe kohta naisi:	0—9 a. v. — 1014
	10—19 „ „ — 1160
	20—29 „ „ — 2485
	30—39 „ „ — 1401
	40—49 „ „ — 1113
	50—59 „ „ — 1208
	60 a. v. ja üle — 1274
	Keskmiselt — 1251

Nagu neist andmetest — mis meie omadest õige lahkuminevad — näha, langeb Venemaal üllatavalt suur naiste ülekaal just elujõulisemate vanusaastade (20—40) peale: 20—29 a. v. r. tuleb iga 2 mehe peale 5 naist (!), mis ilmasõja ja, arvatavasti veel rohkem, sellele järgneva revolutsiooni arvele tuleb kirjutada.

Sugude vahetult 10 a. vanusrühmade järele:

	Linnades		Alevites		Valdades		Üldse	
	Mehi	Naisi	Mehi	Naisi	Mehi	Naisi	Mehi	Naisi
	Absoluut arvud							
Alla 1 a. v.	2 048	1 897	343	284	7 942	7 726	10 357	9 922
1—9 „ „	14 973	14 460	2 521	2 514	58 815	58 052	76 461	75 188
0—9 „ „	17 021	16 357	2 864	2 798	66 757	65 778	86 818	85 110
10—19 „ „	21 678	22 768	3 345	3 470	83 748	82 716	109 453	109 344
20—29 „ „	19 139	27 144	2 311	2 972	53 333	67 786	85 180	98 793
30—39 „ „	20 983	25 063	2 415	2 976	45 967	55 421	70 743	83 995
40—49 „ „	17 251	20 514	2 197	2 509	43 212	49 398	63 333	72 683
50—59 „ „	11 739	15 727	1 580	1 975	36 317	42 144	49 947	59 996
60—69 „ „	6 656	11 727	1 054	1 576	27 133	34 023	34 939	47 398
70 a. v. ja üle.	2 761	6 591	497	890	16 063	21 340	19 356	28 847
Kokku	117 228	145 891	16 263	19 166	372 530	418 606	519 769	586 166
%								
Alla 1 a. v.	51,9	48,1	54,7	45,3	50,7	49,3	51,1	48,9
1—9 „ „	50,9	49,1	50,1	49,9	50,3	49,7	50,4	49,6
0—9 „ „	51,0	49,0	50,6	49,4	50,4	49,6	50,5	49,5
10—19 „ „	48,8	51,2	49,1	50,9	50,3	49,7	50,0	50,0
20—29 „ „	41,4	58,6	43,7	56,3	44,0	56,0	46,3	53,7
30—39 „ „	45,6	54,4	44,8	55,2	45,3	54,7	45,7	54,3
40—49 „ „	45,7	54,3	46,7	53,3	46,7	53,3	46,6	53,4
50—59 „ „	42,7	57,3	44,4	55,6	46,3	53,7	45,4	54,6
60—69 „ „	36,2	63,8	40,1	59,9	44,4	55,6	42,4	57,6
70 a. v. ja üle.	29,5	70,5	35,8	64,2	42,9	57,1	40,2	59,8
Kokku	44,6	55,4	45,9	54,1	47,1	52,9	47,0	53,0

*) Сборник статист. сведений по Союзу С.С.Р. 1918—1923.

Sugude vahekord 1881, 1897 ja 1922 a.

Ka eelmistel rahvalugemistel avaldus meil naiste ülekaal, olgugi vähemal määral:

1881 a. tuli iga 1000 mehe kohta naise	1072
1897 a. " " " " " "	1069
1922 a. *) " " " " " "	1125.

Vahekorrad on 1881 ja 1897 a. kõigis 10 a. vanusrühmes suhteliselt pea ühtlased, kusjuures väikene naiste ülekaal tundub vanusrühmes kuni 40 aastani 1881 aastal ja alates 40 aastast 1897 aastal. Meeste ülekaalu konstateerib 0—9 a. v. r. — 1897 ja 1922 a. ja 10—19 a. v. r. — 1922 a. Vöttes üldiselt vaatluse alla viimaste rahvalugemiste—1897 ja 1922 — rahvaarvu, näeme, et alates 20 vanusaastast naiste ülekaal järjekindlalt igas vanusrühmas tõuseb, kusjuures see tõus suhteliselt intensiivsemalt väljendub 1922 a. arvudes.

Võrreldes sugude vahekordi linnades kolmel lugemisel selgub, et kõikides, peale 20—29 a., vanusrühmades vahekorrad suhteliselt suuremat lahkuminekut ei näita. 20—29 a. vanusrühmas aga on erinevus soo järele eelmise kahe ja viimase rahvalugemise arvudes õige silmapaistev: iga 1000 mehe kohta tuleb 1881—1897 a. ümarguselt ainult 700 naist, kuna 1922 a. see arv umbes 1400 on, seega kahekordne.

Sugude vahekord 1881—1922 a. (maakonnad ühes linnadega)
Répartition d'après le sexe par groupes d'âge

	1881 a.		1897 a.		1922 a. *)		1000 meessoost isiku kohta naise N. des femmes pour 1000 hommes			1000 naissoost isiku kohta mehi N. des hommes pour 1000 femmes		
	Mehi	Naisi	Mehi	Naisi	Mehi	Naisi	1881	1897	1922	1881	1897	1922
%												
0—9 a. v.	50,0	50,0	50,2	49,8	50,6	49,4	1 000	992	977	1 000	1 008	1 023
10—19 " "	49,6	50,4	49,8	50,2	50,1	49,9	1 016	1 008	996	984	992	1 005
20—29 " "	47,7	52,3	48,3	51,7	46,8	53,2	1 098	1 069	1 139	911	938	878
30—39 " "	47,5	52,5	48,0	52,0	45,8	54,2	1 106	1 086	1 185	904	921	844
40—49 " "	47,7	52,3	47,5	52,5	46,5	53,5	1 098	1 107	1 152	910	865	868
50—59 " "	47,1	52,9	46,3	53,7	45,4	54,6	1 124	1 160	1 202	890	862	832
60—69 " "	45,3	54,7	44,9	55,1	42,5	57,5	1 208	1 228	1 352	828	816	740
70 a. v. ja üle	42,4	57,6	43,5	56,5	40,3	59,7	1 356	1 300	1 482	738	769	675
Kokku	48,3	51,7	48,3	51,7	47,1	52,9	1 072	1 069	1 125	933	935	889
Selles linnades												
0—9 a. v.	50,5	49,5	49,9	50,1	51,1	48,9	979	1 006	955	1 021	994	1 047
10—19 " "	49,7	50,3	50,7	49,3	48,7	51,3	1 011	973	1 052	989	1 028	950
20—29 " "	58,2	41,8	50,2	49,8	41,4	58,6	719	691	1 413	1 391	1 448	708
30—39 " "	48,3	51,7	47,7	52,3	45,8	54,2	1 069	1 097	1 184	936	912	846
40—49 " "	45,9	54,1	46,5	53,5	45,9	54,1	1 180	1 151	1 176	848	869	850
50—59 " "	43,0	57,0	42,2	57,8	42,6	57,4	1 324	1 372	1 349	755	729	741
60—69 " "	38,8	61,2	36,5	63,5	35,6	64,4	1 576	1 740	1 810	635	575	552
70 a. v. ja üle	32,4	67,6	31,9	68,1	31,9	68,1	2 083	2 137	2 460	480	468	406
Kokku	49,5	50,5	49,3	50,7	44,5	55,5	1 021	1 030	1 245	979	971	803

Sugude vahekord tähtsamates välisriikides.

Naiste arvu ülekaalu suhtes on Euroopa riikides esimesel kohal SSSR-Vene ja meie lähem naaber Läti, kus 1000 mehe peale 1211 naist tuleb (1920 a. rahvalugemise andmed). Neile järgneb Eesti 1128 naisega iga 1000 mehe kohta. Kõikides teistes Euroopa riikides on naiste ülekaal vähem, kui Eestis.

Meeste ülekaal valitseb Bulgaarias, Rumeenias, Iiris, Luksemburgis ja Albaanias. Ka tähtsamad ja rahvarikkamad Aasia ja Ameerika riigid näitavad meeste ülekaalu:

Jaapan	— 982	naist iga 1000 mehe kohta	(1920 a.)
Aasia Vene	— 968	" " " " "	(1916-1920 a.)
Briti-India	— 945	" " " " "	(1921 a.)
Ühisriigid	— 961	" " " " "	(1920 a.)

Sugude vahekord riikides

	Rahvalugemise aeg	Rahva arv		1000 mehe kohta naise
		Mehi	Naisi	
Euroopa.				
SSSR — Euroopa-Vene	28. 8.1920	45 857 961	55 551 578	1 211
Kubermangud ja autonoom. rühmitused	" " "	29 550 205	37 001 764	1 252
Põhja-Kaukaasia ja Dooni piirkond	" " "	3182 801	3 688 914	1 159
USSR — Nõuk. Ukraina	" " "	11 950 752	13 654 269	1 143
BSSR — Nõuk. Valgevene	" " "	804 267	829 956	1 032
Krimm	" " "	369 936	376 675	1 018
Läti	14. 6.1920	721 927	874 204	1 211
Eesti	28.12.1922	520 239	586 820	1 128
Portugal	1.12.1920	2 855 818	3 177 173	1 113
Saksa	8.10.1919	28 496 419	31 356 263	1 100
Leedu	17. 9.1923	967 551	1 061 421	1 097
Suur-Briti	19. 6.1921	20 430 623	22 336 907	1 093
Inglismaa ja Wales	" " "	18 082 220	19 803 022	1 095
Shoti	" " "	2 348 403	2 533 855	1 079
Shveits	1.12.1920	1 871 425	2 014 665	1 077
Tsheho-Slovakkia	15. 2.1921	6 558 586	7 052 763	1 075
Hispaania	31.12.1920	10 341 291	10 997 090	1 063
Ungari	1920	3 870 904	4 109 239	1 062
Daani	1. 2.1921	1 591 628	1 676 203	1 053
Norra	1.12.1920	1 290 469	1 359 306	1 053
Lõuna-Slaavia	31. 1.1921	5 893 547	6 123 776	1 030

*) Territoorium ilma Petseri maakonnata ja Viru ning Valga maakonna osadeta, nagu kõikides võrdlustes eelmiste rahvalugemistega.

Sugude vahekord riikides (järg).

	Rahvalugemise aeg	Rahva arv		1000 mehe kohta naise
		Mehi	Naisi	
Rootsi	31.12.1920	2 898 256	3 006 233	1 037
Belgia	31.12.1920	3 670 862	3 791 593	1 033
Soome	31.12.1921	1 660 230	1 704 577	1 027
Holland	31.12.1920	3 410 262	3 455 052	1 013
Kreeka	19.12.1920	2 750 904	2 785 471	1 013
Bulgaaria	31.12.1920	2 434 940	2 426 499	997
Rumeenia	1920	8 762 092	8 631 057	985
Iiri	1922	1 593 000	1 567 000	984
Luksemburg	1.12.1922	132 023	128 744	975
Albaania	31.12.1922	463 742	413 112	891
Aasia.				
Jaapan	1.10.1920	36 947 341	36 279 831	982
Sel. Korea	" " "	8 903 000	8 361 119	939
Aasia-Vene	1916-1920	15 188 253	14 701 215	968
Siber	28.8.1920	4 521 189	4 827 403	1 068
SSR — Armeenia	" " "	603 301	611 090	1 013
SSR — Kirgisia	28.8.1920	2 530 541	2 515 111	994
SSR — Gruusia (Georgia)	1916	1 201 184	1 171 219	975
SSR — Dagestan	" " "	408 137	390 044	956
SSR — Aserbeidshan	" " "	1 103 927	993 046	900
R. Kauge-Ida	" " "	958 265	853 460	891
SSR — Turkestaan	" " "	3 861 709	3 339 842	865
Palestiina	23.10.1922	387 118	370 064	956
Briti-India	18. 3.1921	164 056 191	155 018 941	945
Ameerika.				
Kolumbia	14.10.1918	2 745 748	2 941 307	1 071
Tshilli	31.12.1920	1 865 827	1 887 972	1 012
Ühisriigid	1. 1.1920	53 900 431	51 810 189	961
Kanaada	1. 6.1921	4 529 945	4 258 538	940

RAHVA VANUSLINE KOOSSEIS.

1922 a. rahva vanusliit koosseisu selgitab kokkuvõtlikult ja kõige näitlikumalt 10 a. vanusrühmade vaatlamine:

Rahva jaotus 10 a. vanusrühmade järele — Répartition par groupes d'âge

	Absoluut arvud			% %		
	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised	Kokku
0—9 a. v.	86 818	85 110	171 928	16,7	14,5	15,6
10—19 " "	109 453	109 344	218 797	21,0	18,7	19,8
20—29 " "	85 180	98 793	183 973	16,4	16,9	16,6
30—39 " "	70 743	83 995	154 738	13,6	14,3	14,0
40—49 " "	63 333	72 683	136 016	12,2	12,4	12,3
50—59 " "	49 947	50 996	100 943	9,6	10,2	9,9
60—69 " "	34 930	47 398	82 328	6,7	8,1	7,4
70—79 " "	15 423	22 169	37 592	3,0	3,8	3,4
80—89 " "	3 678	6 111	9 789	0,7	1,0	0,9
90—99 " "	245	546	791	0,1	0,1	0,1
100 a. v. ja üle	10	21	31	0,0	0,0	0,0
Kokku	519 769	586 166	1 105 935	100%	100%	100%
Vanus teadm. .	470	654	1 124	0,1	0,1	0,1
Üldse	520 239	586 820	1 107 059	—	—	—

Loomulikult peaks vanuspüramiid, mis 10 a. vanusrühmest kujundatud, õigekujulisele lähenema, kusjuures püramiidi laiemaks aluseks oleks esimene 0—9 a. vanusrühm.

Meil on aga püramiidi alus, kõige noorem 10. a vanusrühm, tuntavalt järgmisest 10—19 a. vanusrühmast suhteliselt — vahe 4,2% rahva üldarvust — vähem, kuna ta aga suurem peaks olema. 20—29 a. vanusrühmast alates ei erine ükski 10 a. vanusrühm tuntavalt püramiidi äärjoontest. Ka üksikaastaid võrreldes leiame, et esimeses 0—9 a. vanusrühmas kõik vanusaastad ilma erandita nii arvuliselt, kui ka suhteliselt vähemad on, kui teises vanusrühmas. Selle vähenemise peapõhjuseks on ebaloomulik rahvaarvu juurdekasv (sündivuse vähenemine, surevuse suurenemine) sõjaaastatel, samuti nende aastate otsekohesed tagajärjed.

Rahvast on meil kuni 19 aastani 35,4% (normaaloludes arvatavasti 43—44%), 20 kuni 60 aastani — töövõimulisem rühm — 52,8%, 60 a. ja vanemad, kes nagu lapsekuni 15 aastani peajasjalikult eelmise rühma ülespidamisel — 11,8% rahva üldarvust.

Rahva jaotus vanusaastate järele 1881—1922 a. (järg).

Table showing population distribution by age group (1881-1922) and sex (Mehed, Naised, Kokku) for various regions. Includes columns for absolute numbers and per 10,000 inhabitants.

Mõned tähtsamad praktilised rühmitused vanuse järele.

Allpool toome mõned tähtsamad, praktilises elus vajatavad, vanusrühmitused töökaitse, hoolekande, maksustamise ja koolikohustuse suhtes 1922 a. rahval. piirides — üksikute maakondade järele, ja ka võrdlevad andmed nende vanusrühmade kohta eelmistel rahvalugemistel.

Vanuseline koosseis töökaitse, hoolekande, maksustamise ja koolikohustuse suhtes 1922 a. Différents groupements pratiques par Age.

Table showing age groups (0-12, 13-14, 15-16, 17-19, 20-59, 60 a. v. ja üle) and their distribution across different social categories (Töökaitse, Hoolekanne, Maksustamine, Koolikohustus) for various regions.

Ilma teadm. v. 425 342 463 145 470 356 456 113 495 206 529 117 881 455 958 351 999 473 10 000 10 000 10 000 10 000 10 000 10 000 10 000 10 000 10 000 10 000

RIKKONDLUS.

Riikondluse järele on rahva koosseis 1922 a. Eestis kaunis ühtlane—97,76% rahva üldarvust kuulub eesti riikondlusele...

Muude riikide kodanikud — peale Vene — annavad ainult 0,6% rahva üldarvust, kusjuures ühegi üksiku välisriigi kodanike arv 0,2%-ni ei tõuse.

Rahva jaotus riikondluse järele -- Répartition de la population par sujétion

Table with columns for absolute numbers and percentages, showing population distribution by nationality (Eesti, Vene, Saksa, Rootsi, Soome, Läti, Poola, Leedu, Inglise, Muude riigid).

Ainult eesti riikondlusest isikute juures on naissool ülekaal, kuna muudes riikondlustes ülekaal meeste pool; eriti suur — ligi kaks korda — on meesrühm naisrühmast vene riikondlustes.

Tuleb silmas pidada, et tabelites vene riikondluste arv arvatakse ka end. Vene riigi kodanikud, kes sõjajast siia jäänud, — emigrandid ja pagulased, — ja kes seni ei eesti riikondlusele pole vastu võetud...

Vanusline koosseis tšõkaitse, hoolekande, maksustamise ja koolikohustuse suhtes 1881—1897—1922 a.

(Arvud võetud 1881 a. piirides)

Large table showing population statistics by age group, gender, and status (Tšõkaitse, Hoolekande, Maksustamise, Koolikohustuse) for the years 1881, 1897, and 1922.

Riikondlus maakondade ja 10 a. vanusrühmade järele.

Riikondluse vahetunde selgitamiseks üksikutes maakondades tuleb tegelikult arvestada ainult Eesti ja Venega, sest teised riikondlused ei tõuse üheski maakonnas üle 0,4% maakonna rahva üldarvust...

Riikondlus 1922 a. (%-des)

Table showing citizenship percentages by county and age group in 1922, broken down by nationality (Eesti, Vene, Saksa, Rootsi, Soome, Läti, Poola, Leedu, Inglise, Muude riik).

Perekonnaseis 10 a. vanusrühmade järele 1922 a.

0—14 a. vanusrühm koosneb täielikult vallalistest. 15—19 a. vanuste hulgas on abielusolijaid ka ainult 1,2%, ülejäänud 98,8% vallalised.

20 eluaastast peale algab järjekindel abielusolijate arvu suurenemine ja vallaliste arvu vähenemine:

Table showing percentages for age groups 20-29, 30-39, 40-49, 50-59 for men, women, and average.

60 a. peale algab mõlema soo juures abielusolijate arvu vähenemine ja leskede suurenemine:

Table showing percentages for age groups 60-69, 70-79, 80-89, 90-99, 100+ for men, women, and average.

Üldse on suhteliselt abielusolijaid mehi kõrgis vanusrühmas, alates 30 a. v., rohkem, kui naisi. Eraldi paistab silma ülekaal vanemates rühmades. Selle vastu on aga leski naiste hulgas kaugelt rohkem, keskmiselt, nagu juba eelpool tähendasime, üle 4 korra. Ülekaal on naistel kõrgis vanusrühmades — viimasel, kõrgemas, v.-rühmas on leski mehi 60,0%, naisi juba 95,2%.

Lahutatud isikuid on üldse vähe (0,2% rahvaarvust) ja neist langeb umbes kolm veerandit nooremate — 20—49 — elu aastate peale.

Perekonnaseis 10 a. vanusrühmade järele 1922 a. (% iga vanusrühma üldarvust)

Large table with columns for 'Mehed', 'Naised', 'Kokku' and rows for absolute numbers and percentages across various age groups.

Rahva jaotus perekonnaseisu järele 1881, 1897 ja 1922 a. alates 15 a. van.

Keskmiselt on üle 15 a. vanuste vallaliste arv alates 1881 aastast igal rahvalugemisel järjekindlalt suurenud: 1881 a. — 38,7%, 1897 a. — 39,2%, ja 1922 a. — 39,9%, abielusolijate arv vastavalt vähenenud: 51,7 — 51,1 — 48,8%.

Leskede arv püsis 1881 ja 1897 a. ühtlasi tasapinnal, kuna 1922 a. järsku hüpet suurenemise poole on märgata: 1881, 1897 a. — 9,5%, 9,6%. 1922 a. — 11,1%.

Meesrühmes suureneb vallaliste ja alaneb abielusolijate arv 1881 a. peale sihikindlalt, lesed on pea muutusetu. Naiste arvudes avaldub liikumine ainult 1922 aastal: suureneb suhteliselt, 1897 a. võrreldes, vallaliste ja leskede arv, vähenevad abielusolijad. Suhtelist vahet selgitab näitlikult järgnev võrdlus, milles on toodud 1000 — üle 15 a. vanuses — elaniku jaotus perekonnaseisu järele kolmel rahvalugemisel:

Summary table for population distribution by marital status for men, women, and average across years 1881, 1897, 1922.

Võttes 100-na 1881 aasta perekonnaseisu jaotuse tähtsamad rühmitused — vallalised, abielus. lesed, alates 15 a. vanusest — näeme järgmist, pea ühtlast, juurdekasvu järgnevatel — 1897 ja 1922 a. — rahvalugemistel:

Table showing marital status percentages for men, women, and total population in 1881, 1897, and 1922.

Jälgides perekonnaseisu jaotust üksikutes administratiiv üksustes — maakondades, linnades — selgub, et üldine suun, suurenemise sihis vallaliste ja leskede ja vähenemise sihis abielusolijate juures, avaldub väikeste kõrvalekaldumistega pea kõrgis üksustes.

Vaadeldes eraldi linna ja maaelanikkude (vallad, alevid) jaotust, saame järgmise pildi:

Table comparing marital status percentages in cities vs countryside for 1881, 1897, 1922.

Ainult linnad näitavad vallaliste arvu (meeste) vähenemist viimasel rahvalugemisel, kuna maal vallaliste arv igal luge- misel suurenenud on.

Table comparing marital status percentages in cities vs countryside for men, women, and average.

Jällegi võib kõrvalekaldumist — abielusolijate arvu suurenemist meeste juures — konstateerida ainult linnades 1922 a. Leskede arv on suurenenud nii linnades kui maal:

Table comparing marital status percentages in cities vs countryside for women and average.

Üle 15 a. van. elanikkude jaotus perekonnaseisu järele 1881, 1897 ja 1922 a. (1881 a. territoorium)

Large table showing population distribution by marital status for various regions (Viru, Järva, Pärnu, etc.) across years 1881, 1897, 1922.

Perekonnaseisu võrdlus välisriikidega.

Vastavate andmete puudusel puudub meil seni võimalus perekonnaseisu võrrelda pealesõjaaegse olukorraga sõjast osavõtnud riikides.

Toome siinkohal siiski 1920 a. rahvalugemiste andmed mõnede erapooletute ja sõjast kaudselt puudutatud välisriikide kohta, kelle andmed juba ilmunud, kusjuures veel kord alla kriipsutame, et järeltuste tegemises Eesti, kui sõjast osavõtnud riigi kohta nende andmete põhjal ettevaatlikult tuleb talitada.

Iga 1000 elaniku kohta üle 15 a. vanuses

	Eesti	Norra	Holland	Shveits	Ungari	Ühisriigid
Vallalised	Mehed	422	439	410	439	352
	Naised	370	428	386	418	274
	Kokku	394	433	397	428	314
Abielus	Mehed	533	499	539	504	594
	Naised	457	455	523	455	607
	Kokku	492	476	531	478	600
Lesed	Mehed	43	58	48	49	48
	Naised	171	112	87	115	111
	Kokku	112	86	68	84	79
Lahutatud	Mehed	2	4	3	8	6
	Naised	2	5	4	12	8
	Kokku	2	5	4	10	7

Naistel olnud laste arv, ühenduses abielus oldud ajaga.

Abieluvalistest — üle 15 a. van. — naistest on:

vallalisi (lasteta) 150 559 ehk 33,7% ja kooselanuid (praegu abielus, lesed; lapsega, kuid pole abielus olnud) — 295 546 ehk 66,3%

Vallalised naissoost isikud moodustavad kokkuvõetult linnades, alevites ja valdades ümmarguselt kolmandiku, kooselanud — kaks kolmandikku üldarvust:

linnades vallalisi 35,1%, kooselanuid — 64,9%
alevites „ 30,3% „ — 69,7%
valdades „ 33,3% „ — 66,7%

Kooselanud naistest on abielus olnud 95,1%, pole olnud — 4,9%.

Võib oletada, et osa naisi, kes praegu vallalised, kuid väljaspool abielu lapsi sünnitanud ja neid surma läbi kaotanud, omi lapsi üles ei andnud, mille tõttu „pole abielus olnud, kuid lapsi sünnitanud“ naisrühm suurem võiks olla, kui 4,9% üldarvust.*) Abielus olnud naiste üldarv on 281 028, neist lasteta 41 800, ehk ligi 15%.

Naiste vanus ja kooselamise kestvus.

Vanuse järele jaotuvad kooselanud naised 10 a. vanusrühmade järele järgmiselt:

15—19 a. van. 1383 — 0,5% 50—59 a. van. 53328 — 18,1%
20—29 a. „ 42318 — 14,3% 60—69 a. „ 42743 — 14,5%
30—39 a. „ 66139 — 22,4% 70 ja üle „ 26329 — 8,9%
40—49 a. „ 62977 — 21,3%

Kooselamise kestvuse kohta võiks märkida, et kuni 20 aastat kooselanuid on linnades-alevites rohkem, kui valdades. 20—30 a. rühm on pea ühtlane, väikse ülekaaluga valdade kasuks, kuna aga üle 30 aasta kooselanuid valdades suhteliselt juba poole rohkem:

Üle 30 a.	Keskmiselt	Linnades	Alevites	Valdades	3—5 a.	Keskmiselt	Linnades	Alevites	Valdades
19,5%	14,1%	16,9%	21,6%	5,4%	7,0%	6,5%	4,8%		
19,4%	18,4%	19,0%	19,9%	1—3 „	7,1%	8,3%	7,4%	6,5%	
11,7%	12,2%	12,3%	11,5%	alla 1 „	5,1%	5,0%	5,1%		
12,9%	14,1%	14,0%	12,3%	aeg teadm.	2,4%	3,3%	1,8%	2,1%	
11,6%	14,6%	13,0%	10,5%	pole abielus olnud	4,9%	3,0%	4,1%	5,7%	

Naistel olnud laste arv.

Lasteta kooselanuid naisi on üldse 14,1%. Linnades on see % ligi kaks korda suurem, kui valdades (20,0—11,8).

1 lapsega naisi on üleriikliselt 17,6%, iga järgnev — laste arvu poolest — naisrühm väheneb:

2 lapsega — 15%
3 „ — 12,7%
4 „ — 10,6%

See vahekord kordub linnades, alevites ning valdades, kusjuures valdades 1 kuni 4 lapsega naisi igas üksikus rühmas vähem, kui linnades-alevites.

Lapserikkamaid naisi — 5 ja üle lapsega — on 30% emade üldarvust: valdades (33,7) üle poole rohkem, kui linnades (20,8). Valdades annab 5 ja üle lapsega naiste arv tervelt kolmandiku kõigist emadest, linnades — viiendiku.**)

Võiks veel muuseas tähendada, et naisterahvad, kes sünnitanud väljaspool abielu, on enamuses ühe lapsega:

1 lapsega — 72,1%
2 „ — 18,1%
üle 2 „ — 9,8%

Kooselanud naistel olnud laste arv.

Lasteta	Keskmiselt	Linnades	Alevites	Valdades	3 lapsega	Keskmiselt	Linnades	Alevites	Valdades
14,1%	20,0%	15,6%	11,8%	12,7%	12,5%	12,9%	12,8%		
17,6%	20,6%	18,6%	16,4%	10,6%	9,2%	9,9%	11,3%		
15,0%	16,9%	16,1%	14,1%	5 ja üle l.	20,8%	26,9%	33,7%		

Naised laste arvu järele, ühenduses kooselatud ajaga.

Vaadeldes naisi sünnitatud laste arvu järele, ühenduses kooselatud ajaga, saame järgmise pildi.

Lasteta. Alla 1 aasta abielusolnute rühm annab lasteta naiste arvust loomulikult suurima %—23,4., järgmine 1—3 a. rühm — 16,1%. Teistes rühmades: 3—5 a., 5—10 a., 15—20 a., 20—30 a. ja üle 30 a. — on see protsent kõiguv 7,5% (üle 30 a.) kuni 12,3% (5—10 a.).

1 lapsega emad. Esimesel kohal on naised, kes pole abielus olnud — 20,2% ehk viiendik ühelapsega emade üldarvust. Teisel kohal 1—3 a. abielus olnud — 19,4%. Kõigevähem on 1 lapsega naisi muidugi kauem kooselanute hulgas: 15—20 a. — 6,2%, 20—30 a. — 7,2%, 30 a. ja üle — 4,6%.

2 lapsega emad. Toome % alanevas järjekorras:

19,6% — 5—10 aastat koos elanud,
16,5% — 10—15 „ „ „
14,2% — 20—30 „ „ „
12,0% — 3—5 „ „ „
11,3% — 15—20 „ „ „
9,9% — üle 30 „ „ „
7,5% — 1—3 „ „ „

Naised, kes pole abielus olnud, annavad 5,9%, alla 1 aasta abielusolijad — 1%.

3 lapsega emad. Alates 5—10 aastast ja üle kooselamisest on emade arv enam-vähem ühtlane:

Kooselatud aeg: 5—10 a., 10—15 a., 15—20 a., 20—30 a., üle 30 a.
Naiste %: 18,9 18,9 14,5 20,6 16,2

Kolme lapsega naiste arv, kes alla 5 aastat koos elanud, on väike:

3—5 a. — 5,1%
1—3 a. — 1,3%
alla 1 a. — 0,2%

Väljaspool abielu sünnitanud emad annavad 2,2% kolmelapsega emade üldarvust.

4 lapsega emad. 25,5% — kooselatud aeg 20—30 a.
22,3% — kooselatud aeg üle 30 a.

Ajarühmad: 5—10 a., 10—15 a., 15—20 näitavad pea ühtlast naiste %, keskmiselt 16 ümber. Nooremad kooselamis aja rühmad (alla 5 aastat) annavad 4 lapsega emade arvust tähtsusetu protsendi, väljaspool abielu sünnitanud emad — 1%.

5 ja üle lapsega emad. 70 % ümber 5 ja üle lapsega emasid on üle 20 aasta abielus olnud, ligi 25% — 10—20 aastat ja mitte üle 4% alla 10 aastat, neist pole abielus olnud 0,3%

Vaadeldes nooremaid kooselamis aja rühmi — abielus alla 1 aastat, 1 kuni 3 aastani — torkab silma, et naistel, kes alla aastat abielus, juba 2—3—4 last, 1—3 aastani — 4—5 ja üle. Seletatav on see sellega, et need naised enne abiellumist ka väljaspool abielu lapsi on sünnitanud.

Naistel olnud laste arv, ühenduses vanusega.

Naisi sünnitatud laste arvu järele üksikute 10 a. vanusrühmade kaupa liigitades näeme, et kolm esimest nooremat vanusrühma tuntavalt erinevad, kuna neli järgnevat: 40—50—60—70 ja üle ühtlasemad ja mitmeti ühteminevad.

15—19 a. van. naised. Lasteta ligi kolm viiendikku, lastega (peaasjalikult ühe lapsega) — kaks viiendikku.

20—29 a. naised. 1 lapsega (ümmarguselt) 40%, 2 lapsega ja üle (peaasjalikult 2—3 last) 30% ja lasteta sama palju — 30%.

30—39. See naisrühm on kõige ühtlasem: 1, 2 lapsega — 21,5—20,9%, 3, 5 ja üle lapsega — 16,1%, 4 lapsega — 11% ja lasteta — 14,4%

40—49 a. ja vanemad naisrühmad. Kuni 4 lapsega neli vanemat naisrühma: 40—49 a., 50—59 a., 60—69 a. ja 70 a. ja üle näitavad — 40—49 a. alates — järjekindlat, kuigi mitte suurt, vähenemist, kuna 5 ja üle lapsega samad naisvanusrühmad tõusul on, ja juba suuremad:

40—49 a. — 34,4%
50—59 a. — 42,1%
60—69 a. — 46,6%
70 a. ja üle — 50,7%

Üle 15 a. van. naised 10 a. vanusrühmade järele, ühenduses sünnitatud laste arvuga

Femmes d'après le nombre des enfants nés par groupes d'âge.

Lasteta*)	A b s o l u u t a r v u d					K o k k u	% %					Kokku		
	1 lapsega	2 lapsega	3 lapsega	4 lapsega	5 ja üle lapsega		Lasteta	1 lapsega	2 lapsega	3 lapsega	4 lapsega		5 ja üle lapsega	
15—19 a. v.	813	536	32	2	—	1 383	58,8	38,8	2,3	0,1	—	—	100%	
20—29 „ „	13 001	17 158	7 584	2 883	1 114	578	42 318	30,7	40,6	17,9	6,8	2,6	1,4	100%
30—39 „ „	9 527	14 158	13 822	10 666	7 305	10 661	66 139	14,4	21,5	20,9	16,1	11,0	16,1	100%
40—49 „ „	6 635	8 126	9 269	9 138	8 215	21 594	62 977	10,5	12,9	14,7	14,5	13,0	34,4	100%
50—59 „ „	5 362	5 649	6 379	6 866	6 603	22 469	53 328	10,0	10,6	12,0	12,9	12,4	42,1	100%
60—69 „ „	4 048	4 142	4 524	5 029	5 039	19 961	42 743	9,5	9,7	10,6	11,8	11,8	46,6	100%
70 a. v. ja üle	2 356	2 209	2 532	2 901	2 999	13 332	26 329	8,9	8,4	9,6	11,0	11,4	50,7	100%
Vanus teadm.	58	54	40	41	35	101	329	17,6	16,4	12,2	12,5	10,6	30,7	100%
Üldse—Gr. total	41 800	52 632	44 182	37 526	31 310	88 696	295 546	14,1	17,6	15,0	12,7	10,6	30,0	100%

Tähtis oleks olnud võrrelda, ühenduses emade vanusega ja kooselatud ajaga, sünnitatud ja praegu elusolevate laste arvu, kuid kahjuks ei võimaldanud rahvalugemisel saadud osaline vastuste puudulikkus selle küsimuse lahendamist.

*) Sans enfants.

*) 1923 a. on väljaspool abielu sündinuid sündinute üldarvust 7,4%. Eelmiste aastatel, isearanis enne sõda, oli see arv tuntavalt vähem, ja igatahes suur osa naisi väljaspool abielu sündinuid lastega on pärastpoole abiellunud.

**) Kahjuks ei võimaldanud töö tehnika eraldada 5 ja üle lapsega emade laste arvu, mis omaette huvi oleks pakkunud.

Üle 15 a. van. naister. abielus oldud aeg ja neil sündinud laste arv - Durée de mariage et nombre des enfants nés d'après l'âge de la mère

Table with columns for age groups (Alla 1 a., 1-3 a., 3-5 a., 5-10 a., 10-15 a., 15-20 a., 20-30 a., üle 30 a.), marital status (Teadm. maha, Kokku), and percentages. Rows include Lasteta, 1 lapsega, 2 last, 3, 4, 5, ja üle Kokku for various age groups (15-19 a. v., 20-29 a. v., 30-39 a. v., 40-49 a. v., 50-59 a. v., 60-69 a. v., 70 a. ja üle, Vanus tead., Üldse riigis, Sellest, Linnad, Alevid, Vallad).

*) N'étant pas mariées **) Lasteta - Mariées, sans enfants 2 last - ayant 2 enfants 3 " - " 3 " 4 last - ayant 4 enfants 5 ja üle - " 5 " et plus

RAHVUS.

Eesti rahvusline koosseis oli 1922 a. järgmine:

Jaotus rahvuse järele 1922 a. - Répartition d'après la nationalité ethnographique

Table showing national distribution by gender (Mehed, Naised, Kokku) and percentage. Rows include Eesti lapsed (Estonians), Venelased (Russians), Sakslased (Germans), Juudid (Jews), Rootslased (Swedes), Muud - - - - - Kokku, Teadm. rahvus, and Üldse.

Rahva üldarvust on eestlasi 87,7%, venelasi 8,2%, sakslasi 1,7%, juute ja rootslasi 1,1%. Muud rahvused - - - - - soomlased, leedulased, poolakad, ingerlased jne. - moodustavad 1,3% Vabariigi rahva üldarvust.

Suuremaid lakkuminekuid näitab rahvuste järele sugude vahekorrd. Kuna sakslastel iga kahe mehe peale kolm naist tuleb, on juutide kohta näiteks, naisi absoluutselt vähem, kui mehi.

Iga 1000 meessoost isiku kohta tuleb naisi (üleriikline keskmine 1128):

Table showing ratios of women per 1000 men by nationality: sakslastel - 1501, venelastel - 1043, eestlastel - 1132, juutidel - 996, rootslastel - 1089.

Rahvus maakondade ja 10 a. vanusrühmade järele 1922 a.

Eestlaste arv on domineeriv kõikides maakondades, - peale Petseri, kus ligikaudu kaks kolmandikku venelasi asub, - ja kõigub 82,5% (Viru) ja 97,9% (Saare mk.) vahel.

Venelasi on Viru maakonnas rahva üldarvust 14,7%, Tartumaal 8,2%, Harjumaal 4,1%. Teistes maakondades ei tõuse venelaste arv üle 2,9%.

Sakslasi on Harjumaal 3,6% ja Tartumaal 2,2%, Pärnumaal 1,5%, teistes maakondades 0,8-1% ümber rahvaarvust. Juute on kõigerohkem Valgamaal - 1,1%, siis Harjumaal - 0,9%, Tartumaal 0,6%; teistes maakondades alla 0,3% rahvaarvust, kusjuures Järva, Lääne ja Petseri maakondades juudi rahvusest isikuid mõned üksikud (kolme maakonna kohta 25 isikut).

Rootslased asuvad peaaesjalikult Läänemaal - 6,8%, kus nad suurema vähemusrühma moodustavad. Peale selle on rootslasi veel Harjumaal - 0,8%, Saaremaal - 0,5%. Muudes maakondades on nad tähtsusetu suuruses.

Muud rahvused on suhteliselt kõige tugevamalt esitatud Valga- ja Petserimaal - 6,1% ja 4,2% maakonna rahva üldarvust. Peaaesjalikult - 90-95% ümber - on neis arvudes lätlasi, kes asuvad suuremal arvul Valga linnas - piiriäärsetes valdades (Kaagjärve, Laanemetsa, Laura, Rootovo (Panikovitsa) jne.).

Virumaa muust rahvusest isikud - 1,5% rahvaarvust - koosnevad peaaesjalikult ingerlastest, soomlastest (Naroova vald ja teised).

Setud. Setud, kes pea erandita Petseri maakonnas asuvad, - 7079 meest, 7979 naist, kokku 15058 isikut, - on üldises Petserimaal eestlaste arvust toodud. Maakonna eestlaste-setude üldarvust on setusid 77,6%, eestlasi 22,4%.

Setud asuvad Petserimaal kuues - Järvesuu, Mäe (Mikitamäe), Merimäe (Obenitsa), Petseri, Satsarina ja Vilo - vallas. Teistes Petserimaal valdades ja ka Petseri linnas on setude üldarvust - 15058 - ainult 81 isikut (neist linnas 25). Absoluutses enamuses on setud viies vallas, moodustades neis (% rahva üldarvust):

- 1) Mäe (Mikitamäe) vallas - 78,7% 4) Satsarina vallas - 58,5%
2) Järvesuu " - 71,1% 5) Vilo " - 57,2%
3) Merimäe (Obenitsa) " - 64,4% Kuuendas - Petseri vallas - on setud vähemuses - 16,6%.

Setude vahekorrd eestlastega on kuues vallas järgmine:

- 1) Mäe (Mikitamäe): setud 92,1%, eestlased 7,9% 4) Satsarina: setud 93,4%, eestlased 6,6%
2) Järvesuu: " 96,1%, " 3,9% 5) Vilo: " 88,3%, " 11,7%
3) Merimäe (Obenitsa): " 78,4%, " 21,6% 6) Petseri: " 59,6%, " 40,4%

Järgnev tabel võimaldab soovijale võrdlust Petseri mk. üksikute administratiiv-üksuste järele:

Table showing absolute and relative numbers of Estonians, Settles, and Germans in various administrative units of the Petseri county. Columns include absolute numbers (Eestlased, Setud, Kokku) and relative numbers (Mehed, Naised, Kokku) for each group.

Enam-vähem täielikku kirjaoskust võime nõuda 10 a. van. alates, sest 9 a. kuuluvad koolisundusliste hulka, ning 1 a. koolis olles võib juba lugemis- ja kirjutamisoskust ära õppida. 1922 a. rahvalugemise järele oli üle 10 a. vanuste hulgas lugemis- ning kirjutamisoskusetuid:

	Mehed	Naised	Kokku
Lugemisoskusetud	4,5	6,6	5,6
Kirjutamisoskusetud	7,2	14,0	10,8

Kirjaoskamatud on väga ebauhtlaselt riigi territooriumil jaotatud. Nimelt asub erikohal Petseri maakond. Petseri maakonnas asuvad kirjaoskamatud teavad üldisest kirjaoskamatud arvust:

	Mehed	Naised	Kokku
Lugemisoskusetud	34,9	47,2	42,6
Kirjutamisoskusetud	22,2	22,5	22,4

Petseri maakonna kirjaoskamatud suur arv annab ka üleriiklises kirjaoskuse vahekordadele ebatõeliku valgustuse. Ilma Petseri maakonnata on kirjaoskamatud % palju madalam. Üldarv ilma Petseri maakonnata:

	Mehed	Naised	Kokku
Lugemisoskusetud	3,1	3,7	3,4
Kirjutamisoskusetud	5,9	11,6	8,9

Kirjaoskamatus linnades, alevites ja valdades.

		Mehed		
		Naised	Kokku	
Lugemisoskusetud	linnades	1,7	3,0	2,4
	alevites	4,2	6,7	5,6
	valdades	5,5	7,9	6,8
Kirjutamisoskusetud	linnades	3,0	8,0	5,8
	alevites	5,7	12,2	9,3
	valdades	9,0	16,3	12,9

Veel enam mõjub kirjaoskamatus pooldest erikohal seisev Petseri maakond kirjaoskamatus vahekordade peale valdades, kui see üleriiklises ulatuses tunda oli, sest 99% Petseri maakonna lugemis- kui ka kirjutamisoskusetuid asub valdades. Ilma Petseri maakonnata on valdades:

	Mehed	Naised	Kokku
Lugemisoskusetud	3,6	3,8	3,7
Kirjutamisoskusetud	7,2	12,8	10,2

Kuna ühes Petseri maakonnaga võttes kirjaoskamatud % kõrgeneb sihis — linnad — alevid — vallad, ilma Petseri maakonnata võttes aga alevites lugemis- kui ka kirjutamisoskusetuid tuntavalt valdadest rohkem on, siis pole ülearne ka selle põhjust näidata. Nimelt on Tartu maakonda kuuluvates Mustvee ja Kallaste alevites kirjaoskamatud % väga suur. Mustvee ja Kallaste alevis asub kõigist alevites elavatest kirjaoskamatud: lugemisoskusetuid — 64,1%, kirjutamisoskusetuid 39,6%. Kui alevite arvudest nende kahe alevi arvud välja jätta, siis leiame loomuliku vahekorra linnade, alevite ja valdade kirjaoskamatud arvust: alevites (ilma Mustvee ja Kallaste al.) on lg. oskusetuid — 2,2%, kirjutamisoskusetuid — 6,4%.

Kirjaoskamatud territooriumil jaotus.

Territooriaalselt on kirjaoskamatud (üle 10 a. v.) jaotus väga ebauhtlane.

Idas piirab Eestit rohke kirjaoskamatud arvu poolest väljapaistvad Petserimaa, mõned Peipsiäärsed ning Naroovatagused vallad, eriti need, kus elavad venelased. Petseri maakonnas kõigib kirjaoskamatud % üksikutes valdades 40,9% (Petseri) kuni 64% (Satsarina). Tartu maak. Peipsiäärsed vallad on suure kirjaoskamatud arvu poolest silmapaistvad: Kastre-Võnnu (13,0) Peipsiäärne (35,6) Kasepää (27,5) ja Lohusuu v. (12,1). Virumaad piirab idast rida valdu (Naroova, Kose, Skarjatina, Vasknarva), kus kirjaoskamatud üksikutes valdades on 22,1—35,1%.

Läänes on kirjaoskamatud % võrdlemisi suur Saare, Lääne maakonnas ja Pärnu maakonna Lääne maakonna piiripoolsetes mereäärsetes valdades. Neis valdades kõigib kirjaoskamatud % 12—20-ni.

Pole huvita jälgida valdade ning elanikkude arvu vahekorra lugemisoskuse poolest.

	Valdade % üldarvust, kus lugemisoskusetuid						Elanikkude % üldarvust, kelle keskel lugemisoskamatuid					
	Kuni 2%	2,1—3%	3,1—4%	4,1—5%	5,1—10%	üle 10%	Kuni 2%	2,1—3%	3,1—4%	4,1—5%	5,1—10%	üle 10%
Viru . . .	40,5	28,6	16,7	2,4	2,4	9,4	42,8	27,8	15,3	1,8	2,9	9,4
Järva . . .	65,0	30,0	5,0	—	—	—	72,4	23,7	3,9	—	—	—
Harju . . .	44,2	48,8	7,0	—	—	—	51,2	45,1	3,7	—	—	—
Lääne . . .	11,4	37,2	22,9	22,9	5,6	—	6,7	35,9	31,9	4,6	—	—
Saare . . .	5,6	11,1	22,2	44,4	16,7	—	0,5	13,0	25,7	46,1	14,7	—
Pärnu . . .	14,3	23,8	28,6	9,5	23,8	—	10,8	31,8	27,9	11,4	18,1	—
Viljandi . . .	26,3	42,1	23,7	7,9	—	—	23,6	46,5	24,9	5,0	—	—
Tartu . . .	17,5	35,0	25,3	11,1	7,9	3,2	15,0	36,3	22,2	10,8	10,7	5,0
Valga . . .	5,0	25,0	15,0	25,0	30,0	—	2,0	18,9	11,5	26,1	41,5	—
Võru . . .	—	21,7	37,0	10,9	30,4	—	—	20,3	40,7	9,6	20,4	—
Petseri . . .	—	—	—	—	—	100,0	—	—	—	—	—	100,0
Kokku	21,7	31,0	21,2	10,8	10,8	4,5	22,4	29,6	18,7	11,1	9,4	8,8

Üleriiklises ulatuses on 52,7% valdu, kus lugemisoskusetuid elanikkude keskel kuni 3%. Eriti paistavad silma Viru, Harju, Järva ja Viljandi maakonnad, kus niisugusi valdu, kus elanikkude keskel lugemisoskusetuid ainult kuni 3%, üle 60% on. Teistes maakondades peale Saare ja Petseri. saame valdades enamuse, kui juurde arvame ka need vallad, kus lugemisoskusetuid elanikkude keskel kuni 4%. Petseri maakonna vallad oma suure lugemisoskusetute arvuga omavad erikoha. Valdu, kus lugemisoskusetuid üle 10%, leiame lisaks Petseri maak. valdadele veel Viru (9,4%) ja Tartu maakonnas (3,2%).

Elanikkude arvu rühmitustest lugemisoskusetute % järele saame üsna selge pildi, kuivõrd meil suur lugemisoskusetute väheste rahvaarvu keskel lokaliseeritud on. Kuna meil üleriikliselt üle 10 a. vanustest 5,6% lugemisoskusetuid on, näeme toodud tabelist, et 70,7% elanikkude keskel lugemisoskusetuid ainult kuni 4% on.

Kirjaoskamatus üksikutes vanusrühmades.

On loomulik, et kirjaoskamatud arv ühes vanuse suurenemisega rohkeneb ning, et kirjaoskus nooremate sihis kõrgeneb.

Kirjaoskamatud arv üksikutes vanusrühmades — %-des.

	Ühes Petseri maakonnaga						Ilma Petseri maakonnata					
	Ei oska lugeda			Ei oska kirjutada			Ei oska lugeda			Ei oska kirjutada		
	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised	Kokku
10—19 a. v.	2,9	4,0	3,4	3,5	4,6	4,0	2,1	1,7	1,9	2,7	2,3	2,5
20—29 „	2,1	4,8	3,6	2,5	5,3	4,0	1,4	1,5	1,5	1,8	2,1	1,9
30—39 „	2,8	5,7	4,4	3,2	6,9	5,2	1,5	2,2	1,9	2,0	3,4	2,7
40—49 „	4,3	6,3	5,4	5,4	9,6	7,6	2,5	3,3	2,9	3,4	6,6	5,2
50—59 „	5,5	7,3	6,5	8,0	15,1	11,9	3,2	4,5	3,9	5,8	12,6	9,5
60—69 „	9,8	11,0	10,5	20,4	39,2	31,2	7,3	8,0	7,7	18,3	37,3	29,2
70 a. v. ja üle . . .	17,7	17,0	17,3	44,2	67,0	57,8	15,1	14,0	14,5	42,7	66,0	56,6
Kokku	4,5	6,6	5,6	7,2	14,0	10,8	3,1	3,7	3,4	5,9	11,6	8,9

Lugemisoskusetute arv tõuseb vanuse kõrgenemisega üldarvus järjekindlalt. Üksikute 10 a. rühmade vahed (peale esimese kahe, mis ligidased) on kuni 60 a. vanusteni 1%; 60 a. van. alates on järsk tõus 10,5% peale ning üle 70 a. van. keskel on juba 17,3% lugemisoskusetuid. Meeste vanuslised vahekorrad lähevad lahku naiste vahekordadest. Meeste juures on esimene 10—19 a. v. rühm järgnevast suurem, kuna naiste juures umbes samaulatusline ülekaal järgmisel rühmal on.

Kirjutamisoskusetute keskel on meeste ja naiste vanuslised vahekorrad samalaadilise lahkunemine. Pole huvita tähelepanna, missuguses vahekorras lugemis- ning kirjutamisoskusetud üksikutes vanusrühmades on. Kuna nooremates aastates kuni viiekümne aasta vanuseni kirjutamisoskusetute ülekaal lugemisoskusetuid kuigi suur pole, muutub üle 50 a. vanuste juures see vahekorrad tuntavalt — 50 kuni 59 a. juures on kirjutamisoskusetuid lugemisoskusetuid umbes kaks korda, 60—69 a. v. juures kolm korda ning 70 ja vanemate juures üle selle rohkem.

Peab tähendama, et ka siin toodud üleriiklises vahekorrad Petseri maakond oma suure kirjaoskamatud arvuga ära varjab õiged vahekorrad, mis 94,5% kõigist elanikkudest puudutavad.

Rääkimata mõjust üldise vahekorra peale muutuvad ka vanusrühmade vahekorrad. Ilma Petseri maakonnata on kuni 40 a. v. lugemisoskusetuid alla 2% ning kirjutamisoskusetuid alla 3%.

Eelpool toodud võrdlus näitab, missuguses vahekorras on kirjaoskamatud üldise vastava vanusrühma rahvaarvuga. Siin toome ka kirjaoskamatud omavahelised vanuslised vahekorrad.

Kirjaoskamatud jaotus vanusrühmade järele %-des.

	Ühes Petseri maakonnaga						Ilma Petseri maakonnata					
	Ei oska lugeda			Ei oska kirjutada			Ei oska lugeda			Ei oska kirjutada		
	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised	Kokku
10—19 a. v.	16,3	13,2	14,4	12,2	7,2	8,7	16,7	10,2	12,9	11,3	4,4	6,6
20—29 „	9,5	14,3	12,5	6,8	7,5	7,3	9,1	8,3	8,7	5,9	3,6	4,3
30—39 „	10,2	14,5	12,9	7,3	8,2	7,9	8,0	10,1	9,2	5,4	5,0	5,1
40—49 „	14,2	14,1	14,1	10,9	10,3	10,3	11,9	13,2	12,7	8,5	8,6	8,5
50—59 „	14,2	13,2	13,6	12,7	13,0	12,9	12,4	14,9	13,9	11,4	13,4	12,8
60—69 „	17,8	15,8	16,5	22,8	26,5	25,4	19,6	20,9	20,3	25,1	31,3	29,4
70 a. ja van.	17,8	14,9	16,0	27,3	27,6	27,5	22,3	22,4	22,3	32,4	33,7	33,3
Kokku	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Isäranis lahkunemine ühes ning ilma Petseri maakonnata on kirjaoskamatud vanusrühmade omavahelised vahekorrad. Ka siin tuleb tüübilistena võtta vahekorra ilma Petseri maakonnata. 75% kõigist kirjaoskamatud on üle 50 aasta vanad, kuna ainult 17,9% — 20—49 a. v. on.

Kirjaoskamatus 7—9 a. vanuses.

Lastest 7—9 a. van. on kirjaoskajad — meessoost 53,6%, naissoost 54,9%, keskmiselt 54,2%. Kui arvesse võtta, et meil ainult umbes pooled selles vanuses olevatest lastest kirjaoskuse vahe linnades ja maal. Kuna maal (valdades) selle vanustest lastest 47,6% kirjaoskajaid, on neid linnades 80,2%. Oma võrdlemisi väikese kirjaoskajate laste arvu poolest paistavad silma Saare ja Petseri maakonnad. Peale üleriiklises tabelite väljaandes toodud vanusliste rühmituste vahekordade anname siin ka vanusrühmituse vahekorrad koolikohustuse seisukohast — 7—8 a. v., 9—14 a. v. ja 15 a. ja van. kohta.

7—14 a. v. laste kirjaoskus.

Laste kirjaoskus üksikutes administratiivüksustes.

Table with columns for age groups (7-8 a. vanused lapsed, 9-14 a. vanused lapsed), gender (M, N, K), and various administrative units (Linnad, Maakonnad, Üldse riigis).

Kirjaoskamatute % üksikute aastate järele 7—24 a. — Personnes illetrés par l'âge.

Table showing literacy percentages for individuals aged 7-24, categorized by administrative units like Ühes Petseri mk. and Ilma Petseri mk.

7 a. vanuste keskel on lugemisoskusetuid ilma Petseri maakonnata 52,8%, kirjutamisoskusetuid 62,3%. Siit algab järsk kirjaoskamatus langemine ning jõuab 12 a. vanuste juures vahekorda, mis kestab vähemate kõikumistega kuni 40 a. vanusteni.

Selles aastate reas tundub kirjaoskamatus tõus 16—19 a. vanuste keskel. Pole aluseta väide, et ka siin sõjalajled tunduvad, sest selles vanuses noored olid sõjaajal algsuulised. Üldvahekordeades üsna väikestena paistvad tõusud, avalduvad kirjaoskamatus omavahelises vanusaastate võrdluses kuni 60%-ti kõikumustena, mis ei või olla juhuslikud.

Kirjaoskamatus kooliskäimise järele. On arusaadav, et suur osa kirjaoskamatusi pole koolis käinud, kuid leidub ka neid, kes on koolis käinud, kuid pole kirjaoskust täielikult äraõppinud ehk on ta pärastpoole unustanud ehk ei suuda seda viigest ühelt tõttu. Vastuoksena kooliskäinud kirjaoskamatusite leidub tähtsamat arv koolis mitteäinud kirjaoskajat. Toome siin kõrvuti mõlemad rühmad vanuse järele:

Kooliskäinud kirjaoskamatused ja koolis mitteäinud kirjaoskajat vanusrühmade järele

Table comparing literacy levels of those who studied in school vs those who did not, by age group and gender.

Kooliskäinud kirjaoskamatusi üle 10 a. v. on mehi 1,5%, naisi 1,2%, kokku 1,3% üle 10 a. van. elanikkude arvust. Nende omavaheline vanuline koosseis näitab, et neist üle 69,0% on üle 60 a. vanad, 82,7% on üle 50 a. vanad. Siit järeldame, et kaugelt suurema osa kooliskäinud kirjaoskamatusite kooliskäimise aeg oli enne 1880 aastat ning selle nähtuse põhjusi tuleb otsida tolleaegsetes koolioludes.

Koolis mitteäinud kirjaoskajat jagunevad vanuseliselt hoopis ühtlasemalt, kui kooliskäinud kirjaoskamatused. On kalduvus oletada, et koolis mitteäinud kirjaoskajat vanuseliselt vahekorrad enamvähem ühtlased peaks olema üldise koolis mitteäinudite arvuga, mis ka siin toodud kooliskäinud kirjaoskamatusite vahekorradel ligilõplikult leidub.

Kõige sagedamini omavad kodus kirjaoskuse eelkoolialised lapsed. Nagu eelpool näidatud, on kuni 7—8 a. vanuste keskel juba ligi 50% kirjaoskajat. Kuidas kirjaoskuse õppimine kodus nooremate keskel on levinud, näitavad vahekorrad linnade ja maakondade järele vanusrühmades.

Table showing literacy levels by administrative unit (Linnades, Maakond) for different age groups.

Nagu need vahekorrad näitavad, on 7—8 a. vanustest 7,5% kõigest 7—8 a. vanustest ehk 18,7% selle vanuse kirjaoskajat oma kirjaoskuse kodus omandanud. Tuleb täheldada, et maal elavate laste arv, kes kodus kirjaoskuse äraõppinud, kahekordselt linna laste arvust suurem on, kuna tegelikult linnas elavad selle vanuse kirjaoskuse poolest kaugelt ees on. See vahekorrad tuleb peamiselt maa ja linna kooliolude lahkimineku arvele panna: siin mõjuvad kooli kaugus lapse elukohast, internaatide küsimus j. m. (pikemalt vaata „Haridus Eestis“).

Toome siin veel kirjaoskamatusite vahekorrad kooliskäimise järele. Erikohal asub ka siin Petseri maak. oma eriti väikesel kooliskäinud kirjaoskamatusite arvuga, mis on tingitud üldse vähesest kooliskäinudite arvust.

Üle 10 a. van. kirjaoskamatusite arv kooliskäimise järele

Table showing the number of individuals over 10 years old with and without school literacy, by administrative unit.

Käesoleva väljaande lisana on toodud kirjaoskamatusite % üksikutes administratiivüksustes.

Kirjaoskus 1881—1922 a.

Kirjaoskuse kohta on võimalik endistest rahvalugemistest võrdluseks tuua 1881 a. andmeid. Peab tähendama, et sisuliselt on kirjaoskus üksikutele inimestele väga mitmesugustes ulatuses võetud, mis saadud arvude võrdlusel silmas tuleb pidada. Nagu eelpool näidatud, on 1922 a. rahvalugemisel kirjaoskuse kohta teatavad nõuded ülesseatud.

1897 a. rahvalugemisel oli esitatud küsimus „грамотный“ ehk „неграмотный“, misjuures puudus igasugune mõiste definitsioon. 1881 a. rahvalugemisel on instruktioonis niipalju öeldud, et lugemisoskuseks tuleb märkida lugemisoskust ja kirjutamisoskuseks — kirjutamisoskust*). Pealegi arvestati 1881 a. kirjaoskust ainult 14 a. vanustest alates.

*) Special-Instruction für die Zähler. Rubrik 8. Wenn die Person weder lesen, noch schreiben kann, so sind die Worte „kann weder lesen noch schreiben“, wenn sie nur lesen, aber nicht schreiben kann, die Worte „kann nur lesen“, wenn sie sowohl lesen als schreiben kann, die Worte „kann lesen und schreiben“ zu unterstreichen. Bei Kindern unter 14 Jahren wird diese Rubrik durchgestrichen.

Haridusliikide vahekorrad üle 10 a. v. — Répartition de la population au-dessus de 10 ans d'après l'instruction

Table with multiple columns for educational levels: Algharidus, Kõrgem algharid., Kokku algharidus, Kesk erikooli, Keskkoooli haridus, Kokku keskkoooli harid., Kõrgem eriharid., Ülikooli haridus, Kokku kõrgem eriharidus, Üldse harid. järele liigitatud. Includes sub-sections for 'Vastava õpeasutuse kursuse lõpetanud' and 'Vastava õpeasutuse kursuse lõpetamata'.

a) Algharidus. 78,9% kõigist üle 10 a. vanustest on oma hariduse saanud algharidus. Neist on algharidus lõpetanud 53,8%, mitteloõpetanud 25,1%. Lõpetanute hulgas on võrdne % mehi kui ka naisi, mitteloõpetanute hulgas on mehi rohkem. Kõrgemates alghariduses on algharidus õppinud mehi 3,6%, naisi 1,5%, kokku 2,5%; neist on kutselistes alghariduses õppinud mehi 0,5%, naisi 0,2%, kokku 0,3%.

Maakondade vahelises võrdluses paistab silma Petseri maakond oma vähesel alghariduse käinute arvuga — 41,9%, kusjuures meestest 56,5, naistest ainult 29,0% algharidus on käinud. Ka on Petseri maak. algharidus lõpetanud vähem kui mitteloõpetanud, kuna teistes maakondades see vahekorra lühenud suhte 2:1.

b) Keskkoool. Keskkooolis õppinud mehi oli 7,5%, naisi 7,7%, kokku 7,6%. Keskkoooli lõpetanud ja mitteloõpetanute suhe üldsummas on vastupidine alghariduse suhtele — mitteloõpetanuid on lõpetanute kaks korda rohkem. See vahekorra on enam-vähem ühtlane kõigis maakondades peale Harju maakonna, kus Tallinna linn oma kõrge lõpetanute arvuga mõjub. Kuna algharidus õppinute vahekorras ainult Petseri maakonnas suuremalt lahku lähevad, on keskkooolis õppinute arvudes maakondade vahel lahkumineku suured — Harju maak. on keskkooolis õppinud 13,3%, Tartus — 9,1%, Saare mk. — 3,3%, Lääne mk. — 3,0% ja Petseri mk. — 2,1%. Harju ja Tartu maakondades tundub selgesti meie suuremate linnade mõju.

Keskkooolis õppinute arv on kesk-erikoolides 0,9%, kutselistes 0,2% olnud. Kutselistes koolides on õppinud peaaegu ainult mehed, (neis õppinud naisi on üldse 66 isikut).

c) Kõrgem haridus. Kõrgemates õpeasutustes õppinud üle 10 a. v. oli 1,1% — neist mehi 1,9%, naisi 0,4%. Kõrgemates õpeasutustes õppinute arv on ligi pooled kursuse lõpetanud. Meestest on kõrgemates erihariduslistes õpeasutustes õppinud 0,2%, naistest 264 isikut (0,0%).

Haridus linnades, alevites ja valdades.

Haridusliikide vahekorrad linnades, alevites ja valdades lähevad tuntuvalt lahku:

Table showing percentages of population by education level in cities, towns, and parishes. Columns: Linnades, Alevites, Valdades. Rows: Algharidus, Kõrgem algharid., Üldse harid. järele liigitatud.

Üldsummas vähenenud kooliskäinute arv sihis linnades — alevites — valdades. Algharidus õppinute arv on vastupidine, kuna kesk- ja kõrgemates koolis õppinute arv üldsumma vahekorradena suunas läheb.

Siin tuleb tähelepanu, et tegelikult keskkoooli ning kõrgema kooli vahekorrad elanikkude elamiskohtade järele rühmitatult vähe valdades kasuks võiks muutuda, sest rahvalugemise päeval, kuigi pühade ajal, siiski olid linnades paljud õpilastest, kelle alaline elukoht maal. Muidugi võib nende arvesse võtmise siin toodud vahekorra võrdlemise vähe muuta, sest oli ju ka vastupidiseid nähtusi — alaliselt linnas elavate isikute maalviibimist vahel puhul.

Hariduse järele liigitatud vanuslised vahekorrad.

Hariduse järele liigitatud isikute suhteline jaotus vanusrühmades (kokku lõpetanud ja lõpetamata).

Répartition de la population d'après l'instruction (total des pers. ayant terminé le cours d'établiss. et non terminé).

Large table showing population distribution by education level and age group. Columns: Algharidus, Kõrgem algharidus, Kesk-erikoolid, Keskkoooli haridus, Kõrgem eriharidus, Ülikooli haridus. Rows: Age groups (10-19, 20-29, etc.) and total.

Üldiselt on kooliskäinute arv järjekindlalt kasvanud, mida näitab hariduse järele liigitatud üldarv.

Hariduse järele liigitatud üle 10 a. v. üldarvust.

Table showing the total number of people over 10 years old by education level. Columns: Ühes Petseri mk-ga, Ilma Petseri mk-ta. Rows: Age groups (10-19, 20-29, etc.)

Nagu neist vahekorradest näeme, on 60—70 aastat tagasi umbes pooled koolis käinud (vaatluse alla võtame üldvahekorrad ilma Petseri maakonnata); neile järgneva 20—30 aasta jooksul on see arv tõusnud 90%-ni, viimase neljakümne aasta kestel on üldine kooliskäinute arv tõusnud umbes 1% võrra 10 a. jooksul.

Kuigi haridust saanud isikute üldarvu tõus viimase 40 a. jooksul üsna tasane on olnud, leiame just selles perioodis suuremaid haridusliikide vahelisi muutusi.

Üldjoonena tuleb esile hoogne kesk- ja ülikoolis õppinute arv tõus, võttes kokku õpeasutuse lõpetanud, enne lõpetamist õppimist katkestanud ja alles õppivaid. Vastandina neile näitab algharidusega oma õppimist katkestanud arv vähenemise tendentsi. Jättes kõrvale 10—19 a. vanuseid, kelle keskel 68,3% mitteloõpetanuid ning kelledest paljud veel õpivad ning keskkoooli edasi lähevad, saame algharidus õppinute: 20—29 a. v. — 80,7%, 30—39 a. v. — 86,2%. Veel selgemini tuleb see

Linnade, alevite ja valdade elanikkude jaotus sünnikoha järele.

Ülikoolis õppinute arv on üldiselt tõusnud kolmekordselt, see tõus on iseäranis suur naiste juures — 1897 a. oli ülikoolis käinud naisi üldse 59, 1922 a. — 1975.

Ka ülikoolis õppinute arvu tõusu kiirus on maal linnadest ees: linnades on suhteliselt rahvaarvule ülikoolis käinute arv tõusnud ligi kahekordselt, maal viiekordselt. Erikohal asub ülikoolis õppinute arvu muutus Tartu linnas — 1897 a. oli seal ülikoolis õppivaid 4,3% elanikkude üldarvust, 1922 a. — 4,4%; sellejuures on meeste % isegi vähenenud: 1897 a. — 9,0%, 1922 a. — 8,1%.

Osalt on see seletatav rahvalugemise ajaga, sest 1897 a. rahvalugemine toimiti ülikooli õpetöö ajal, kuna 1922 a. oli selle vaheajal. Ent sisulikul on ka siin juurdekasv suur, sest 1897 a. olid ülikoolis enamjaolt muulased ja mujalt Venemaal pärit olevad isikud, kelle olemasolu mitte meie kultuurtasapinda ei puutunud, 1922 a. aga pea kõik Eestist pärit üliõpilased.

Toodud tabel iseloomustab kõige selgemini meie rahva hoogsat hariduslist tõusu viimase 25 a. jooksul, mis hoo poolest tugevam maal elava rahva keskel.

Kesk- ja kõrgemates õpeasutustes õppinute arv 1897—1922 a. (10 a. v. alates)

Table with columns for absolute numbers and percentages of students in secondary and higher education institutions from 1897 to 1922, broken down by gender and region.

Eesti piirides on sündinud, nagu juba tähendasime, 94,5% rahva üldarvust, — sellest samas maakonnas 78,8%, teistes maakondades 15,7%, — ja väljamaal 5,5%.

Samas maakonnas sündinutel on sünnikohaks (% rahva üldarvust): vald — 68,5%, linn ehk alev — 10,2%, kusjuures 54,7% rahva üldarvust on sündinud ka samas administratiivüksuses (vallas, alevis, linnas). Samas administratiivüksuses sündinud — 603 736 — moodustavad samas maakonnas sündinute arvust — 869 763 — ligi 70%.

Mujal Eestis — mitte omas maakonnas — sündinutest on linnades sündinud 2,8% rahva üldarvust. Territoriaalne elanikkude jaotus sünnikoha järele annab järgmise pildi:

Table showing the distribution of birthplaces among population groups: born in the county, born in other counties, and born in Estonia, broken down by city, village, and outside Estonia.

Vaadeldes linnade elanikke sünnikoha järele näeme, et sama maakonna linnas ehk alevis on sündinud 33,2% ja valdades 25,5%, teistes maakondades — 28,7% (neist linnades 5,9%) ja väljaspool Eestit 12,5% (N.-Venes 9%) linnade elanikkude üldarvust.

Alevi elanikud. Sama maakonna alevis ehk linnas on sündinud 34,3% ja valdades — 35,8%, teistes maakondades 19,8% (neist linnades 7%), väljaspool Eestit 10% (N.-Venes 7,5%) alevite elanikkude arvust.

Maal (valdade) elanikud. Sama maakonna valdades on sündinud 85,6% ja linnades ehk alevites 1,8%, teistes maakondades 9,6% (neist linnades 1,4%), väljaspool Eestit — 2,9% (N.-Venes 2,2%) valdade elanikkude üldarvust.

Üldiselt on sisemine rahvaliikumine, sünnikoha järele otsustades, võrdlemisi väike. Eriti paigalpäisiv on maarahvas: kõigist valdade elanikest on sama maakonna valdades sündinud 85,6%, neist suurem osa kohe peal, oma vallas. Suuremat liikumist rahva koosseisus näitavad muudugi linnad ja alevid, milledes võoras, mitte kohapealne, element juba umbes kaks kolmandikku rahvaarvust moodustab.

Linnade, alevite ja valdade elanikkude jaotus sünnikoha järele (üldkokkuvõtte)

Large table showing population distribution by birthplace and region, including absolute numbers and percentages for various regions like Linnad, Alevid, Vallad ja alevikud, and Kokku.

SÜNNIKOHT.

Rahva jaotus sünnikoha järele on, analoogiliselt riikondlusele, väga ühtlane ja rõhuv enamasti Eesti riikondlusest isikuid on sündinud Vabariigi piirides, nimelt:

Eestis 94,5% rahva üldarvust
Väljaspool Eestit — väljamaal 5,5% „ „

Eestis sündinutest — 1 042 574 — on üle nelja viiendiku — 83,4% — just samas maakonnas, ja alla viiendiku — 16,6% — teistes maakondades sündinud.

Väljamaal sündinute peale tuleb 5,5% rahva üldarvust, neist Venemaa peale 4,1%, Lätimaa peale 0,9%, teised riigid annavad 0,5%. On loomulik, et väljamaal sündinute seas on rohkem neist riikidest, mis piiridega Eestiga kokku puutuvad — Venemaa ja Lätimaa. Väljamaal sündinutest on Venemaalt — 73,3%, Lätimaaalt — 17,2% ja teistest välisriikidest kokku — 9,5%.

Rahva jaotus sünnikoha järele 1922 a. — Répartition de la population d'après lieu de naissance

Table showing population distribution by birthplace for 1922, including absolute numbers and percentages for Estonia, other counties, and foreign countries.

Elanikkude sünnikoht üksikute maakondade ja 10 a. vanusrühmade järele.

Eestis sündinute arv ei lange üheski maakonnas alla 91% (Viru) rahva üldarvust, tõustes üksikutes — Saare, Lääne — kuni 98,4%. Vastavalt on väljamaal sündinute arv suhteliselt kõige kõrgem Virumaal — 9% (N.-Vene 8,2%) rahvaarvust ja kõige madalam Saare- ja Läänemaal — 1,6% maakonna rahvaarvust.

*) Siin mitte arvatud Tallinna linna praegused elanikud, kes Tallinnas sündinud.

Järgnev tabel selgitab üksikasjaliselt rahvalugemisel registreeritud vigaste ja vaimuhaigete suhtelisi vahakordi maakondade, 10 a. vanusrühmade ja rahvuse järele (iga 10.000 elaniku kohta).

Table with columns for Pime, Kurt, Tumm, Kurtum, 1 kää puudumine, 2 kää puudumine, 1 ja puudumine, 2 ja puudumine, and Vaimuhaiged. Rows include Viru maakond, Sel. Narva l., Järva maakond, Harju, Lääne, Saare, Pärnu, Viljandi, Tartu, Lääne maakond, Saare, Pärnu, Viljandi, Tartu, Valga maakond, Võru, Põlva, Petseri, Üldse, and Sestest: Linnad, Alevikud, Vallad, Eriti arvestatud.

Rahvalugemiste rahvusvahelise programmi miinimum arvestab ainult vaimuhaiged, pimedaid ja kurtumme, kuna teiste füüsiliste puuduste, — tumm, kurt, ühe silma ehk käe-jala puudumine jne. — registreerimine iga rahvalugemist korraldava riigi soovist ja võimalustest oleneb. Harilikult on rahvusvahelistes võrdlustes defektiivsed — vaimuhaiged, pimedad ja kurtummad — vanuse järele kahte ossa jaotatud: alla 60 aasta ja üle.

Table showing absolute numbers and percentages for Vaimuhaiged, Kurtummad, and Pimedad, categorized by age groups (Alla 60 a., Üle 60 a.) and sex (M., N., K.).

Nagu näeme, moodustab vaimuhaigete ja kurtummade noorem — kuni 60 a. — vanusrühm üldarvust valdava enamuse — nooremaid on umbes 5 korda rohkem. Vastupidine nähtus avaldub, nagu juba eespool märkisime, pimedate juures: pimedaid üle 60 aasta — vanusest pimedaid — võrreldes pimedate rühmaga vanuses alla 60 a. on kolm korda rohkem.

Võrdlused eelmiste rahvalugemistega.

Eelmised rahvalugemised võimaldavad võrdlusi pimedate vaimuhaigete, kurtummade ja tummade kohta, kusjuures pimedate kohta on võrdlus teostatav kõigil kolmel rahvalugemisel maakondade ja ka 10 a. vanusrühmade järele, kuna vaimuhaiged, kurtummad ja tummad on võrreldavad ainult esimesel — 1897 a. — rahvalugemise andmetega samas ulatuses.

Pimedad 1881, 1897 ja 1922 a.

Pimedate arv on 1922 aastal üldiselt ligi kolm korda vähem, kui 40 aastat tagasi — 1881 aastal: 1922 a. tuli 19,2 pimedat iga 10.000 el. kohta, 1881 — 56,2. Pimedate arv on üldiselt maal järjekindlalt vähenenud kõigil r. lugemistel (60,6—24,0—20,8), kuna linnades viimane rahvalugemine väikest pimedate arvu suurenemist näitab (27,1—11,3—13,7), ehk küll pimedate arv ka linnadeski, võrreldes 1881 aastaga, pea kahekordselt vähenenud. Pimedate arvu mitmekordse vähenemise peale, nii maal kui ka linnas, avaldas kahtlemata suurt mõju, eriti just maal, tervishooldiste ja korteriolude paranemine.

Pimedad maakondade ja 10 a. vanusrühmade järele 1881—1922 a. (1881 a. piirides)

Table showing absolute numbers and percentages for Pimedad by county (Viru, Järva, Harju, Lääne, Saare, Pärnu, Viljandi, Tartu, Võru) and age groups (0-9, 10-19, 20-29, 30-49, 50+), categorized by sex (Mehed, Naised) and total (Kokku).

Kurtummad, tummad ja vaimuhaiged maakondade ja 10 a. vanusrühmade järele 1897—1922 a.

	Absoluut arvud											
	Kurtummad				Tummad				Vaimuhaiged			
	Mehed	Naised	Kokku	1897	1922	Mehed	Naised	Kokku	1897	1922	Mehed	Naised

Iga 10.000 elaniku kohta	Kurtummad				Tummad				Vaimuhaiged				
	Mehed	Naised	Kokku	1897	1922	Mehed	Naised	Kokku	1897	1922	Mehed	Naised	Kokku

a) maakondade järele	Absoluut arvud																																
	Kurtummad				Tummad				Vaimuhaiged																								
	Mehed	Naised	Kokku	1897	1922	Mehed	Naised	Kokku	1897	1922	Mehed	Naised	Kokku																				
Võru maakond	57	58	115	114	20	29	21	26	41	55	125	134	93	158	218	292	97	106	90	94	93	99	94	43	42	48	212	244	152	284	181	254	
Järva	26	22	48	53	12	9	10	7	22	16	62	96	60	92	122	188	101	82	97	105	99	94	47	33	37	24	28	241	223	313	232	384	
Harju	85	106	191	200	17	26	27	13	44	39	175	370	184	400	309	770	108	104	81	80	94	91	23	26	34	11	18	222	364	169	339	196	351
Lääne	44	55	99	104	10	18	10	15	20	33	102	128	64	142	166	270	112	156	86	120	99	137	26	51	77	24	43	261	363	149	349	202	365
Saare	51	48	99	103	10	11	6	10	16	21	65	74	55	95	120	169	184	129	163	171	173	180	36	44	18	31	27	235	296	169	296	199	296
Pärnu	99	76	175	189	13	18	25	14	38	32	87	127	116	143	203	270	209	171	159	123	183	145	27	40	49	27	39	184	285	228	278	207	281
Viljandi	76	54	130	136	114	26	27	20	22	46	49	121	170	86	104	207	160	133	113	128	136	101	55	67	29	47	46	254	419	165	313	208	416
Tartu	105	84	189	188	30	32	29	36	59	68	231	327	190	313	421	640	115	110	73	93	93	101	33	38	31	37	253	384	192	413	208	416	
Võru	54	74	128	131	11	11	12	13	16	24	48	112	155	108	162	218	317	115	175	83	121	99	146	23	64	34	239	360	211	342	224	354	

b) 10 a. vanusrühmade järele

Üldse	Absoluut arvud																																	
	Kurtummad				Tummad				Vaimuhaiged																									
	Mehed	Naised	Kokku	1897	1922	Mehed	Naised	Kokku	1897	1922	Mehed	Naised	Kokku																					
0-9 a. v.	73	46	119	146	149	197	161	159	310	356	1080	1581	904	1699	1984	2980	129	125	99	106	113	115	32	42	33	30	32	36	233	336	183	321	297	328
10-19	145	91	236	299	211	271	212	211	271	311	811	1182	612	1182	1433	2093	811	784	1022	1066	1166	1166	40	44	23	24	44	47	201	300	165	310	255	359
20-29	210	129	339	411	281	351	211	211	281	331	1011	1411	711	1411	1811	2511	1011	911	1211	1311	1411	1411	21	21	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
30-39	271	151	422	511	331	411	211	211	281	331	1111	1511	811	1511	1911	2611	1111	1011	1311	1411	1411	21	21	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
40-49	331	181	512	611	381	461	211	211	281	331	1111	1511	811	1511	1911	2611	1111	1011	1311	1411	1411	21	21	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
50-59	391	211	602	711	441	521	211	211	281	331	1111	1511	811	1511	1911	2611	1111	1011	1311	1411	1411	21	21	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
60 a. v. ja üle	59	74	133	145	12	17	2	5	2	7	17	25	10	85	27	180	6	9	31	49	0,8	1,9	2,5	3,4	3,7	4,1	4,7	5,2	5,7	6,2	6,7	7,2	7,7	
Vanus teadm.	2	14	16	21	1	4	1	1	1	1	3	8	3	7	18	37	41	30,3	33,3	35,3	37,3	39,3	41,3	43,3	45,3	47,3	49,3	51,3	53,3	55,3	57,3	59,3		
Kokku	597	587	1184	1466	149	197	161	159	310	356	1080	1581	904	1699	1984	2980	129	125	99	106	113	115	32	42	33	30	32	36	233	336	183	321	297	328

Sellest: Linnad

0-9 a. v.	4	7	11	11	1	3	2	2	1	3	8	3	3	7	15	31	9	10	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
-----------	---	---	----	----	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

Vallaad ja alevid

0-9 a. v.	69	39	108	135	29	38	17	25	46	63	27	22	25	17	52	39	74	63	36	54	55	59	37	61	18	41	25	51	29	36	27	28	29
-----------	----	----	-----	-----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

Vaimuhaiged, kurtummad ja tummad 1897—1922 a.

Kurtummad 1897 ja 1922 a.

Kurtummade arv on 1897 aastast veidi suhteliselt suurenenud ja just maal ning naiste arvel (iga 10.000 el. kohta):

1897 a. — 11,3 k.tumma: mehi 12,9, naised 9,9
 1922 a. — 11,5 k.tumma: mehi 12,5, naised 10,6

Kurtummad asusid:

Linnades	1897 a.	6,5:	mehi	7,8,	naised	5,3
	1922 „	6,0:	„	7,8,	„	4,6
Maal	1897 „	12,2:	„	13,9,	„	10,7
	1922 „	13,0:	„	13,8,	„	12,4

Üldse on kurtummade seas pea igas maakonnas mõlemal rahvalugemisel mehi natuke rohkem registreeritud, kui naised. Ka üksikutes vanusrühmades kordub üleriiklises ulatuses see nähtus.

Vaimuhaiged 1897 ja 1922 a.

Vaimuhaigete arv näitab 1922 a. suurt tõusu kõigis maakondades ja pea erandita ka vanusrühmes, nii meeste kui naiste juures, andes keskmiselt 60% ümber vaimuhaigete suurenemist. Suuremat tõusu näitavad linnad:

10.000 el. kohta:

1897 a. linnades 24,1, maal 20,1, keskm. 20,7
 1922 a. linnades 34,2, maal 32,4, keskm. 32,8

Vaimuhaiguste suurenemise peapõhjusi tuleb otsida kahtlemata põrutasrikka ilmasõja ajajärgu üleelamistest. Võimalik, et osalt selle arvu suurenemise peale ka 1922 a. täpsem ja täielikum registreerimine mõjus.

II. KORTERIOLUD. MAISONS D'HABITATION ET LOGEMENTS.

Tähtsamad üldarvud.

Majade, korterite ja elanikkude suhtelised vahekorrad Eestis 1922 a. — üksikute maakondade järele
Maisons, logements et habitants en Estonie en 1922 a.

	Elumaju Maisons		Kortereid Logements		Elanikka*) Habitants		Iga maja kohta korterid Logem. par mais.	Elanikka Habitants		
	arv	%	arv	%	arv	%		Iga m. peale par maison	Iga k. peale par logem.	
Viru maakond	22 328	14,0	35 525	14,1	149 273	13,7	1,6	6,7	4,2	
Järva	9 033	5,6	13 344	5,3	58 211	5,3	1,5	6,4	4,4	
Harju	22 968	14,4	53 313	21,1	219 654	20,1	2,3	9,6	4,1	
Lääne	14 130	8,8	16 517	6,5	75 991	7,0	1,2	5,4	4,6	
Saare	11 413	7,1	12 294	4,9	57 157	5,2	1,1	5,0	4,6	
Pärnu	15 362	9,6	22 556	8,9	94 014	8,6	1,5	6,1	4,2	
Viljandi	12 171	7,6	18 152	7,2	77 013	7,1	1,5	6,3	4,2	
Tartu	24 783	15,5	42 657	17,0	176 096	16,2	1,7	7,1	4,1	
Valga	5 047	3,2	9 725	3,8	39 690	3,6	1,9	7,9	4,1	
Võru	12 712	7,9	17 405	6,9	82 860	7,6	1,4	6,5	4,8	
Petseri	10 099	6,3	10 992	4,3	60 848	5,6	1,1	6,0	5,5	
Kokku	160 046	100%	252 480	100%	1 090 807	100%	1,6	6,8	4,3	
<i>Sellest:</i>										
Linnad-alevid (13 linna, 19 alevit)	26 636	16,6	84 952	33,6	298 873	27,4	3,2	11,2	3,5	
Vallad (378 valda ühes alevikkudega)	133 410	83,4	167 528	66,4	791 934	72,6	1,3	5,9	4,7	
<i>Ajutiselt tühjad**):</i>										
a) Majad	469	—	—	—	—	—	—	—	—	
b) Kortereid:	—	—	493	—	—	—	—	—	—	
1) ajut. tühj. majades	—	—	3 628	—	—	—	—	—	—	
2) elanik. majades	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Kokku	469	—	4 121	—	—	—	—	—	—	
Üldse	160 515	—	256 601	—	1 090 807*)	—	1,6	6,8	4,2	

Üldse oli Eestis 28.XII.1922 a. 160.046 elanikkudega maja, neis 252.480 elukorterit. Majade üldarvust asub valdades üle nelja viiendiku (83,4%) ja linnades - alevites — alla viiendiku (16,6%). Korterte arvust langeb vastavalt valdade peale kaks kolmandikku (66,4%) ja linnade-alevite peale — kolmandik (33,6%). Maakondades on elumajade-elukorterite arvud enam-vähem kindlas vahekorras elanikkude arvuga — suuremale rahvaarvule maakonnas vastab pea õiges proportsioonis ka suurem majade-korterite arv.

Maakonnad alanevas järjekorras — rahvaarvu järele:

	Maju:	Kortereid:	Elanikka:
Harju	— 14,4%	21,1%	20,1%
Tartu	— 15,5%	17,0%	16,2%
Viru	— 14,0%	14,1%	13,7%
Pärnu	— 9,6%	8,9%	8,6%
Võru	— 7,9%	6,9%	7,6%
Viljandi	— 7,6%	7,2%	7,1%
Lääne	— 8,8%	6,5%	7,0%
Petseri	— 6,3%	4,3%	5,6%
Järva	— 5,6%	5,3%	5,3%
Saare	— 7,1%	4,9%	5,2%
Valga	— 3,2%	3,8%	3,6%

Erandiks on, nagu näeme, ainult Harjumaa, mis majade arvuga — korterid on pea tasakaalus — teise koha omab, kuna ta rahvaarvu poolest esimene riigis. Kõrvalekaldumist — majade arv suhteliselt tuntuvalt vähem, kui elanikkude — toob siin esile asjaolu, et maakonnas meie pealinn — Tallinn — oma rohkearvuliste suuremate — 2, 3, 4, 5 kordsete — majadega asub. (Tallinnas tuleb elanikka ligi kolm korda rohkem ühe maja peale, kui keskmiselt riigis). Võttes aga Harju maakonna ilma Tallinnata, saame täiesti õige vahekorra: maju 11,5% maal asuvate majade arvust, kortereid — 11,5%, elanikka — 11,5%.

*) Faktiline elanikkude arv — ilma eriti arvestatud isikuteta.
**) Majas-korteris elati rahvalugemise ajal, kuid kõik elanikud olid juhtumisi ajutiselt ära.

Elumajade ehitusmaterjal 1922 a.

Üldarvud.

Table showing 1922 registered building materials: Puu (144 306), Kivi (9 440), Segamat. (5 498), Savi (666), Muu ja teadm. mat. (136).

Katuse ehitusmaterjali järele jaotuvad elumajad järgmiselt:

Table showing roof building material distribution: Puu (68 230), Öled (60 093), Katusepapp (15 077), Katusekivi (6 028), Muu mat. (3 637), Segamat. (3 433), Plekk (3 325), Teadm. mat. (223).

Puuehitused on riigis suures enamuses, moodustades üheksa kümnendikku (90,2%) majade üldarvust, kiviehituste arv ulatab 6%-ni.

Kaetud on neli viiendikku (80,1%) ehitusi, pea võrdset, puumaterjaliga (lauad, laastud, peerud, pilpad, sindlid) ja õlgedega: puu — 42,6%, õlg — 37,5 (ühes rooga 39,8%). Pappkatused — 9,4% — moodustavad järjekorras kolmanda suurema rühma. Muu katmise materjal ei ulata üksikult 4%-ni katuste arvust.

Maju üleriikliselt seinte ehitusmaterjali järele liigitades, näeme, et katmise materjaliks on (alanevas järjekorras):

Table showing building material distribution by type: a) 144 306 puuehitusel, b) 9 440 kiviehitusel, c) 5 498 segaehitusel.

Linnades-alevites ja maal asuvate majade ehitusmaterjali %-lised vahekorrad.

Puuehitused annavad linnades-alevites 84,7% majade arvust, kuna maal (valdades) puumajade % suurem — 91,3. Vastavalt on aga kivimaju linnades-alevites (11,2%) rohkem, kui maal (4,8).

Segamajade arv on nii maal, kui ka linnades-alevites pea võrdne: 3,3 — 3,9%.

Puumaterjaliga ja õlgedega on kaetud maal ehitustest 91,5% (puu — 46,7%, õlg — 44,8%), muu materjaliga — papp, kivi, plekk, segamat. jne. — 8,4%.

Linnades-alevites on katmise materjalist esimesel kohal katusepapp — 48,0%; järgnevad: puu — 22,3%, kivi — 13,7%, plekk — 9,8%, segamat. — 4,6%. Ka õlgkatusega maju on vee linnades-alevites — 1,3%, (maal 44,8%).

Elumajad ehitusmaterjali järele 1922 a. (üleriikline kokkuvõte).

Large table showing building material distribution by location (Puumajad, Kivi, Segamat., Savi, Muu mat., Teadm. mat.) and roof type (Puu Lattes, Kivi Tuules, Papp Bitume, Plekk Tõle, Segamat. Couv. mixte, Öled Paille, Muu mat. Autre couv., Teadm. mat. Couv. mixte).

Elumajade ehitusmaterjal 1922 a. maakondade järele.

Seinte ehitusmaterjal.

Puu. Et riigis üldse puuehituste arv suures enamuses, selle tõttu jaotuvad ka puumajad üksikute maakondade järele väga ühtlaselt: 85,1% (Harju mk) — 93,7% (Võru mk.). Erandiks on Põltsamaa, mis pea absoluutselt — 98,2% — puuehitustest koosneb.

Kivi. Kivimajade % maakondades kõigub 1,0% (Põltsamaa mk.) ja 9,3% (Harju mk.) vahel. Välja jättes Põltsamaa ja Harju-maa, kui äärmused, saame: 3,2% (Saare) — 7,2% (Valga).

Segamat. Segamat. materjalist maju on rohkem Lääne-, Saare-, Harju- ja Viljandimaal (6,3 — 6,5 — 5,4 — 4,3); teistes maakondades ei ulata nende arv 4%-ni.

Katuse materjal.

Puu. Kõige tugevamalt esitatud Võrumaal — 82,9% pea hoopis puudub Saaremaal — 3,5%; nõrgalt esineb ka Lääne — 15,9%, Harju — 25,2% ja Põltsamaal — 27,0%.

Öled. Esimesel kohal 71,0% ga Põltsamaa; Läänemaal — 69,8 (ühes rooga 76,1%); Saaremaal — 59,2 (ühes rooga 82,6%). Alla 10% langeb õlgmaterjal Võru — 9,3% ja Valgamaal — 6,7%.

Katusepapp. Rohkemal arvul tarvitusel Harjumaal — 27,8%. Viru — 14,8%, Tartu — 11,4%, Valgamaal — 11,0%. Teistes maakondades alla 5%.

Plekk. Ainult Harjumaal tõuseb 5,2%-ni. Virumaal — 3,9%, teistes alla 2%. Muu materjal. Roog: Saaremaal — 23,4%, Läänemaal — 6,3%.

Elumajade seinte ja katuse materjal — maakondade järele

Table showing building material distribution by county for walls and roofs, including columns for material type and percentage.

Elumajade ehitusmaterjal üksikutes linnades, alevites ja maal 1922 a. — maakondade järele.

Võtame kerge vaatluse alla ainult linnad-alevid.

Seinte ehitusmaterjal linnades-alevites.

Puumajad. Linnades — 82,9% alevites — 92,9%, keskm. — 84,7%.

Kõige rohkem on puuehitusi: Narva-Jõesuu alevis — 98,8%, Tõrva „ — 98,8%, Paide linnas — 94,1%.

Kivimajad. Linnades — 12,6%, alevites — 4,8%, keskm. — 11,2%.

Kõige rohkem on kiviehitusi: Kunda alevis — 29,9%, Põltsamaa al. — 22,5%, Kuressaares — 21,0%, Baltiskis — 20,8%.

Tallinn on linnadest neljandal kohal — 15,9%.

Katuse ehitusmaterjal linnades-alevites.

Puu: Linnades — 14,4%, alevites — 57,6%, keskm. 22,3%. Kivi: „ — 15,6%, „ 5,3%, „ 13,7%. Papp: „ — 52,7%, „ 26,9%, „ 48,0%. Plekk: „ — 11,4%, „ 3,0%, „ 9,8%. Segamat.: „ — 5,2%, „ 1,5%, „ 4,6%. Öled: „ — 0,4%, „ 5,4%, „ 1,3%.

Esimese koha annavad:

Puumajad: Mustvee alevis — 94,3%, Tõrva al. — 93,9%, Suure-Jaani al. — 93,6%, Põltsamaal — 81,4%, Baltiskis — 55,2%. Kivimajad: Paides — 52,5%, Viljandis — 50,3%, Võrus — 49,5%, Kuressaares — 47,5%, Sindi alev. — 36,7%. Pappkatused: Nõmme al. — 84,7%, Tallinnas — 71,3%. Plekkkatused: Sindi al. — 22,0%, Kuressaares — 21,4%, Narvas — 20,0%. Õlgkatused: Kärda alevis — 59,2%, Türi al. — 8,2%, Paides — 2,3%.

* peaauslikult rood (Lääne ja Saare mk. — ilma erandita).

Elumajade arv	Seinte ehitusmaterjal		Katus ehitusmaterjal		Tead. m. Couv. inc.
	Üldarv	%	Muu m. Autre m.	Sega mat. Mixte	
Viru mkd.	2 495	9,4	2 139	356	100
Rakvere l.	1 000	3,8	863	137	100
Rakvere (3)	879	3,3	793	86	100
Narva-Jõesuu	576	2,2	569	7	100
Jõhvi	177	0,7	164	13	100
Kupla	117	0,4	60	57	100
Kokku	4 376	16,5	3 982	394	100
Järva mkd.	456	1,7	429	27	100
Paide l.	260	1,0	241	19	100
Tapa	196	0,7	179	17	100
Turti	100	0,4	99	1	100
Kokku	912	3,4	849	63	100
Harju mkd.	6 772	25,4	5 409	1 363	100
Tallinna l.	1 251	4,6	84	1 167	100
Baltiski l.	773	2,9	742	31	100
Nõmme alev	717	2,7	702	15	100
Kokku	2 741	10,2	2 268	473	100
Lääne mkd.	868	3,3	791	77	100
Haapsalu l.	324	1,2	316	8	100
Kokku	1 192	4,5	1 107	85	100
Saare mkd.	653	2,5	630	23	100
Kuresaare l.	2 633	9,8	2 390	243	100
Pärnu l.	443	1,7	411	32	100
Alevi (3)	180	0,7	171	9	100
Kokku	1 956	7,3	1 852	104	100
Viljandi mkd.	3 616	13,5	2 801	815	100
Viljandi l.	936	3,5	894	42	100
Alevi (2)	363	1,4	356	7	100
Põltsamaa	222	0,9	216	6	100
Suure-Jaani	141	0,5	136	5	100
Kokku	1 299	4,9	1 206	93	100
Tartu mkd.	3 996	15,0	3 165	831	100
Tartu l.	1 177	4,4	1 098	79	100
Alevi (4)	254	1,0	239	15	100
Alevi	489	1,8	474	15	100
Kokku	2 922	11,1	2 767	155	100
Valga mkd.	5 148	19,3	4 253	895	100
Valga l.	1 039	3,9	899	140	100
Alevi	245	0,9	242	3	100
Kokku	1 284	4,8	1 141	143	100
Võru mkd.	513	1,9	451	62	100
Võru l.	223	0,8	207	16	100
Alevi (2)	107	0,4	97	10	100
Alevi	116	0,4	110	6	100
Kokku	736	2,7	658	78	100
Petseri mkd.	290	1,1	259	31	100
Petersi l.	36 636	138,8	22 539	14 097	100
Kokku	21 778	81,6	18 044	3 734	100
Alevi	4 858	18,2	4 515	343	100
Viru maakond	17 952	67,1	16 811	1 041	100
Järva	8 121	30,5	7 205	916	100
Lääne	19 298	72,1	13 322	5 976	100
Saare	12 938	48,3	11 444	1 494	100
Pärnu	10 760	39,2	9 836	924	100
Viljandi	12 876	47,1	11 425	1 451	100
Tartu	19 635	71,7	17 857	1 778	100
Valga	3 763	13,8	3 415	348	100
Võru	11 976	43,5	11 247	729	100
Petersi	9 809	35,5	9 659	150	100
Kokku	133 410	494,8	121 747	11 663	100

Elumajade arv 1881 ja 1922 a.

Eesti territooriumil toimepandud eelmistest rahvalugemistest on majade ja osalt ka korterite (ainult neis linnades, mis Eesti kubermangu kuulusid) olusid kergelt valgustanud 1881 a. rahvalugemine, kuna 1897 a. rahvalugemise programmis majade ja korterite arvestamist üldse polnud.

Elumajade chitumaterjali võrdluskokkuvõtteid on võimalik anda eraldi linnade ja maakondade (vallad, alevi) järele, võttes aluseks 1881 aasta rahvalugemise territoriaaljaotuse.

Kahe (1881—1922) rahvalugemise vahe, mis üle 40 a., on muidugi liig pikk selleks, et majade arvu liikumise ja koosseisu muutuvuse põhjuste kohta mingisuguseid kaaluvamaid oletusi teha.

Elumajade juurdekasv 1881—1922 a.

Arvates üldse riigis (1881 a. piirides) majade arvu 1881 a. — 100%-na, on vastav arv 1922 a. — 127,0%: 40 a. jooksul on iga 100 maja kohta 27 maja juurdetulnud. Võrreldes eraldi linna ja maa (vallad, alevi) majade juurdekasvu:

1881 a. majade arv linnades	100%	1922 a. — 175,2%
„ „ „ „ maal	100%	„ „ — 122,2%

naeme, et üldine majade juurdekasv maal suhteliselt tuntuvalt vähem, kui linnades. Linnades on iga 100 maja kohta juurdetulnud keskmiselt 75 maja, kuna maal (vallad, alevi) ainult 22 maja. Kõige suuremat, enam kui kahekordset, majade juurdekasvu on märgata Rakvere linnas: 1881 a. — 100%, 1922 a. — 227,7%. Pea kahekordseks on ka Tallinn kasvanud: 100% — 197,0%; 60%—90% võrra on suurenenud: Viljandi 100%—189,1%, Haapsalu 100%—173,3%, Tartu 100%—160,3% ja Paide 100%—160,0%.

Elumajade juurdekasv (1881 a. = 100) kahanevas järjekorras:

Linnad:	Vallad ja alevi:
Rakvere — 227,7%	Võru mk. — 134,9%
Tallinn — 197,0%	Viljandi „ — 125,3%
Viljandi — 189,1%	Pärnu „ — 125,1%
Haapsalu — 173,3%	Harju „ — 122,3%
Tartu — 160,3%	Tartu „ — 121,0%
Paide — 160,0%	Järva „ — 120,8%
Võru — 155,0%	Viru „ — 120,5%
Pärnu — 154,7%	Saare „ — 117,0%
Kuressaare — 142,0%	Lääne „ — 115,2%
Baltiski — 125,0%	

Maal (vallad, alevi) on kõige suuremat majade juurdekasvu märgata Võru maakonnas: (134,9%). Harju mk. majade juurdekasv — 122,3% — võrdub keskmisele maal juurdetulnud majade arvule (122,2%). Kõige väiksem on majade juurdekasv Lääne maakonnas: iga 100 elumaja kohta ainult 15 maja.

Elumajade arv 1881 ja 1922 a. (üldarvud)

	Üldse riigis		Sellest linnad				Sellest vallad ja alevi			
	1881 a.	1922 a.	1881 a.	1922 a.	1881 a.	1922 a.	1881 a.	1922 a.		
Puu	103 251	120 523	81 776	14 750	82,2	95 075	91,8	114 773		
Kivi	6 072	8 882	6 231	2 649	103,5	4 523	74,3	6 561		
Sega mat.	4 069	5 363	3 737	1 626	84,3	3 631	89,0	4 517		
Savi	232	626	200	200	86,2	230	99,1	606		
Muu mat.	30	16	11	2	33,3	19	63,3	14		
Teadm. mat.	155	108	69	15	44,5	86	54,4	93		
Kokku	113 809	144 518	10 245	17 954	100%	103 564	100%	126 564		

a) Seinte materjali järele

b) Katuse materjali järele

*) Elanikkude arvu tõus: 1881 a. — 100%, 1922 a. — 113,4%.

Elumajade seinte ehitusmaterjal 1881-1922 a.

Vaadeldes üldiselt elumajade seinte ehitusmaterjali protsendilisi vahekordi näeme tähtsuseta muutusi: 40 a. jooksul on puumajade arvel veidi kasvanud kivi-, vähemal määral ka sega- ja saviehituste arv. 1922 a. oli puumaju 89,6%, 1881 a. — 90,7%, kivi — 6,2% (5,4%), sega — 3,7% (3,6%) ja savi — 0,4% (0,2%). Eelpool tähendatud on maksev ka maa (valla ja alevi) majade kohta: 1922 a. puumaju — 90,6%, (1881 a. — 91,8%), kivi — 5,2% (4,4%), sega — 3,6% (3,5%) ja savi — 0,5% (0,2%). Linnades kujuneb vahekord veidi teisiti, kui valdades ja alevites. Siin on kivimajade arvel kasvanud puu- ja osalt ka segaehitused: 1922 a. kivimaju — 12,9%, 1881 a. — 15,1%, puu — 82,2% (79,8%) ja sega — 4,7% (4,3%). Kõige tuntavam on see vahekordade muutuvus Tallinnas, kus kivi- ja segaehituste kahanemise tõttu pühendatud suurt tõusu näitavad: puumaju 1922 a. — 79,9% (1881 a. — 68,4%), kivi — 15,9% (23,9%) ja sega — 4,0% (7,7%). Tallinnale vastandina esineb Viljandi linn, kus puumajade % suuresti kahanenud ja kivi- ning segaehituste % tõusnud: 1922 a. puumaju — 74,1% (1881 a. — 87,7%), kivi — 17,6% (11,3%), sega — 7,4% (0,8%). Peale Viljandi, kuigi nõrgemalt, näitavad puumajade arv, kivi- ja segamajade kasvamine arvel, veel järgmised linnad: Rakvere, Pärnu, Tartu, Võru. Suurenenud on puumajade arv, nagu Tallinnaski, ühenduses kivimajade arvu vähenemisega: Baltiskis, Haapsalus, Kuressaares. Üldiselt aga on ikkagi linnades puumajade arv mõne % võrra kasvanud, kivi- majade arv vastavalt kahanenud.

Savimaju oli Viljandis 1922 aastal 8 maja ehk 0,9% (suurim arv linnades). Üldse oli linnades 1922 a. (1881 a. piirides — ilma Narva, Valga ja Petseri linnadeta) 20 savimaju ehk 0,1% majade üldarvust. 1881 a. oli neid linnades märgitud ainult 2 (Tartus).

Elumajad seinte ehitusmaterjali järele 1881 ja 1922 a.

Table with columns for absolute numbers (Absoluut arvud) and ratios (Suhtarvud) for wood, stone, brick, and other materials in 1881 and 1922, broken down by city and district.

Elumajade katuse ehitusmaterjal 1881-1922 a.

Katuse ehitusmaterjal on linnades viimase üleskirjutamise andmetel 1881 aastast kuni 1922 a. protsendiliselt suuresti muutunud.

- 1) Suurenenud: a) papp — 16,7%, — 52,0% b) plekk — 7,0%, — 10,6% c) sega mat. — 3,9%, — 5,7%
2) Vähenenud: a) kivi — 30,9%, — 16,3% b) puu — 27,5%, — 14,6% c) õled — 3,3%, — 0,5% d) muu mat. — 9,9%, — 0,1%

Selgub, et kõige rohkem on muutunud pappkatuste arv: 1881 a. oli pappkatuseid ainult 16,7%, 1922 a. on nende arv tõusnud 52,0%-ni. Vähemal määral on suurenenud ka plekk- ja segamaterjalist katuste arv. Teised katuse ehitusmaterjalid näitavad erandita vähenemist. Vähenenud on peaaugalt kivi- ja puukattustega majade arv.

Maal (valdades, alevites) nagu linnadeski, on katuse materjali muutused võrdlemisi suured. 1881 a. oli tervelt 81% elumaju õlgedega kaetud, 1922 a. andmetel on õlgkatusega maju ainult 41,1%. Õlgmaterjal, kui kõige kardetavam tulehädahoju mõttes, on tõrjutud eemale suuremal arvul puumaterjali tarvitusele võtmisega. Puu — lauad, sindlid, peerud — katused andsid 1881 a. 14,6% majade üldarvust, 1922 a. on nende protsent tõusnud 48,7%.

Toome järgnevalt katuse ehitusmaterjali protsendilised vahekorrad maal 1881 a. ja 1922 a. kohta.

- 1) Suurenenud: a) puu — 14,6%, — 48,7% b) muu mat. — 0,6%, — 2,9% c) papp — 0,1%, — 2,8% d) sega mat. — 0,2%, — 1,7% e) plekk — 0,1%, — 0,6%
2) Vähenenud: a) õled — 81,0%, — 41,1% b) kivi — 3,2%, — 2,1%

Muu katusematerjali arvust, mis 1922 a. — 2,9%, langeb roogkatuste arvele 2,8%. Roogkatused esinevad peaaugalt kivi- ja Haapsalumaakondades. Arvatavasti on 1881 a. rahvalugemisel õlgedega ja rooga kaetud katused ühendatult võetud.

Elumajade katuse ehitusmaterjal 1881 ja 1922 a.

Table showing roof construction materials for houses in 1881 and 1922, including wood, stone, brick, and other materials, broken down by city and district.

Elukorterid 1922 a.

Korterite seisukorda uuriti 1922 a. rahvalugemisel ainult linnades ja alevites, kuna korterikriis eriti teraval kujul just seal avaldus. Vaatluse alla võeti ka linnadeski üldisemad küsimused, kusjuures kõik korteri sisseseaded — veevärk, kanalisatsioon, köök, klosett jne. — mis mitte korteris ei asunud, ehk korteriga otsekohehes ühenduses polnud, arvestamata jäid**).

Üldarvud linnade-alevite elumajade ja elukorterite kohta, ühenduses elanikkude arvuga.

Elumajad. Elumaju oli 28.XII.1922 a. linnades-alevites üldse 26636, neist:

- a) kordade arvu järele: 1 kordseid maju 18226 ehk 68,4%, 2 7741 .. 29,0%, 3 551 .. 2,1%, 4 102 .. 0,4%, 5 ja üle 16 .. 0,1%
b) elukorterite arvu järele: 1 korteriga maju 10468 ehk 39,3%, 2 5332 .. 20,0%, 3 2979 .. 11,2%, 4 2280 .. 8,6%, 5 1316 .. 4,9%, 6 1107 .. 4,2%, 7 831 .. 3,1%, 8 751 .. 2,8%, 9 ja üle kort. .. 1572 .. 5,9%

*) Roog. **) Vaata: „Üldrahvalug. andmete läbitöötam. plaan“ — 1923 a., lhk. 37.

Elukorterid ja elanikud. Üldse oli Eesti linnades-alevites 28.XII.1922 a. 84952 elanikkudega elukorterit, neist:

1 toalisi	— 57727	ehk 68,0%
2 ..	— 11889	.. 14,0%
3 ..	— 6720	.. 7,9%
4 ..	— 3861	.. 4,5%
5 ..	— 2346	.. 2,8%
6 ja üle	— 2290	.. 2,7%
Tubade arv teadm.	— 119	.. 0,1%

Linnades-alevite 84952 elukorterite asukoht on:

a) maja kordade järele

1-sel majakorral	— 51782	kort. ehk 61,0%
2 ..	— 21408	.. 25,2%
3-dal ..	— 1382	.. 1,6%
4 ..	— 199	.. 0,2%
5 .. ja kõr.	— 32	.. 0,0% (0,038)%
Keldri- ja poolkeldri korral	3000	.. 3,5%
Pöõningu korral	6594	.. 7,8%
Mitmel korral	555	.. 0,7%

b) majade suuruse järele

1 kordsetes majades	— 37280	kort. 43,9%
2 ..	— 42924	.. 50,5%
3 ..	— 3922	.. 4,6%
4 ..	— 668	.. 0,8%
5 ja üle kord. ..	— 158	.. 0,2%

Linnades-alevites on 298873 elanikku, neist asub:

1 toalistes korterites	175237	ehk 58,6%
2 ..	— 44306	.. 14,8%
3 ..	— 27947	.. 9,4%
4 ..	— 18848	.. 6,3%
5 ..	— 13535	.. 4,5%
6 ja üle toal. ..	17188	.. 5,8%
Tubade arv teadm.,	1812	.. 0,6%

Elanikkude tiheduse järele jaotuvad 84952 linnades-alevite korterit järgmiselt:

1 elanikuga	— 11299	kort. ehk 13,3%
2 ..	— 19471	.. 22,9%
3 ..	— 18593	.. 21,9%
4 ..	— 14779	.. 17,4%
5 ..	— 9438	.. 11,1%
6 ..	— 5416	.. 6,4%
7 ..	— 2859	.. 3,4%
8 ja üle	— 3097	.. 3,6%

Elukorterid linnades-alevites suuruse järele ja nende asukoht.

Linnades asub	75201	kort. ehk 88,5%
alevites ..	9751	.. 11,5%

Linnades mahutavad kahekordsed majad üle poole — 41097 ehk 54,6% — kõigist korteritest ja ühekordsed umbes kaks viiendikku 29475 kort., ehk 39,2%; 3—4—5 kordsetes majades asub 6% ümber korterite üldarvust.

Alevite korterid asuvad peaaegselt ühe- (neli viiendikku) ja kahekordsetes majades. Keskmiselt tuleb iga maja peale linnades-alevites kortereid — 3,2: linnades 3,5, alevites — 2,0.

Ühetoalisi elukortereid on linnades-alevites kaks kolmandikku (68,0%) korterite üldarvust, linnades rohkem (68,4%), kui alevites (64,7%). Vastavalt on alevites 2 ja 3 toalisi kortereid suhteliselt rohkem (28,6%, linnades — 21,1%). Suuremad — 4 ja üle toalsed — korterid on jälle linnades enamuses:

Linnades:		Alevis:	
1 toalisi kortereid	68,4%	64,7%	
2 ..	13,4%	18,7%	
3 ..	7,7%	9,9%	
4 ..	4,7%	3,5%	
5 ..	2,9%	1,6%	
6 ja üle toal. ..	2,8%	1,5%	

Linnades-alevite majad ja korterid suuruse järele 1922 a. (Üldkokkuvõte) — *Bâtiments, logements et chambres (villes et bourgs)*

	Majade üldarv		Korterite üldarv		Tubade arv korterites — Nombre des chambres en logements													
	abs. arv	%	abs. arv	%	1 toal.	2 toal.	3 toal.	4 toal.	5 toal.	6 t. ja üle	Tub. arv	teadmata						
					1 chambre	2 chambres	3 chambres	4 chambres	5 chambres	6 et plus chambres	arv	Nombr. des cham. inc.						
Korterite arv																		
1 kordne maja	18 226	68,4	37 280	43,9	25 737	69,0	6 143	16,5	2 887	7,7	1 312	3,5	615	1,7	528	1,4	58	0,2
2 ..	7 741	29,0	42 924	50,5	29 500	68,7	5 180	12,1	3 374	7,8	2 176	5,1	1 362	3,2	1 282	3,0	50	0,1
3 ..	551	2,1	3 922	4,6	2 220	56,6	473	12,1	361	9,2	288	7,3	254	6,5	317	8,1	9	0,2
4 ..	102	0,4	668	0,8	229	34,3	82	12,3	81	12,1	75	11,2	83	12,4	116	17,4	2	0,3
5 ja üle k.	16	0,1	158	0,2	41	25,9	11	7,0	17	10,8	10	6,3	32	20,3	47	29,7	—	—
Kokku	26 636	100%	84 952	100%	57 127	68,0	11 889	14,0	6 720	7,9	3 861	4,5	2 346	2,8	2 290	2,7	119	0,1
Ajutiselt tühjad*):																		
a) majad	186	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
b) korterid:	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1) ajutiselt tühjades majades	—	—	—	—	100	—	37	—	17	—	11	—	1	—	7	—	29	—
2) elanikkudega majades	—	—	—	—	2 255	—	352	—	127	—	66	—	10	—	14	—	284	—
Kokku	186	—	3 316	—	2 355	—	389	—	144	—	77	—	17	—	21	—	313	—
Üldse	26 822	100%	88 268	100%	60 082	68,1	12 278	13,9	6 864	7,8	3 938	4,4	2 363	2,7	2 311	2,6	432	0,5
Sellest: a) linnad																		
1 kordne maja	13 923	63,9	29 475	39,2	20 548	69,7	4 690	15,9	2 153	7,3	1 075	3,7	507	1,7	448	1,5	54	0,2
2 ..	7 196	33,0	41 097	54,6	28 485	69,3	4 812	11,7	3 149	7,7	2 070	5,0	1 313	3,2	1 219	3,0	49	0,1
3 ..	541	2,5	3 803	5,1	2 118	55,7	467	12,3	353	9,3	286	7,5	254	6,7	316	8,3	9	0,2
4 ..	102	0,5	668	0,9	229	34,3	82	12,3	81	12,1	75	11,2	83	12,4	116	17,4	2	0,3
5 ja üle k.	16	0,1	158	0,2	41	25,9	11	7,0	17	10,8	10	6,3	32	20,3	47	29,7	—	—
Kokku	21 778	100%	75 201	100%	51 421	68,4	10 062	13,4	5 753	7,7	3 516	4,7	2 189	2,9	2 146	2,8	114	0,1
Ajutiselt tühjad*):																		
a) majad	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
b) korterid:	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1) ajutiselt tühjades majades	—	—	—	—	86	—	32	—	12	—	11	—	1	—	4	—	18	—
2) elanikkudega majades	—	—	—	—	2 851	—	315	—	123	—	64	—	16	—	13	—	251	—
Kokku	150	—	3 015	—	2 155	—	347	—	135	—	75	—	17	—	17	—	269	—
Üldse	21 928	100%	78 216	100%	53 576	68,5	10 409	13,3	5 888	7,5	3 591	4,6	2 206	2,8	2 163	2,8	383	0,5
b) alevid																		
1 kordne maja	4 303	88,6	7 805	80,1	5 189	66,5	1 453	18,6	734	9,4	237	3,0	108	1,4	80	1,0	4	0,1
2 ..	545	11,2	1 827	18,7	1 015	55,6	368	20,1	225	12,3	106	5,8	49	2,7	63	3,4	1	0,1
3 ..	10	0,2	119	1,2	102	85,7	6	5,1	8	6,7	2	1,7	—	—	1	0,8	—	—
Kokku	4 858	100%	9 751	100%	6 306	64,7	1 827	18,7	967	9,9	345	3,5	157	1,6	144	1,5	5	0,1
Ajutiselt tühjad*):																		
a) majad	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
b) korterid:	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1) ajutiselt tühjades majades	—	—	—	—	38	—	14	—	5	—	5	—	—	—	3	—	11	—
2) elanikkudega majades	—	—	—	—	263	—	186	—	87	—	4	—	2	—	1	—	33	—
Kokku	36	—	301	—	200	—	42	—	9	—	9	—	2	—	4	—	44	—
Üldse	4 894	100%	10 052	100%	6 506	64,7	1 869	18,6	976	9,7	347	3,4	157	1,6	148	1,5	49	0,5

Üksikute linnade ja alevite korterid suuruse — tubade arvu — järele.

1 ja 2 toalsed korterid on nii linnades, kui ka alevites valdavas enamuses, moodustades üle nelja viiendiku korterite üldarvust. Meie suuremate tööstuslinnade — Tallinna, Narva ja osalt ka Tartu — välise ilme määravad peaaegu kõikjalikult just ühe- ja kahe- toalsed korterid: suuremaid — 2 toalistest alates — kortereid on ainult veerand korterite üldarvust, kuna kolmveerandit ühetoaliste peale langeb. Alevites, mis tööstuskeskkohtadeks, on 1 toalisi kortereid veel rohkem (Sindi 89,8%, Kunda — 87,1%).

Linnades ja alevites, mis suvituskohadena kasutatavad, langeb 1 toaliste korterite arv tuntavalt: Narva-Jõesuu — 54,8%. Haapsalu — 51,6%, Pärnu — 49,2%, Nõmme — 44,7%, Kuressaare — 32,3%; vastavat tõusu näitavad muidugi neis üksustes suuremad — 2, 3 ja üle toalsed — korterid.

1 ja 2 toalsed elukorterid linnades ja alevites alanevas järjekorras (ühetoaliste järele):

Linnad	1 toaline	2 toaline
Narva	— 77,0%	10,4%
Tallinn	— 74,8%	9,2%
Petseri	— 72,5%	15,2%
Tartu	— 68,0%	11,8%
Rakvere	— 66,2%	15,1%
Baltiski	— 65,1%	16,2%
Viljandi	— 63,8%	19,4%
Paide	— 58,4%	19,5%
Võru	— 58,0%	20,3%
Haapsalu	— 51,6%	15,7%
Pärnu	— 49,2%	26,8%
Valga	— 45,2%	33,2%
Kuressaare	— 32,3%	23,1%
Keskmine	68,4%	13,4%

*) Majas-korteris elati rahvalugemise ajal, kuid elanikud olid kõik juhtumisi ajutiselt ära.

Üksikute linnade ja alevite korterid suuruse — tubade arvu — järele 1922 a.

	Majade üldarvud		Korterite üldarvud		Tubade arv korteris														
	absol. arv	%	absol. arv	%	1 toaline		2 toaline		3 toal.		4 toal.		5 toal.		6 ja üle toaline		Tubade arv teadmata		
					arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv
Korterite arv																			
Viru mkd.	Narva linn	2 495	9,4	8 105	9,6	6 243	77,0	839	10,4	479	5,9	241	3,0	162	2,0	105	1,3	36	0,4
	Rakvere	1 002	3,8	2 290	2,7	1 516	66,2	346	15,1	200	8,7	118	5,2	59	2,6	49	2,1	2	0,1
	Alevid: N-Jõesuu	578	2,2	685	0,8	375	54,8	113	16,5	102	14,9	33	4,8	25	3,6	36	5,3	1	0,1
	Jõhvi	188	0,7	459	0,5	347	75,6	50	10,9	32	7,0	9	2,0	11	2,4	8	1,7	2	0,4
	Kunda	117	0,4	557	0,7	485	87,1	22	3,9	19	3,4	11	2,0	8	1,4	12	2,2	—	—
	Kokku	4 376	16,5	12 096	14,3	8 966	74,2	1 370	11,3	832	6,9	412	3,4	265	2,2	210	1,7	41	0,3
Järva mkd.	Paide linn	456	1,7	855	1,0	499	58,4	167	19,5	84	9,8	51	6,0	29	3,4	24	2,8	1	0,1
	Alevid: Tapa	260	1,0	689	0,8	520	75,5	92	13,3	44	6,4	18	2,6	7	1,0	8	1,2	—	—
	Türi	196	0,7	567	0,7	424	74,8	69	12,2	42	7,4	16	2,8	11	1,9	5	0,9	—	—
	Kokku	912	3,4	2 111	2,5	1 443	68,4	328	15,5	170	8,1	85	4,0	47	2,2	37	1,8	1	—
Harju mkd.	Tallinna linn	6 772	25,4	32 448	38,1	24 281	74,8	2 974	9,2	2 038	6,3	1 269	3,9	927	2,9	920	2,8	39	0,1
	Baltiski	125	0,5	315	0,4	205	65,1	51	16,2	23	7,3	19	6,0	12	3,8	5	1,6	—	—
	Nõmme alev	773	2,9	1 310	1,6	586	44,7	336	25,7	249	19,0	88	6,7	33	2,5	18	1,4	—	—
	Kokku	7 670	28,8	34 073	40,1	25 072	73,6	3 361	9,9	2 310	6,8	1 376	4,0	972	2,8	943	2,8	39	0,1
Lääne mkd.	Haapsalu linn	868	3,3	1 259	1,5	650	51,6	198	15,7	182	14,5	116	9,2	54	4,3	58	4,6	1	0,1
	Kärda alev	324	1,2	437	0,5	182	41,6	106	24,3	108	24,7	27	6,2	10	2,3	4	0,9	—	—
	Kokku	1 192	4,5	1 696	2,0	832	49,0	304	17,9	290	17,1	143	8,4	64	3,8	62	3,7	1	0,1
Saare mkd.	Kuressaare linn	653	2,5	988	1,2	319	32,3	228	23,1	170	17,2	126	12,7	77	7,8	68	6,9	—	—
Pärnu mkd.	Pärnu linn	2 633	9,8	5 612	6,6	2 762	49,2	1 504	26,8	664	11,9	338	6,0	174	3,1	170	3,0	—	—
	Alevid: Kilingi-Nõmme	180	0,7	345	0,4	173	50,2	96	27,8	45	13,0	21	6,1	8	1,7	4	1,2	—	—
	Mõisaküla	195	0,7	579	0,7	294	50,7	209	36,1	56	9,7	12	2,1	5	0,9	3	0,5	—	—
	Sindi	68	0,3	441	0,5	396	89,8	17	3,8	11	2,5	6	1,4	4	0,9	6	1,4	1	0,2
	Kokku	3 076	11,5	6 977	8,2	3 625	52,0	1 826	26,2	776	11,1	377	5,4	189	2,7	183	2,6	1	—
Viljandi mkd.	Viljandi linn	936	3,5	2 912	3,4	1 857	63,8	565	19,4	207	7,1	145	5,0	58	2,0	73	2,5	7	0,2
	Alevid: Põltsamaa	222	0,9	645	0,7	464	71,9	87	13,5	56	8,7	15	2,3	10	1,6	13	2,0	—	—
	Suure-Jaani	141	0,5	311	0,4	181	58,2	81	26,0	22	7,1	10	3,2	8	2,6	9	2,9	—	—
	Kokku	1 299	4,9	3 868	4,5	2 502	64,7	733	18,9	285	7,4	170	4,4	76	2,0	95	2,4	7	0,2
Tartu mkd.	Tartu linn	3 996	15,0	15 542	18,3	10 567	68,0	1 843	11,8	1 152	7,4	817	5,2	552	3,6	586	3,8	25	0,2
	Alevid: Jõgeva	117	0,4	252	0,3	161	63,9	46	18,2	20	7,9	11	4,4	5	2,0	8	3,2	1	0,4
	Kallaste	254	1,0	322	0,4	265	82,3	34	10,6	18	5,6	3	0,9	—	—	2	0,6	—	—
	Mustvee	489	1,8	598	0,7	455	76,1	84	14,0	34	5,7	15	2,5	6	1,0	4	0,7	—	—
	Otepää	292	1,1	597	0,7	427	71,5	123	20,6	29	4,8	16	2,7	1	0,2	1	0,2	—	—
	Kokku	5 148	19,3	17 311	20,4	11 875	68,6	2 130	12,3	1 253	7,2	862	5,0	564	3,2	601	3,5	26	0,2
Valga mkd.	Valga linn	1 039	3,9	2 963	3,5	1 339	45,2	985	33,2	349	11,8	185	6,2	51	1,7	52	1,8	2	0,1
	Tõrva alev	245	0,9	540	0,6	316	58,6	149	27,6	44	8,1	24	4,4	4	0,7	3	0,6	—	—
	Kokku	1 284	4,8	3 503	4,1	1 655	47,2	1 134	32,3	393	11,2	209	6,0	55	1,6	55	1,6	2	0,1
Võru mkd.	Võru linn	513	1,9	1 398	1,6	810	58,0	284	20,3	166	11,9	76	5,4	30	2,1	31	2,2	1	0,1
	Alevid: Antsla	107	0,4	282	0,3	171	65,2	59	22,5	24	9,2	6	2,3	2	0,8	—	—	—	—
	Võõbus	116	0,4	155	0,2	84	54,2	54	34,9	12	7,7	4	2,6	1	0,6	—	—	—	—
	Kokku	736	2,7	1 815	2,1	1 065	58,7	397	21,9	202	11,1	86	4,7	33	1,8	31	1,7	1	0,1
Petseri mkd.	Petseri linn	290	1,1	514	0,6	373	72,5	78	15,2	39	7,6	15	2,9	4	0,8	5	1,0	—	—
	Üldse	26 636	100%	84 952	100%	57 727	68,0	11 889	14,0	6 720	7,9	3 861	4,5	2 346	2,8	2 290	2,7	119	0,1
Sellest: Linnad		21 778	81,8	75 201	88,5	51 421	68,4	10 062	13,4	5 753	7,6	3 516	4,7	2 189	2,9	2 146	2,9	114	0,1
Alevid		4 858	18,2	9 751	11,5	6 306	64,7	1 827	18,7	967	9,9	345	3,5	157	1,6	144	1,5	5	0,1

Linnade ja alevite majad suuruse — kordade arvu — järele 1922 a.

Kordade arvu järele kõigesuuremateks majadeks on linnades:

- kahekordsed — Paines, Haapsalus, Kuressaares, Baltiskis.
- kolmekordsed — Narvas, Pärnus, Viljandis, Võrus, Rakveres, Petsoris.
- neljakordsed — Valgas.
- viiekordsed — Tartus.
- kuuekordsed — Tallinnas.

Alevites on suuremateks majadeks 3-me kordsed (19 alevis kokku 10 maja).

Üldse on linnades-alevites:

- 1 kordseid maju 68,4%: linnades 63,9%, alevites 88,6%
- 2 " " 29,0%: " 33,0% " 11,2%
- 3 " " 2,1%: " 2,5% " 0,2%
- 4, 5, ja 6 " " 0,5%: " 0,6% " —

Suuremaid, 3 kordseid ja üle, maju on järgmistes linnades (% iga üksiku linna majade arvust):

- Tallinnas — 5,9%
- Tartus — 4,7%
- Viljandis — 1,7%
- Valgas — 1,3%
- Narvas — 1,0%
- Petsoris, Pärnus, Rakveres, Võrus — alla 1%.

Üksikute linnade ja alevite majad suuruse (kordade arvu) järele 1922 a.

	Majade üldarvud	1 kordne	2 kordne	3 kordne	4 kordne	5 ja üle kordne												
							Ab. arv		%		Arv		%		Arv		%	
							Arv	%	Arv	%	Arv	%	Arv	%	Arv	%	Arv	%
Viru mkd.	Narva linn	2 495	9,4	1 784	71,5	687	27,5	24	1,0	—	—	—	—	—	—			
	Rakvere	1 002	3,8	855	85,3	143	14,3	4	0,4	—	—	—	—	—	—			
	Alevid: N-Jõesuu	578	2,2	477	82,8	99	17,2	—	—	—	—	—	—	—	—			
	Jõhvi	186	0,7	161	86,6	25	13,4	—	—	—	—	—	—	—	—			
	Kunda	117	0,4	90	76,9	26	22,2	1	0,9	—	—	—	—	—	—			
	Kokku	4 376	16,5	3 367	76,9	980	22,4	29	0,7	—	—	—	—	—	—			
Järva mkd.	Paide linn	456	1,7	409	89,7	47	10,3	—	—	—	—	—	—	—	—			
	Alevid: Tapa	260	1,0	210	80,8	49	18,8	1	0,4	—	—	—	—	—	—			
	Türi	196	0,7	178	90,8	18	9,2	—	—	—	—	—	—	—	—			
	Kokku	912	3,4	797	87,4	114	12,5	1	0,1	—	—	—	—	—	—			
Harju mkd.	Tallinna linn	6 772	25,4	3 139	46,3	3 234	47,8	304	4,5	81	1,2	14	0,2	—	—			
	Baltiski</																	

Üksikute linnade ja alevite korterid elanikkude arvu järel 1922 a.

Table with columns for location (e.g., Narva linn, Rakvere), number of flats (Korteri), number of inhabitants (Elanik), and percentage of total population. It is organized into 8 columns representing different types of flats (1 to 8 elanikuga kort.).

Elanikkude arv ja tihedus, ühenduses korterite suurusega — linnades ja alevites.

Umbes kolm veerandit (73,4%) linnade-alevite elanikka asusid 1922 a. rahvalugemisel väiksemates — 1 ja 2 toalistes — korterites*) linnades — 72,8%, alevites — 78,4%. 3 ja üle toaliste korterite elanikud moodustavad 26,6% linnade-alevite rahva üldarvust: linnad — 27,2%, alevid — 21,6%.

Summary table showing average number of flats per inhabitant (Keskmiselt) for different flat types (1 to 8 elanikuga kort.) in cities and rural areas. Includes sub-sections for 'a) korteri peale' and 'b) toa peale'.

Linnade-alevite korterid suuruse ja elanikkude arvu järel — Logements dans les villes et bourgs d'après le nombre des pièces et des habitants

Detailed table showing the distribution of flats by size (1 to 8 elanikuga kort.) and the number of inhabitants. It includes sub-sections for 'a) linnad' and 'b) alevid'.

Elanikkude tihedus linnade korterites.

Toad. Linnades tuleb keskmiselt iga korteri peale tube 1,73. Üle 2 toa korteri kohta annavad ainult meie suvitussinnad Kuressaare (2,75), Haapsalu (2,18), Pärnu (2,0), kus väiksemate — ühetoaliste — korterite %, võrreldes meie teiste linnadega, nagu eelpool juba nägime, kõige madalam. Narvas, Petseris, Tallinnas tuleb, 1 toaliste elukorterite suure ülekaalu tõttu, ainult 1,48—1,49—1,63 tuba iga korteri kohta.

Table showing the average number of flats per inhabitant (Tube iga korteri peale) for various cities: Narvas, Petseris, Tallinnas, Viljandis, Rakveres, Baltiskis, Tartus, Võrus, Paides, Valgas, Pärnus, Haapsalus, Kuressaares.

Elanikud. Elanikkude arv iga korteri peale kõigub linnades 3,19 (Viljandi, Valga) ja 3,92 (Petseri) vahel, andes keskmiselt 3,48. Loomulik, et mida rohkem tube korteris, seda suurem ka elanikkude arv korteris:

Table showing the average number of flats per inhabitant (1 to 3 ja üle) for different flat types.

Võrdlemisi kõige täpsemalt määrab elanikkude tiheduses ruumides elanikkude ja tubade vahekord — elanikkude arv toa peale

*) 1 ja 2 toaliste korterite arv = 82% korterite üldarvust. **) Faktiline elanikkude arv.

*) Faktiline elan. arv

Meie linnades tuleb keskmiselt iga toa peale võrdlemisi suur arv elanikke — 2,02, kusjuures väiksemates, 1 toalistes, korterites, kus ümmarguselt 60% rahvaarvust asub, see arv keskmisest veel 50% kõrgem:

1 toalistes korterites	— 3,00 el.
2	— 1,85 ..
3 ja üle ..	— 1,20 ..
Keskmine	— 2,02

Eelpooltooduga on seletatav, miks Petseris (2,63), Tallinnas (2,30) ja Narvas (2,23), kus 1-he toalised korterid valdavas enamuses, ka elanikkude tihedus korteris üldiselt kõrgem.

Kõik linnad — peale Petseri, Tallinna ja Narva — näitavad keskmist tihedust toa peale alla kahte:

Iga toa peale		Iga toa peale	
Petseri	— 2,63 el.	Paide	— 1,83 el.
Tallinn	— 2,30 ..	Tartu	— 1,78 ..
Narva	— 2,23 ..	Pärnu	— 1,65 ..
Võru	— 1,95 ..	Valga	— 1,64 ..
Rakvere	— 1,94 ..	Haapsalu	— 1,55 ..
Baltiski	— 1,92 ..	Kuressaare	— 1,24 ..
Viljandi	— 1,85 ..		

Toome järgnevalt korterite, tubade ja elanikkude absoluutarvud ühes suhteliste arvutustega tiheduse kohta — iga üksiku linna järele (ilma korteriteta, mille tubade arv teadmata *).

Korterid, toad ja elanikud linnades 1922 a.

Linnad	Korterite üldarv	Tubade üldarv	Elanikkude üldarv	Iga korteri peale tube	Iga korteri peale elanikka	Iga toa peale elanikka
Narva	8 069	11 941	26 595	1,48	3,30	2,23
Rakvere	2 288	3 922	7 618	1,71	3,33	1,94
Paide	854	1 624	2 974	1,90	3,49	1,83
Tallinn	32 409	52 901	121 627	1,63	3,75	2,30
Baltiski	315	547	1 053	1,74	3,34	1,92
Haapsalu	1 258	2 744	4 249	2,18	3,38	1,55
Kuressaare	988	2 714	3 364	2,75	3,40	1,24
Pärnu	5 612	11 223	18 499	2,00	3,30	1,65
Viljandi	2 905	5 004	9 259	1,72	3,19	1,85
Tartu	15 517	28 004	49 860	1,80	3,21	1,78
Valga	2 961	5 747	9 453	1,94	3,19	1,64
Võru	1 397	2 594	5 068	1,86	3,63	1,95
Petseri	514	764	2 013	1,49	3,92	2,63
Üldse linnades	75 087	129 729	261 632	1,73	3,48	2,02
Sellest:						
1 toaline korter	51 421	51 421	154 419	1,00	3,00	3,00
2	10 062	20 124	37 315	2,00	3,71	1,85
3	5 753	17 259	23 786	3,00	4,13	1,38
4	3 516	14 064	17 150	4,00	4,88	1,22
5	2 189	10 945	12 690	5,00	5,80	1,16
6 .. ja üle	2 146	15 916	16 272	7,42	7,58	1,02

Elanikkude tihedus korterites meil ja välisriikides.

Korteriolude korraldust iseloomustab ja peegeldab linnades kõige näitlikumalt elanikkude tihedus korterites — arv iga üksiku toa peale.

Põhjendatud oleks soov meie korteriolusid võrrelda peaauglikult just noorte rajariikidega, kuna vanemad ja rikkad vähemad kultuurriigid — Daani, Holland, Shveits jne. — oma lahkumisevate oludega kohased ei tundu võrdluste ja oletuste teostamiseks.

Kahjuks puuduvad aga igasugused täpsemad korteriolusid valgustavad andmed uute naaberriikide kohta viimasel ajal.

Et meil juhtumisi käepärast värsked (1923 a.) andmed N.-Vene kohta **, siis toome järgnevalt keskmise elanikkude arvu 1 toa peale mõnedes vene linnades. Võrdluseks seame üles omalt poolt ainult 2 meie suuremat linna — Tallinn, Tartu — arvestades asjaoluga, et võrreldatavates N.-Vene linnades elanikkude arv ei lange alla 50.000.

Linnad	Elanikkude arv	Tubade arv	Keskmiselt el. 1 toa peale
Tallinn	121.627	52.901	2,30
Tartu	49.860	28.004	1,78
Petrograd	1.008.537	859.250	1,17
Kiiev	381.486	245.917	1,55
Harkov	303.510	155.521	1,95
Nishni-Novgorod	135.596	71.218	1,90
Astrahan	129.931	79.018	1,64
Tuula	122.874	67.387	1,82
Tsaritsõn	107.897	53.795	2,01
Minsk	102.540	66.033	1,55
Orenburg	99.174	43.365	2,29
Ekaterinburg	94.677	43.633	2,17
Vitebsk	84.697	45.889	1,84
Homel	75.689	38.016	1,99
Barnaul	71.766	22.984	2,12
Ivanovo-Vosnesensk	72.554	32.804	2,21
Vladikavkas	66.686	30.266	2,20
Smolensk	64.154	27.103	2,36
Armavir	58.369	19.700	2,96
Arhangelsk	51.351	24.779	2,07
Stavropol	50.534	27.863	1,81
Vologda	49.246	28.225	1,74

* 114 korterit, ehk 0,1% linnade korterite (75 201) üldarvust.
 **) Сборник статистич. сведений по Союзу ССР 1918—1923 (Москва 1924)

Ühetoaliste elukorterite kasutamiseviis 1922 a.

Peale elamise veel mõneks muuks otstarbeks kasutatavatest korteritest võeti vaatluse alla ainult ühetoalised (tuba, tuba+köök, tuba ühes ka köök).

Tubade arvu poolest suuremate korterite kohta on üldse raske kindlaks teha tubade arvu, mis elukorteris muuks otstarbeks kasutatakse ja, teiseks ka seda, kas neis tubades üldse elatakse (arstide, juristide kabinetid, poeruumid jne.).

Ühetoalisi elukortereid on linnades-alevites üldse 57.727*). Neist kasutatakse muuks otstarbeks—peaauglikult käsitöö-tubadeks — 1849 ehk 3,2%.

Huvitav, et 1-he toaliste elukorterite kasutamine muuks otstarbeks linnades suhteliselt hulga vähem (3,1%), kui alevites (4,2%).

Eriti on kõrge see arv järgmistes alevites: Kilingi-Nõmme (Pärnu mkd.) — 19,1%, Võõbsu (Võru mkd.) — 15,5% ja Suure-Jaani (Viljandi mkd.) — 12,2%. Linnades tõuseb % üle 5 ainult Petseris (8,3%), Viljandis (6,5%), Paides (5,8%) ja Võrus (5,7%):

Linnad:	Alevid:
Petseri — 8,3%	Kilingi-Nõmme — 19,1%
Viljandi — 6,5%	Võõbsu — 15,5%
Paide — 5,8%	Suure-Jaani — 12,2%
Võru — 5,7%	Põltsamaa — 7,1%
Valga — 4,7%	Jõgeva — 6,8%
Rakvere — 4,6%	Jõhvi — 6,1%
Haapsalu — 3,8%	Kallaste — 5,7%
Tartu — 3,6%	Tõrva — 5,7%
Baltiski — 3,4%	Otepää — 5,2%
Narva — 3,3%	Türi — 3,9%
Tallinn — 2,3%	Tapa — 3,5%
Pärnu — 1,8%	Mustvee — 3,5%
Kuressaare — 0,6%	Mõisaküla — 2,4%
	Antsla — 2,3%
	Kärdla — 2,2%
	Nõmme — 1,4%
	Narva-Jõesuu — 0,8%
	Sindi — 0,5%
	Kunda — 0,4%
Keskmine % linnades 3,1	Keskmine % alevites 4,2

Vaatluse alla võetud linnade-alevite korteritest on 1, 2 ja 3 elanikuga 1 toalisi kortereid 1297 ehk 70,1% (linnades 70,6%, alevites 67,4%), 4 ja üle elanikuga — 552 ehk 29,9% (linnades — 29,4%, alevites — 32,6%):

1 elanikuga	— 20,2%
2	— 28,9%
3	— 21,0%
4	— 14,9%
5	— 8,1%
6 ja üle	— 6,9%

Töötubadeks kasutatakse olude sunnil 1 toalisi elukortereid kõikides meie linnades ja alevites. Erilist tähelepanu väärib ebanormaalselt kõrge tihedusega — üle 4 alalise elanikuga — 1-he toalised elukorterid-töötöad.

Üksikasjalised andmed — mitme elanikuga korter, milleks kasutatakse teda — on üldarvudes järgnevalt toodud kõikide meie linnade ja alevite kohta.

	Elanikkude arv ühetoalistes korterites								Kokku	% ühetoaliste kort. üldarvust
	1-el	2-el	3-el	4-el	5-el	6-el	7-el	8 ja üle elanik.		
Linnad:										
a) käsi-töötuba	302	447	329	233	120	53	28	22	1 534	3,0
b) kantselei-kontor	24	6	4	4	4	—	—	—	42	0,1
c) kaupluse ruum	—	2	1	—	1	—	—	—	4	0,0
d) apteek	1	—	—	—	—	—	—	—	1	0,0
e) sauna kassa	—	1	—	—	—	—	—	—	1	0,0
Kokku	327	456	334	237	125	53	28	22	1 582	3,1
%	20,7	28,8	21,1	15,0	7,9	3,3	1,8	1,4	100%	
Alevid:										
a) käsi-töötuba	44	77	55	37	23	9	10	4	259	4,1
b) kantselei-kontor	2	2	—	2	1	—	—	—	7	0,1
c) palvemaja	—	—	—	—	1	—	—	—	1	0,
Kokku	46	79	55	39	25	9	10	4	267	4,2
%	17,2	29,6	20,6	14,6	9,4	3,4	3,7	1,5	100%	
Linnad ja alevid:										
a) käsi-töötuba	346	524	384	270	143	62	38	26	1 793	3,1
b) kantselei-kontor	26	8	4	6	5	—	—	—	49	0,1
c) kaupluse ruum	—	2	1	—	1	—	—	—	4	0,0
d) apteek	1	—	—	—	—	—	—	—	1	0,0
e) sauna kassa	—	1	—	—	—	—	—	—	1	0,0
f) palvemaja	—	—	—	—	1	—	—	—	1	0,0
Üldse	373	535	389	276	15	62	38	26	1 849	3,2
%	20,2	28,9	21,0	14,9	8,1	3,4	2,1	1,4	100%	

*) Neist: 1 toalisi ühes köögiga 36066 ehk 62,5%, 1 toalisi (tuba + köök, ainult tuba) — 21661 ehk 37,5%.

Elukorterid linnades 1881—1922 a.

1881 a. rahvalugemise andmed võimaldavad korterite võrdlust nende suuruse — tubade arvu — järele ainult neis linnades, mis kuulusid 1881 aastal end. Eesti kubermangu: Tallinnas, Baltiskis, Rakveres, Haapsalus ja Paides.

Võttes aluseks 1881 a. elukorterite arvu (100%), saame üksikute linnade üldisest korterite juurdekasvust 40 a. jooksul (1881—1922 a.) järgmise pildi:

- Tallinn — 295%
Rakvere — 292%
Paide — 194%
Haapsalu — 168%
Baltiski — 151%

Tallinnas ja Rakveres on korterite arv, nagu näeme, ligi kolmekordseks tõusnud, Paides — kahekordseks. Võrdlemisi kehv on Baltiski ja Haapsalu korterite kasv: 51%—68% 40 a. jooksul.

Keskmiselt väljendub 1881—1922 a. korterite juurdekasv viie linna kohta arvudes: 100—282. Huvi väärrib nähtus, et linnad ainult kõige pisemate — 1-he toaliste — korterite arvu poolest kasvanud, kuna suuremate — 2-he toalistest alates — korterite arv järjekindlalt kõigis viies linnas kahaneb:

1 toalisi kortereid 1881 a. 61,4%, 1922 a. — 73,1%
2 ja üle toal. kortereid 1881 a. 38,5%, 1922 a. — 26,8%

Tallinna, Baltiski, Rakvere, Paide ja Haapsalu linnade korterite arv 1881 ja 1922 a.

Table showing apartment counts and percentages for Tallinn, Baltiski, Rakvere, Paide, and Haapsalu in 1881 and 1922. Columns include city names, years, and counts/percentages for total apartments, one-room, and two+room categories.

Köök, klosett, veevärk, kanalisatsioon ja valgustus linnades-alevites (üleriikline kokkuvõte)

Large table summarizing infrastructure statistics (kitchen, toilet, water supply, sewerage, lighting) for cities and municipalities in 1922. Includes absolute numbers and percentages for various categories like 'Absoluut arvud', 'Sellest: a) linnad', and 'b) alevid'.

Köök, klosett, veevärk, kanalisatsioon ja valgustus linnade ja alevite korterites 1922 a.

Märgime veel kord, et rahvalugemisel arvestati ainult sisseaadet, mis korteris asusid ehk korteriga otsekohehes ühenduses olid*).

Eesti linnadest ja alevitest on varustatud: a) veevärgiga (ka klosettidega): Tallinn, Narva, Viljandi, Valga ja Kunda alev, b) kanalisatsiooniga: Tallinn, Tartu, Narva, Pärnu, Viljandi, Valga, Võru ja Kunda alev.

Flektrivalgustus ei puudu üheski linnas. Alevitest on ilma elektrita ainult: Kilingi-Nõmme, Otepää, Kallaste ja Võõbus. Gaas on valgustusabinõuna elukorterites väikel mõdul tarvitusel ainult Tallinnas ja Tartus.

Üldse puudub linnade-alevite korterites (% üldarvust):

- a) köök — 7,5%: linnades 7,3%, alevites — 9,0%
b) vaterklosett — 93,5%: " 92,7% " — 99,8%
c) lihtväljakäigukoht — 86,7%: " 87,1% " — 83,8%
d) veevärk — 89,8%: " 88,5% " — 99,5%
e) kanalisatsioon — 87,1%: " 85,5% " — 99,5%

Valgustuseks tarvitavad linnade-alevite korterid:

- a) petrooleumi 66,8%: linnad 66,3%, alevid — 70,8%
b) elektrit 32,9%: " 33,3% " — 29,1%

Köök.

Korterite üldarvust on köögiga: linnades—92,6%, alevites — 90,9%. Suurem % ilma köögita kortereid on 1 ja 2 toaliste hulgas: 8,0%, 12,6%. Alates kolme toalistest väheneb köögita korterite arv järjekindlalt: 3 toalisi — 2,0%, 6 ja üle toalisi — 0,7%.

Vaterklosett, lihtväljakäigukoht.

Klosett ja lihtväljakäigukoht on olemas: Klosett Lihtväljakäigukoht Üldse väljakäigukohte
linnades — 7,2% 12,7% 19,9%
alevites — 0,2% 16,1% 16,3%

Vaterkloseti, samuti ka lihtväljakäigukoha olemasolu määrab korteri suurus: kuna 1 toalistes korterites väljakäigukoht pea täiesti puudub, on 6 ja üle toalistest korteritest linnades 96,8% ja alevites 83,4% väljakäigukohaga varustatud:

Linnades Alevites

Table showing kitchen, toilet, and sewerage statistics for cities and municipalities. Columns include category, city type, and percentage.

Veevärk, kanalisatsioon.

Korteritest on veevärgiga ja kanalisatsiooni võrguga otsekohehes ühenduses:

Table showing water supply and sewerage statistics for cities and municipalities, including percentages for 'linnades' and 'alevites'.

* Sisseaadete mõiste käsitamise kohta vaata: „Üldrahvalug. andmete läbitöötam. plaan“ — 1923.

Ka veevärgi ja kanalisatsiooni olemasolu on tingitud korteri suurusest:

	Linnad		Aleviid	
	veevärk	kanal.	veevärk	kanal.
1 toalistes korterites	2,4%	2,6%	0,0%	0,0%
3 „ „	34,8%	43,0%	1,4%	1,4%
6 ja üle „	48,2%	69,2%	5,6%	5,6%

Valgustus.

Valgustuseks tarvitatakse:

	petrooleum	elekter	gaas
linnades	66,3%	33,3%	0,2%
alevites	70,8%	29,1%	—

Petrooleumi tarvitajad on jällegi väiksemad korterid, kuna suuremates järjekindlat elektrivalgustuse peale üleminekut võib märkida:

	Linnad		Aleviid	
	petrooleum	elekter	petrooleum	elekter
1 toal. korterid	78,8%	21,0%	73,0%	26,9%
2 „ „	55,1%	44,5%	69,4%	30,6%
3 „ „	39,7%	59,8%	68,6%	31,2%
4 „ „	25,1%	74,3%	61,2%	38,6%
5 „ „	16,9%	82,8%	55,4%	44,6%
6 ja üle „	9,9%	89,1%	51,4%	47,9%

LISA I.
APPENDICE I.

Mõned täiendavad arvud üksikute administratiivüksuste kohta.

A. Vallad nende rahvarikkuse järelle — Nombre des communes rurales d'après leur grandeur.

	Absoluut arvud							%%						
	Kuni 500 el.	501-1000	1001-2000	2001-3000	3001-5000	5001-10 000	Kokku	Kuni 500	501-1000	1001-2000	2001-3000	3001-5000	5001-10 000	Kokku
a) Valdade arv — Nombre des communes														
Viru maakond	1	2	8	15	15	1	42	2,4	4,8	19,0	35,7	35,7	2,4	100
Järva	—	1	6	7	6	—	20	—	5,0	30,0	35,0	30,0	—	100
Harju	2	7	15	10	8	1	43	4,6	16,3	34,9	23,3	18,6	2,3	100
Lääne	—	3	17	9	6	—	35	—	8,6	48,6	25,7	17,1	—	100
Saare	1	—	—	7	10	—	18	5,6	—	—	38,8	55,6	—	100
Pärnu	3	8	16	13	2	—	42	7,1	19,0	38,1	31,0	4,8	—	100
Viljandi	2	7	16	8	5	—	38	5,3	18,3	42,2	21,1	13,1	—	100
Tartu	2	9	29	16	7	—	63	3,2	14,3	46,0	25,4	11,1	—	100
Võru	2	9	9	1	2	—	20	5,0	35,0	45,0	5,0	10,0	—	100
Valga	1	7	—	1	—	—	46	2,2	17,4	52,2	19,5	8,7	—	100
Petseri	1	8	24	9	4	—	11	—	—	—	9,1	36,4	54,5	100
Kokku	13	52	140	96	69	8	378	3,4	13,8	37,0	25,4	18,8	2,1	100
b) Rõhva arv valdades — Population des communes rurales														
Viru maakond	364	1 466	11 881	38 219	51 260	5 245	108 435	0,3	1,4	11,0	35,2	47,3	4,8	100
Järva	—	612	8 892	18 091	23 139	—	50 734	—	1,2	17,5	35,7	45,6	—	100
Harju	616	5 813	22 854	24 876	31 428	5 445	91 032	0,7	6,1	25,1	27,3	34,5	6,0	100
Lääne	—	2 089	24 260	21 909	21 902	—	70 160	—	3,0	34,6	31,2	31,2	—	100
Saare	271	—	—	18 266	35 256	—	53 793	0,5	—	—	34,0	65,5	—	100
Pärnu	1 258	6 658	24 555	30 965	7 470	—	70 906	1,8	9,4	34,0	43,7	10,5	—	100
Viljandi	642	5 403	21 239	18 453	18 810	—	64 547	1,0	8,4	32,9	28,6	29,1	—	100
Tartu	770	7 457	46 622	38 218	25 628	—	118 695	0,6	6,3	39,3	32,2	21,0	—	100
Valga	455	5 634	12 550	2 837	6 949	—	28 425	1,0	19,8	44,2	10,0	24,4	—	100
Võru	405	6 263	34 494	21 879	13 331	—	76 372	0,5	8,2	45,2	28,6	17,5	—	100
Petseri	—	—	—	2 925	15 765	40 145	58 835	—	—	—	5,0	26,8	68,2	100
Kokku	4 781	41 395	207 347	236 638	250 938	50 835	791 934	0,6	5,2	26,2	29,0	31,7	6,4	100

B. Elanikkude üldarv, kirjaoskamatus ja sünnikoht (linnade alevite ja valdade järelle*)
Nombre de la population, leur capacité le lire et écrire et lieu de naissance (d'après les unités administratives)

	Elanikkude üldarv	Elanikkude arv 10 a. vanus. alates	Kirjaoskamatus (% üle 10 a. van. elan. arvust)		Sünnikoht (% elanikkude üldarvust)		Elanikkude üldarv	Elanikkude arv 10 a. vanus. alates	Kirjaoskamatus (% üle 10 a. van. elan. arvust)		Sünnikoht (% elanikkude üldarvust)		
			Luge- misos- kusetud	Kirjuta- misos- kusetud	Samas- maa- konnas	Samas- admin. üksuses			Luge- misos- kusetud	Kirjuta- misos- kusetud	Samas- maa- konnas	Samas- admin. üksuses	
Viru maakond.													
Narva linn	26 912	23 231	6,9	11,5	62,7	44,3	Kalvi vald	3 948	3 300	2,4	7,7	87,9	61,1
Rakvere „	7 660	6 698	1,8	5,3	71,3	23,4	Kohtla „	1 524	1 237	3,1	7,5	90,0	66,6
Jõhvi alev	1 620	1 327	1,8	7,0	75,8	26,0	Kose „	1 310	1 084	25,1	25,8	85,3	75,4
Kunda „	2 310	1 876	1,3	3,5	77,2	28,7	Kunda-Malla v.	2 308	1 925	2,0	7,5	90,3	64,1
Narva-Jõesuu al.	2 336	1 990	4,3	10,5	74,0	35,6	Küti vald	3 393	2 838	1,3	7,3	88,2	54,0
Aaspere vald	3 175	2 616	1,6	7,8	90,1	67,2	Maidla „	2 815	2 260	2,8	10,6	87,4	70,0
Anvere „	566	489	3,1	12,7	82,7	41,9	Mustajõe vald	364	301	4,0	7,0	80,8	39,6
Avanduse „	3 018	2 499	1,4	7,6	86,1	61,5	Mäetaguse „	2 736	2 295	2,5	8,7	91,7	72,2
Erra „	1 015	856	3,8	10,9	82,8	58,5	Narva (Narvoova)	2 799	2 295	18,2	22,1	82,8	75,1
Haljala „	2 101	1 771	2,3	7,8	88,7	42,5	Paasvere vald	3 264	2 647	1,4	9,4	86,2	65,4
Isaku „	3 331	2 669	7,6	10,9	79,4	76,3	Pada „	2 923	2 469	2,2	6,5	86,6	55,6
Illuka „	2 079	1 725	2,8	7,4	84,8	58,4	Paluse „	3 245	2 682	2,4	8,9	84,5	68,9
Joala „	900	754	2,1	9,4	83,6	49,6	Petri „	2 189	1 876	2,6	8,7	83,5	59,8
Järve „	3 747	3 028	3,3	8,5	75,8	49,6	Porkuni „	2 731	2 320	0,9	6,4	84,6	57,8
Jõhvi „	2 906	2 428	1,8	7,9	88,1	58,8	Piissi „	4 140	3 428	3,3	11,2	87,3	69,3

*) Administratiivüksuste — linnade, alevite, valdade — nimetused on antud kohapealse õigekirjutuse järelle, nagu kõigis rahvalugemise väljaannetes.

Tab. B. (järg) — (Suite)

Elanik-kude üldarv	Elanik-kude arv 10 a. vanus. alates	Kirjaoskamatud (% üle 10 a. van. elan. arvust)		Sünnikoht (% elanikkude üldarvust)			Elanik-kude üldarv	Elanik-kude arv 10 a. vanus. alates	Kirjaoskamatud (% üle 10 a. van. elan. arvust)		Sünnikoht (% elanikkude üldarvust)		
		Luge-misos-kusetud	Kirjuta-misos-kusetud	Samam. maa-konnas	Samam. admin. üksuses				Luge-misos-kusetud	Kirjuta-misos-kusetud	Samam. maa-konnas	Samam. admin. üksuses	
Rakvere vald	2 506	2 108	1,8	6,7	84,7	44,4	Saue vald	2 448	2 017	2,2	11,3	79,1	47,5
Roela	2 409	1 973	2,8	11,0	84,4	62,9	Triigi	3 268	2 687	2,3	11,2	87,8	66,4
Rägavere	3 282	2 779	1,3	7,3	88,4	50,8	Varbola	1 798	1 499	2,9	16,5	83,7	63,6
Saksi	1 357	1 156	1,9	8,5	81,3	60,2	Vihterpalu v.	961	824	3,2	14,7	90,4	71,2
Salla	3 264	2 671	1,7	7,1	88,6	58,2	Viimsi	1 425	1 120	1,6	8,2	89,3	67,8
Skarjatina	3 499	2 814	34,8	35,1	91,4	87,5	Vääna	1 424	1 165	2,8	9,2	86,8	61,5
Sõmeru	3 181	2 731	2,0	7,4	86,7	49,6							
Tudolinna	1 873	1 576	2,0	5,5	81,9	73,2							
Uudla	3 707	3 119	1,2	8,9	83,4	56,6							
Vaivara	2 748	2 302	2,3	7,9	79,4	50,5							
Vao	5 245	4 415	3,1	8,6	72,2	47,7							
Varangu	1 939	1 614	4,3	12,5	89,6	58,5							
Vasknarva	3 066	2 386	23,3	23,8	91,2	80,1							
Venevere	1 014	810	1,5	7,5	81,1	67,4							
Vihula	2 575	2 136	1,1	5,7	90,7	60,0							
Vohnja	1 849	1 555	2,1	1,9	80,4	52,2							
Voka	2 394	2 023	1,4	7,7	79,1	47,1							
Järva maakond.													
Paide linn	2 980	2 570	1,9	6,5	65,1	24,7							
Papa alev	2 398	2 044	0,6	3,3	40,1	17,9							
Türi	2 099	1 769	0,4	3,3	59,7	15,5							
Albu vald	3 814	3 155	1,8	10,3	79,4	58,0							
Alliku	2 404	2 014	2,4	8,2	72,2	54,5							
Ambla	4 073	3 429	1,3	7,9	73,6	42,8							
Anna	1 424	1 212	2,5	10,6	81,4	54,2							
Einmanni vald	1 589	1 319	2,4	6,2	68,0	41,8							
Esnä	3 547	2 916	2,3	7,3	82,0	53,0							
Kapu	1 062	891	1,2	6,5	65,0	36,7							
Kirna	1 005	861	1,5	9,5	88,6	57,6							
Koigi	2 819	2 369	1,3	7,2	80,0	41,8							
Kuksema	2 335	1 955	1,9	7,0	73,2	58,1							
Käru	1 930	1 679	3,5	7,7	84,6	58,7							
Lehtse	3 710	3 096	1,6	8,1	63,8	58,5							
Lügvalla	2 471	2 053	2,4	8,1	57,2	56,6							
Mäo	2 354	1 937	1,7	9,5	54,5	38,6							
Nõmküla	2 946	2 486	1,4	6,7	83,8	58,6							
Särevere	3 418	2 866	2,0	7,9	60,8	38,7							
Vahastu	612	527	2,9	9,3	72,2	29,6							
Veinjärve	4 577	3 810	1,5	7,0	83,6	71,2							
Väätsa	1 882	1 604	1,3	6,3	79,8	60,5							
Võhmata	2 762	2 310	1,4	6,6	86,1	63,1							
					79,1	49,6							
Harju maakond.													
Tallinna linn	122 419	107 020	1,2	3,9	47,1	31,3							
Baltiski	1 053	891	1,0	6,6	74,3	31,1							
Nõmme alev	5 150	4 303	1,1	3,4	36,6	6,7							
Alavere vald	1 406	1 187	3,9	11,6	81,2	55,0							
Anija	1 946	1 605	2,8	11,1	80,3	53,8							
Hageri	2 560	2 104	2,4	16,9	90,7	34,5							
Harku	3 335	2 813	1,8	9,3	73,4	50,5							
Ingliste	1 179	979	1,6	10,4	78,2	52,4							
Juuru	2 999	2 538	2,9	12,7	89,5	66,4							
Järvakandi vald	1 761	1 436	1,9	13,2	78,1	63,7							
Jõeletme	2 660	2 174	2,7	11,4	84,7	64,6							
Kabala	762	639	2,2	10,1	80,1	57,8							
Kaia	1 489	1 274	2,5	14,7	92,2	67,1							
Kehtna	2 060	1 718	2,5	13,0	81,3	60,8							
Keila	4 934	4 176	1,7	11,7	84,8	59,8							
Kernu	1 647	1 380	2,1	12,2	89,3	67,0							
Kihi	1 518	1 277	1,3	8,3	89,2	63,8							
Kloostri	4 823	4 106	1,6	8,4	92,0	78,0							
Kodasu	1 230	994	1,4	8,9	89,0	59,0							
Kohila	3 579	2 913	1,9	8,8	83,9	54,6							
Koiga	4 011	3 324	1,0	11,7	92,6	80,6							
Kuimetsa	957	816	2,1	14,6	98,8	78,6							
Kuivajõe	2 505	2 073	2,5	12,6	90,7	70,4							
Kurna	1 688	1 380	0,8	9,0	83,8	52,2							
Kõnnu	3 989	3 159	1,4	9,7	86,0	76,0							
Laitse	811	633	2,6	11,8	91,5	67,0							
Nabala	831	708	2,1	11,4	95,5	79,9							
Naissaare	261	201	3,0	15,0	87,3	66,2							
Nehatu	2 483	2 084	2,0	11,7	88,8	69,9							
Nõva	1 004	824	3,3	12,4	77,0	71,9							
Pakri	355	317	0,7	13,2	87,9	83,6							
Peningi	2 484	2 083	2,3	12,9	85,5	57,1							
Prangli	510	412	2,0	8,7	98,4	89,2							
Raasiku	1 809	1 508	1,5	11,4	85,4	60,0							
Rae	3 489	2 916	2,1	9,9	86,3	63,0							
Raiküla	1 470	1 255	1,0	12,6	87,6	66,7							
Rapla	5 445	4 644	0,9	10,1	87,8	66,2							
Ravila	2 022	1 694	2,1	12,2	90,2	64,0							
Riisepere	2 655	2 219	2,4	10,1	79,5	59,2							
Saku	981	835	1,9	8,0	63,7	...							

Tab. B. (järg) — (Suite)

Elanik-kude üldarv	Elanik-kude arv 10 a. vanus. alates	Kirjaoskamatud (% üle 10 a. van. elan. arvust)		Sünnikoht (% elanikkude üldarvust)			Elanik-kude üldarv	Elanik-kude arv 10 a. vanus. alates	Kirjaoskamatud (% üle 10 a. van. elan. arvust)		Sünnikoht (% elanikkude üldarvust)		
		Luge-misos-kusetud	Kirjuta-misos-kusetud	Samam. maa-konnas	Samam. admin. üksuses				Luge-misos-kusetud	Kirjuta-misos-kusetud	Samam. maa-konnas	Samam. admin. üksuses	
Kariste-Vana v.	2 099	1 809	2,3	8,1	87,2	48,1	Aru vald	995	847	3,7	10,2	90,2	51,4
Karksi vald	2 597	2 242	2,5	7,0	83,3	61,9	Avinurme	4 712	3 891	2,3	7,0	95,4	88,4
Kihnu	1 111	888	5,4	22,7	98,4	96,8	Klistvere	2 286	1 910	4,3	8,5	93,0	50,4
Kilingi	1 764	1 478	3,3	8,9	93,8	62,3	Haaslava	1 910	1 643	5,0	10,7	88,5	49,4
Koonga	2 828	2 480	2,1	8,1	92,0	82,4	Härjanurme	902	782	1,8	9,9	83,4	56,3
Laatre	862	755	3,9	9,0	85,1	41,5	Hellenurme	416	366	1,1	8,5	87,3	36,1
Laate-saare	2 004	1 656	3,0	11,2	87,5	63,4	Jõgeva	2 473	2 091	1,5	4,8	73,3	42,9
Lelle	1 873	1 601	6,6	13,2	75,7	59,3	Kaarepere	1 944	1 598	4,4	8,6	88,0	39,9
Orajõe	2 468	1 983	4,4	14,6	89,5	70,0	Kambja	1 941	1 638	3,2	10,9	86,7	43,7
Pati	1 877	1 565	3,2	10,6	94,3	56,8	Kasepää	2 981	2 355	26,2	27,5	96,7	86,7
Penuja	685	592	3,9	9,2	88,5	47,4	Kastre-Võnnu v.	3 942	3 187	8,8	13,0	91,6	67,8
Polli	1 658	1 406	2,1	6,6	83,3	53,3	Kavastu vald	3 128	2 562	9,7	12,2	93,0	59,9
Pornuse	1 398	1 217	0,8	5,0	75,2	30,4	Kavilda	1 783	1 576	1,8	6,8	92,6	68,9
Põõgle	639	555	2,0	6,5	84,5	38,7	Kirepi	617	511	3,2	11,5	80,2	24,5
Reiu	404	336	5,1	12,2	95,8	57,9	Kodjärve	1 345	1 131	2,9	8,5	86,7	39,1
Sauga	2 035	1 716	2,1	7,2	95,0	71,5	Kokora	1 069	895	3,1	8,7	91,9	61,4
Seli	2 137	1 831	9,6	18,1	97,0	85,5	Kongota	1 555	1 318	4,1	7,8	87,4	36,9
Suigu	457	390	7,2	11,3	96,1	45,4	Krüdneri	2 182	1 806	5,0	10,1	78,6	51,3
Taali	2 630	2 201	3,3	8,4	93,1	58,9	Kudina	3 368	2 841	3,3	6,7	93,3	50,7
Tahkuranna vald	1 862	1 579	2,8	15,4	98,0	84,6	Kuuste-Vana v.	2 022	1 671	3,7	9,4	81,1	34,0
Talli	1 598	1 282	3,8	11,1	91,2	51,7	Kuuste-Vastse	1 593	1 343	3,1	9,0	78,7	48,9
Tammiste	939	797	2,1	7,6	97,3	62,3	Kuremaa vald	2 162	1 827	3,1	7,0	86,3	41,9
Tori	3 975	3 317	2,1	7,6	93,4	74,7	Laeva	1 414	1 183	2,8	6,7	88,7	61,7
Tõstamaa	2 338	2 016	5,4	12,1	86,8	68,0	Laiuse	2 951	2 536	2,9	8,3	90,8	62,0
Uulu-Surju	1 793	1 480	3,5	11,2	94,5	70,9	Laius-Tähkvere	2 716	2 256	2,6	8,0	94,4	72,6
Vee	996	855	3,2	13,8	92,8	75,9	Lohusuu vald	2 183	1 769	7,9	12,1		

Tab. B. (järg) — (Suite)

	Elanik- kude üldarv	Elanik- kude arv 10 a. vanus- alates	Kirjaoskamatud (% üle 10 a. van. elan. arvust)		Sünnikoht (% elanikkude üldarvust)			Elanik- kude üldarv	Elanik- kude arv 10 a. vanus- alates	Kirjaoskamatud (% üle 10 a. van. elan. arvust)		Sünnikoht (% elanikkude üldarvust)	
			Luge- misos- kusetud	Kirjuta- misos- kusetud	Samas maa- konnas	Samas admin. üksuses				Luge- misos- kusetud	Kirjuta- misos- kusetud	Samas maa- konnas	Samas admin. üksuses
Võru maakond.													
Võru linn ..	5 077	4 370	2,9	6,3	73,1	23,4	Räpina vald	3 268	2 816	4,0	7,4	88,3	69,4
Antsla alev ..	914	755	4,0	7,4	75,6	19,9	Rõuge ..	1 554	1 247	3,3	7,7	90,5	51,4
Võõbus ..	497	459	8,8	11,0	80,5	39,4	Saluse ..	1 450	1 147	3,6	6,7	89,9	38,2
Aleksandri vald	2 489	2 089	2,8	6,2	90,9	53,8	Saru ..	894	765	4,2	10,5	89,6	57,7
Antsla-Uue ..	1 880	1 634	4,0	8,4	84,4	56,0	Sõmerpalu ..	1 587	1 282	4,0	9,4	82,8	52,1
Antsla-Vana ..	3 298	2 841	3,9	8,1	85,2	68,9	Timmo ..	1 023	801	4,9	9,2	94,8	62,0
Erastvere ..	2 108	1 800	3,2	8,1	90,4	63,8	Toolamaa ..	1 086	913	4,2	7,7	85,8	46,6
Haanja ..	2 736	2 297	4,0	7,5	94,6	76,1	Urvaste ..	1 433	1 208	5,1	8,6	77,4	47,7
Kahkva ..	1 159	960	5,7	10,1	91,3	69,5	Vaabina ..	1 640	1 320	2,9	7,5	91,0	60,3
Karilatsi ..	730	603	3,7	8,5	87,8	63,3	Valgiärve ..	1 720	1 410	2,6	6,2	69,5	40,1
Kasaritsa ..	3 175	2 645	3,9	9,2	90,8	63,4	Vana-Laitsna ..	549	448	3,1	9,4	90,5	51,3
Kioma ..	778	646	2,2	5,1	87,3	45,0	Vastseliina ..	3 590	2 901	6,4	10,0	84,5	54,2
Koiola ..	2 841	2 367	4,6	8,4	92,8	74,3	Veriora ..	2 250	1 857	5,1	8,7	90,5	65,2
Kooraste ..	1 901	1 594	2,3	6,2	87,4	63,1	Viitina ..	1 590	1 283	3,4	6,0	91,8	58,5
Krabi ..	705	549	6,9	15,4	86,7	49,1	Võru ..	1 757	1 495	2,4	6,5	93,5	67,8
Kähri ..	777	645	4,0	8,6	87,0	66,4	Tsooru ..	1 919	1 623	6,0	9,3	87,0	51,7
Kärgula ..	1 100	927	3,3	8,5	90,4	51,3							
Kõlleste ..	1 432	1 191	2,6	7,9	87,9	52,9	Petseri maakond.						
Lasva ..	1 032	892	3,4	11,8	92,3	59,7	Petseri linn ..	2 013	1 704	16,3	16,8	59,0	39,4
Linnamäe ..	844	718	2,8	7,1	89,3	50,1	Irboška vald ..	8 183	6 237	53,6	53,9	91,8	91,7
Loosi ..	1 244	1 007	6,0	7,9	90,1	58,7	Järvesuu ..	3 226	2 394	60,1	60,1	97,7	97,6
Meeksi ..	2 452	2 058	7,5	11,1	79,8	69,0	Kulje ..	4 731	3 495	56,0	56,1	96,2	96,1
Misso ..	2 010	1 589	2,5	3,2	83,3	71,4	Laura ..	5 510	4 420	42,9	43,9	82,2	82,1
Moisekatsi ..	1 563	1 279	3,5	6,5	85,1	65,3	Mäe (Mikitamäe)	3 016	2 365	50,7	52,3	93,8	93,7
Mõniste ..	1 585	1 324	5,5	12,0	87,3	64,2	Merimäe (Obi- nitsa) vald ..	5 496	4 238	50,5	51,9	92,3	92,3
Nursi ..	1 212	988	3,5	10,1	90,6	50,9	Rootovo (Pani- kovitsa) vald ..	4 792	3 735	44,4	45,7	90,7	90,6
Orava ..	2 792	2 234	6,9	11,7	86,2	65,3	Petseri vald ..	6 681	5 077	40,2	40,9	91,4	89,8
Peri ..	2 221	1 851	3,8	9,2	90,6	53,9	Satserima ..	2 925	2 143	63,7	64,4	97,0	96,9
Pindi ..	1 135	960	5,7	11,0	87,0	43,3	Senno ..	7 753	5 905	48,1	48,2	94,4	94,3
Põlgaste ..	1 040	844	2,3	6,1	89,2	44,7	Vilo ..	6 522	4 880	54,5	57,5	96,1	96,0
Rogosi ..	986	791	6,7	13,4	84,7	49,8							
Roosa-Vana ..	1 472	1 240	4,2	7,5	90,0	57,9							
Roosa-Vastse ..	405	338	5,1	9,1	85,4	40,4							

LISA II.
APPENDICE II.

Rahvalugemise seadus ja vormulaarid.

Esimene täielik rahvalugemine praegusel Vabariigi moodustaval pinnal oli 1881 a. ja pandi toime Eesti ja Liivi kub. sellekohase seaduse järele. Järgmine ja viimane rahvalugemine sündis 1897 a. ühes ülevenemaalise rahvalugemisega. 1916 ja 1917 a. põllumajanduslikud üleskirjutused, niisama ka hiljemalt 1919 ja 1920 a. põllutööstusministeeriumi poolt ettevõetud põllumajanduslikud üleskirjutused ei annud täpseid andmeid rahvaarvu kohta.

Rahvalugemise seadus ja määrus.

Meie esimene rahvalugemine otsustati toime panna Riigikogu poolt 27.VI.1922 a. Sellekohane seadus sisaldab ainult 2 paragrahvi, mis ära määravad, et rahvalugemine detsembrikuul toime pannakse ja et tema toimepanemiseks ja läbiviimiseks korraldavad määrused Vabariigi Valitsus annab. V. V. poolt 25.VIII vastuvõetud määrus määrab juba üksikasjalisemalt ära rahvalugemise organisatsiooni põhihooned. Kuna need 2 akti rahvalugemise kohta põhivanava tähtsusega on, toome siin nende aratriiki.

1922 aasta rahvalugemise seadus:

Riigikogu poolt 27. juunil 1922 a. vastuvõetud.

- § 1. Esimene rahvalugemine Vabariigis pannakse toime 1922 aasta detsembrikuul.
- § 2. Vabariigi Valitsusel on õigus korraldavaid määrusi rahvalugemise toimepanemiseks ja läbiviimiseks välja anda.

Vabariigi Valitsuse poolt 25. augustil 1922 a. vastuvõetud määrus esimese Eesti üldrahvalugemise (demograafilise tsensuse) toimepanemise kohta.

1. Riigikogu poolt 27. juunil s. a. vastuvõetud seaduse põhjal („Riigi Teataja“ nr. 84-85 — 1922 a.) korraldatakse riigi statistika keskbüroo poolt esimene üldrahvalugemine (demograafiline tsensus) 28. detsembril 1922 a. Kriitiliseks vahepunktiks loetakse 27-28 detsembri kesköö: peale kesköö sündinud ja enne kesköö surnud isikuid arvesse ei võeta, kuna peale kesköö surnud isikud üles märgitakse.
2. Riigi statistika keskbüroo poolt kokkuseatavate rahvalugemise vormuläride, instruksioonide, plaanide ja töökavade arutamiseks ja läbitöötamiseks moodustatakse esimese Eesti rahvalugemise komitee, mille esimeheks on riigisekretäär. liikmeteks — riigi statistika keskbüroo juhataja (ühtlasi abiesimees), abijuhataja ja osakondade juhatajad.

M ä r k u s: Komiteel on õigus oma töist eksperte ja riigi ja omavalitsuse asutuste esitajaid osa võtma kutsuda.

3. Vormulärid ja üldinstruksioonid kinnitab lõplikult Vabariigi Valitsus rahvalugemise komitee esimehe ettepanekul, üldpõhimõtetele küsimuste kohta riigi statistika nõukogu arvanist ära kuulates.

4. Rahvalugemistööde korraldamisel moodustavad Vabariigi linnad ja maakonnad 21 rahvalugemisringkonda:

1. Tallinna linn.	12. Järva maakond ühes Paide linnaga.
2. Tartu ..	13. Harju maakond ühes Baltiski linnaga.
3. Narva ..	14. Lääne maakond.
4. Viljandi ..	15. Saare ..
5. Pärnu ..	16. Pärnu ..
6. Rakvere ..	17. Viljandi ..
7. Võru ..	18. Tartu ..
8. Valga ..	19. Valga ..
9. Kuressaare ..	20. Võru ..
10. Haapsalu ..	21. Petseri maakond ühes Petseri linnaga.
11. Viru maakond.	

- Iga nimetatud ringkonna rahvalugemistööd juhatatakse erijuhataja, kes otsekohe allub riigi statistika keskbüroo juhatajale.
5. Maakondade ja linnade rahvalugemisringkonnad jagatakse instruktorige raioonideks, missugune jaotus riigi statistika keskbüroo poolt lõplikult, mitte hiljem kui 1. novembriks, kindlaks määratakse.
6. Instruktorige raioonid jagatakse omakord registreerijate jaoskondadeks. Riigi statistika keskbüroo poolt kindlaksmääratava kava järele.
7. Abiks instruktorige rahvalugemistööde korraldamisel valib iga valla- ja alevinõukogu kolmeliikmelise rahvalugemise komisjoni, kelle ülesandeks on rahvalugemise töö sihtidega rahvast tutvustada, ühes instruktorige registreerijate jaoskonnad kindlaks määrata ja registreerijaid nimetada ja üldiselt kaasa töötada rahvalugemise heaks kordaminekuks.
8. Maakondade ja linnade rahvalugemistööde juhatajad kinnitab ametisse riigisekretäär riigi statistika keskbüroo juhataja ettepanekul.
9. Raioonide instruktorige kinnitab ametisse riigi statistika keskbüroo juhataja ringkondade juhataja ettepanekul.
10. Registreerijate jaoskonnad määratakse ja registreerijad nimetatakse instruktorige ja rahvalugemise komisjoni ühisel nõupidamisel. Linnades määratakse jaoskonnad ja registreerijad ringkonna juhataja poolt.
11. Rahvalugemise alal töötava personali palgamaarad ja teenistusaaja kestuse määrab kindlaks Vabariigi Valitsus.
12. Valdade ja alevite komisjonide liikmete ja registreerijate ametid on auametid ja rahalise tasu alla ei käi.
13. Esimesest Eesti rahvalugemisest osavõtjatele annetakse isearaline mälestusmärk.
14. Mälestusmärke kavandil väljatöötamiseks korraldatakse võistlus, mille korra määrab kindlaks rahvalugemise komitee, kelle esimees kavandite võistluskomitee jury esimeheks on.
15. Mälestusmärke kuju kinnitab lõplikult Vabariigi Valitsus ja määrab kindlaks mälestusmärkide väljaandmise korra.
16. Rahvalugemine Vabariigi kaitseväes sündib erinstruksiooni põhjal, mis riigi statistika keskbüroo kokkuleppel sõjaministeeriumiga välja töötab.
17. Rahvalugemine Vabariigi kaitseväes sündib erinstruksiooni põhjal, mis riigi statistika keskbüroo kokkuleppel sõjaministeeriumiga välja töötab.
18. Riigi statistika keskbüroo määrab kindlaks, kus 28. detsembril rongid ja laevad rahvalugemiseks peatuvad.
19. Rahvalugemise krediidid tarvitamiseks ja arvestamiseks korra määrab kindlaks riigisekretäär, kokkuleppel riigikontrolliga.
20. Rahvalugemise krediidid tarvitamiseks ja arvestamiseks korra määrab kindlaks riigisekretäär, kokkuleppel riigikontrolliga.
21. Iga Eesti Vabariigi piirides asuv isik on kohustatud rahvalugemise küsimustele vastust andma, ise täites sellekohaseid vormulärisid, ehk selleks õigustatud isiku küsimustele vastates.
22. Isikud, kes mingil erilistel põhjustel soovivad enda kohta käivad andmeid täiesti salajaselt anda, võivad sellekohase sooviga registreerijale esineda, kes, kui soov küllalt põhjendatud, need andmed sellekohase instruksiooni järele eriti registreerib ja täiesti salajaselt edasi saadab.
23. Pahatahtlikud rahvalugemise küsimustele vastamisest kõrvalhoijad võetakse kohtulikule vastutusele.
24. Omavalitsus-asutused on kohustatud tasuta sündsaid ruumisisid andma rahvalugemise tööde läbiviimiseks, riigi statistika keskbüroo juhataja nõudmisel.
25. Vallavalitsused on kohustatud 1. oktoobriks kokku seadma elamispunkte nimekirjad, riigi statistika keskbüroo poolt nõutava vormi järele.
26. Kõigile Vabariigi ametiasutustele, omavalitsus-asutustele, seltsile, organisatsioonidele ja üksikutele isikutele tehakse kohuseks riigi statistika keskbüroole rahvalugemise heaks kordaminekuks igapidi kaasa aidata.
27. Peale rahvalugemistööde lõpuleviimise esineb riigi statistika keskbüroo Vabariigi Valitsusele sellekohase aruandega.

Rahvalugemise vormulaarid.

Rahvalugemisel olid tarvitusel järgmised vormulaarid:

Linnades ja alevites.

- 1a. Isiklik kaart.
2. Korterileht.
3. Maja-ümbrik.

Chised:

5. Eriti arvestatud isikute nimestik.
6. Kontroll-leht.
7. Üleandmise ümbrik (instruktoritele).
8. Instruktori edasiandmise leht (ring. juhatajale).
9. " " raiooni jaotamiskava.
10. " " teadustusmaterjalide saamise üle.
11. " " registreerijate kontingendi olemasolu üle.
12. " " „Kõik korras“.
13. " " rahvalugemise toimepaneku üle.
14. " " eelkoostöödega.

Valdades ja alevikkudes.

- 1b. Isiklik kaart.
4. Maja-ümbrik.

Rahvalugemise vormulaaride ja instruksioonide komplekt on saadaval samanimelises ümbrikus.

Siin toome nelja põhivormulaari äratrüki (vähendatud kujul):

Isiklik kaart oli järgmine:

(Isiklik kaart vorm Nr. 1 b maakondade jaoks läheb 1 a-st ainult pealkirja poolest lahku).

<i>Rahvalug. ringkond</i>	Vorm Nr. 1-a. RIIGI STATISTIKA KESKBÜROO ESIMENE EESTI ÜLDRAHVALUGEMINE	<i>Tänav</i> (uulits) Registreerija Nr.
Isiklik kaart Nr.		
Sugu		Tähendada „M.“ ehk „N.“
1. Perekonnanimi (priinimi)	Nimi (eesnimi)	
2. Sündimisaasta	kuu	päev
3. Kus sündinud	maakond	vald
Kui väljamaal sündinud — missuguses riigis		
4. Kas eestlane	Kui mitte eestlane — mis rahvusest	
5. Kui mitte Eesti Vabariigi kodanik — mis riigi alam	(„Ja“ „ei“)	
6. Mis keelt harilikult eraelus kõneleb	Usk	
7. Usk	8. Perekondline seis	
(poisimees, neli, abielus, lesk, lahutatud)		
Mitu aastat abielus olnud		
9. Naisterahvaste kohta, kel lapsed olnud — mitu last üldse olnud (arv)	neist on praegu veel elus (arv)	
10. Haridus: a) kas oskab lugeda (ja, ei)	kas oskab kirjutada (ja, ei)	
b) kui koolis käinud — missuguses õpeasutuses viimati õppinud		
(nimetus)		
d) kas lõpetanud (ja, ei)		
e) kui praegu veel õpib — kus		
(õpeasutuse nimetus)		
11. Tööala: 1) Peatööala:	a) kas on peatööalaks põllumajandus	
(ja, ei)		
b) Kuidas töötab: (peremees alalistel palgatud töölisega, peremees ilma alalistel palgatud tööliseta, kui osanik, kui perekonnaltige, töötab palgalisena)		
d) Kui praegu töö — asutuse, ettevõtte, peremehe nimetus ja aadress, kus töö		
e) Mis ametis (tööl) on seal		
2) Kõrvalised tööalad:		
a) Kui peale peatööala ka mõnel kõrvalisel tööalal tegev — siis missugusel		
b) Kui ka praegu sel tööalal töö — siis kus		
12. Kui pole tulutoovat tööala — mis on ülespidamisallikaks	13. Kui eriala tööalale ei vasta — mida peab oma erialaks	
14. Märkus vigaste kohta (Pime, kurt, tumm, kurttumm, kää ehk jala täielik ehk osaline puudumine)	15. Märkus vaimuhaigete kohta	

Korterilehe väliskülg oli järgmine:

<i>Rahvalugemise ringkond</i>	Vorm Nr. 2. RIIGI STATISTIKA KESKBÜROO ESIMENE EESTI ÜLDRAHVALUGEMINE	<i>Linnaajagu</i> Registreerija Nr.		
Korterileht Nr.				
Tänav				
maja				
korter				
1. Korteripidaja (perekonna- ja eesnimi)				
2. Mitmendal maja korral asub korter				
3. Tubade arv korteris (ilma koridorideta, köökideta, väljakäigu kohtadeta)				
4. Peale selle on korteris olemas: 1) köökisid				
2) vaterklosetisid				
3) liht väljak kohtasid				
5. Kas kasutatakse korter ainult elamiseks ehk veel mõneks muuks otstarbeks ja missuguseks nimelt				
6. Kas korter saab vett linna (alevi) veevõrgist (saab, ei saa)				
7. Kas on korter kanalisatsiooni võrguga ühenduses				
8. Kütte				
(kirjutada, kas keskhüte, ahjuküte jne.)				
9. Valgustus				
(kirjutada, kas elektril-, gaasil-, petrooleumi- jne.)				
Registreerija allkiri		Korteripidaja allkiri		
Korterilehe seeskülgedel oli asetatud				
KORTERIS ASUVATE ISIKUTE NIMESTIK.				
(Kui korteris mitu perekonda ehk iseseisvalt elavat isikut, iga perekond ehk üksik isik teisest kriipsuga ära lahutada).				
Üldine järjekorra Nr.	Nr. perekonna koosseisu järjekorras	Perekonna ja eesnimi	S U H E Korteripidaja Perekonna peaga	Märkus ajutiselt korteris viibivate isikute alalise asuk. üle
1				
2				
3				
4				
20				
Alalistest korteri elanikkudest on ajutiselt ära:				Kus viibinad:
1				
2				
3				
4				

Rahvalugemise instruksioonid.

Rahvalugemise instruksioonid jagunesid kolme ossa. Ühed neist käsitsid mitmesuguste küsimuslehtede täitmist ja selgitasid juhtumisi, kus kahtlus võis tekkida. Teised neist määrasid üksikasjaliselt ära rahvalugemist toimetava personali kohused — nii olid instruksioonid instruktoriga registreerija kohuste kohta. Kuna ühiselu kohtades, rongides ja laevadel ning sõjaväes rahvalugemist toimetati eri korra järele, olid selle korra kohta erinstruksioonid. Kõik need instruksioonid täiendasid üksteist ja sünnitasid ühise süsteemi.

Instruktsioonid olid järgmised.

1. Rahvalugemise üldkorraldused. 2a. Registreerija kohused linnades ja alevites. 2b. " " maal ja alevikkudes. 3. Isikliku kaardi täitmine. 4a. Korterilehe ja maja-ümbriku (vorm nr. 3) täitmine. 4b. Maja-ümbriku (vorm nr. 4) täitmine. 5a. Instruktori kohused linnades.	5b. Instruktori kohused maal ja alevikkudes. 6. Ühiselu kohtades asuvate isikute rahvalugemise korraldus. 7. Reisil viibiva rahva rahvalugemise korraldus. 8. Juhatuskiri kaitseväge jõudude rahvalugemise kohta. 9. Juhatus instruktoritele registreerijate instrueerimise üle.

Rahvalugemise andmete läbitöötamise programmu ja ulatus on käsitust leidnud eriväljaandes: „I Eesti Üldrahvalugemise läbitöötamise plaan ja tabelite sisu.“

Maja-ümbrik vorm nr. 3 oli järgmine:

<i>Rahvalugemise Ringkond</i>	Vorm Nr. 3. RIIGI STATISTIKA KESKBÜROO Esimene Eesti ÜLDRAHVALUGEMINE	<i>Linnaajagu</i> Registreerija Nr.	
Maja-ümbrik Nr.			
Tänav (uulits)			
Maja Nr.			
1. Majaomanik	(perekonna- ja eesnimi, ehk asutuse ehk ettevõtte nimetus)		
2. Maja ehitusmaterjal: a) vundament	b) seinad		
d) katus			
3. Mitu korda on majal	Peale nende keldrikord	põõningukord	
4. Mitu elukorterit on majas	5. Missugused muud (peale elukorterite ja eluruumide) ruumid on majas? Poed, kauplused ja kaubamajad (arv)		
ladud ja aidad			
ettevõtted			
kontori ja kantselei ruumid			
muud ruumid (nende nimetus)			
6. Kui maja praegu tühi, mispärast?			
Korterite nimestik majas.			
Järjek. Nr.	Mitmendamal korral	Korteripidaja: (perekonnanimi ja nimi)	Kui korter praegu tühi, mispärast
1	2	3	4
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
(Registreerija allkiri)			(Majaomaniku allkiri)

Maja-ümbriku vorm nr. 4 eeskülg:

Rahvalugemise Ringkond		Vorm Nr. 4. RIIGI STATISTIKA KESKBÜRO Esimene Eesti ÜLDRAHVALUGEMINE		Vald (alevik) Registreerija Nr.	
Maja-ümbrik Nr.					
Maatksuse nimetus, mille peal maja asub (talu, mõisa nimi)					
Maja kohalik nimetus, kui ta maaüksuse nimetusega ühte nime ei kanna					
Maja laad (elumaja, veski jnc.)					
1. Majaperemees (perekonna- ja eesnimi) (kui ise majas ei ela, selle kohta märkus teha)					
2. Maja ehitusmaterjal:					
a) vundament					
b) seinad					
d) katus					
3. Korterite arv majas					
4. Tubade arv majas					
5. Kui maja praegu tühi, mispärast					
Korterite nimestik majas.					
Järjek. Nr.	Mitmendamat korral	Korteripidaja: (perekonnanimi ja nimi)	Kui korter praegu tühi, mispärast		
1	2	3	4		
(Registreerija allkiri)		(Majaomaniku allkiri)			
Selle ümbriku tagaküljel asus:					
Majas asuvate isikute nimestik.					
(Kui korteris mitu perekonda ehk iseseisvalt elavat isikut, siis igaüks perekond ehk iseseisvalt elav isik teisest kriipsuga ära lahutada; iga korter kahekordse kriipsuga ära lahutada).					
Järjek. Nr.	Korterite järjekorras	Perekonna- ja eesnimi	Suhe		Märkus ajutiselt korteris viibivate isikute kohta
			Majapere-mehega	Perekonna peaga	
1	2	3	4	5	6
Alalistest maja elanikkudest on ajutiselt ära:					Kus viibivad.

Le I recensement général de la population de l'Estonie.

Les recensements les plus récents effectués sur le territoire de l'Estonie proprement dite sont celui de l'année 1881, portant sur les gouvernements d'Estonie et de Livonie en vertu d'un décret spécial, et celui de 1897, rentrant dans le cadre du recensement général de la population de l'empire Russe. Le recensement de 1916, ainsi que celui de 1917, portant sur l'approvisionnement, n'ont pas donné de résultats satisfaisants au point de vue démographique. L'urgence d'un recensement général de la population était donc de toute évidence, une fois l'Estonie devenue un État indépendant. Pour différentes raisons ce recensement ne put être entrepris par la République qu'en l'année 1922.

1. LES MESURES LÉGISLATIVES ADOPTÉES EN VUE DU RECENSEMENT.

Le recensement fut décrété en vertu de la loi adoptée par le Parlement le 27. juin 1922. Les principes devant servir de base à l'organisation de cette entreprise furent établis par le règlement promulgué par le Gouvernement le 25. août de la même année. Nous croyons utile de reproduire ici ces documents donnant une idée sur l'organisation du recensement.

La loi du Recensement de la population de l'année 1922, adoptée par le Parlement le 27. juin 1922.

- P. 1. Le premier recensement de la population de la République sera effectué dans le courant du mois de décembre 1922.
- P. 2. Le Gouvernement de la République est chargé de publier les règlements à suivre pour l'exécution du recensement.

Règlement à suivre pour le recensement général (démographique) de la population en Estonie.

(Adopté par le Gouvernement le 25. août 1922.)

1. Aux termes de la loi du 27. juin de cette année, adoptée par le Parlement, le Bureau Central de Statistique entreprendra le 28. décembre 1922, le premier recensement (démographique) de la population. Le moment critique est fixé au 27.28. décembre, à minuit. Les personnes nées avant et après minuit n'entreront pas en ligne de compte, tandis que les personnes mortes après minuit seront portées sur les listes.

2. L'examen préliminaire des formulaires, instructions et projets élaborés par le Bureau Central de Statistique incombera au Comité du premier recensement de l'Estonie, ayant pour président le secrétaire de l'Etat et pour membres le directeur du Bureau Central de Statistique, le vice-directeur et les chefs des sections. Observation: Le Comité est autorisé à inviter à la participation des travaux les représentants des administrations gouvernementales et locales ainsi que des experts.

3. Les formulaires ainsi que les instructions seront sanctionnés par le Gouvernement sur la proposition du président du Comité du recensement après l'examen préalable au Conseil supérieur de statistique.

4. Pour l'exécution du travail du recensement la République est divisée en 21. sections suivantes:

- 1. Ville de Tallinn (Reval)
- 2. " " Tartu
- 3. " " Narva
- 4. " " Viljandi
- 5. " " Pärnu
- 6. " " Rakvere
- 7. " " Võru
- 8. " " Valga
- 9. " " Kuressaare
- 10. " " Haapsalu
- 11. Arrondissement de Viru
- 12. Arrondissement de Järva avec la ville de Paide
- 13. " " Harju avec la ville de Baltiski
- 14. " " Lääne
- 15. " " Saare
- 16. " " Pärnu
- 17. " " Viljandi
- 18. " " Tartu
- 19. " " Valga
- 20. " " Võru
- 21. " " Petseri avec la ville de Petseri.

Les travaux de chaque section seront dirigés par un chef spécial, subordonné au Directeur du Bureau Central de Statistique.

5. Les sections de recensement des villes et arrondissements sont divisées en rayons ayant à leur tête des instructeurs. Cette répartition, qui incombe au Bureau Central devra être définitivement effectuée à la date du 1 novembre au plus tard.

6. Les instructeurs de toutes les villes et arrondissements sont subordonnés aux chefs de recensement de chaque ville et arrondissement.

7. Les rayons sont subdivisés en sections d'enregistrement conformément au plan établi par le Bureau Central de Statistique.

8. Chaque commune rurale procède à l'élection d'une commission composée de trois membres chargés de porter à la connaissance de la population les buts du recensement, de fixer avec les instructeurs les circonscriptions d'enregistrement, de désigner les agents recenseurs et, en général, de concourir au plein succès du recensement.

9. Les chefs des sections de recensement dans les villes et arrondissements sont nommés par le Secrétaire de l'Etat sur proposition du Directeur du Bureau Central de Statistique.

10. Les circonscriptions d'enregistrement sont fixées par les instructeurs et les commissions de recensement. Dans les villes la division en circonscriptions est opérée par les chefs de section.

11. La durée des travaux, ainsi que le montant des émoluments du personnel occupé aux travaux de recensement sont fixés par le Gouvernement.

12. A tous les participants aux travaux du recensement seront distribués des insignes commémoratifs. Les membres des commissions et les agents recenseurs occupent des fonctions honorables et ne perçoivent pas d'honoraires.

13. Le modèle de cet insigne sera mis au concours dont les conditions seront établies par le comité de recensement dont le président sera chef du jury.

14. Le modèle sera définitivement adopté par le Gouvernement qui fixera aussi l'ordre de la distribution de ces insignes.

15. Après entente préalable avec le ministre de la guerre le Bureau Central élaborera des instructions spéciales pour recensement de la force militaire.

16. Après entente préalable avec les ministères intéressés le Bureau Central de Statistique désignera l'ordre du recensement dans les hôpitaux, les prisons, les pensionnats et autres institutions similaires.

17. Le Bureau Central de Statistique après entente avec le ministre des voies de communications élaborera des instructions spéciales concernant le recensement sur les chemins de fer, dans les ports et les gares des chemins de fer, et désignera les points où les trains et les navires devront s'arrêter pour être soumis au recensement.

18. L'utilisation des sommes désignées pour le recensement, et l'ordre de la tenue des livres seront réglés par le Secrétaire de l'Etat après entente préalable avec le Contrôle d'Etat.

19. Chaque personne vivant dans les confins de la République sera mise dans l'obligation de répondre aux questions du recensement et de remplir de sa main les formulaires ou de fournir des renseignements par l'intermédiaire d'un personnage autorisé à cet effet.

20. Les personnes qui, pour des raisons quelconques, désiraient tenir secrètes leurs déclarations, sont autorisées à adresser une requête dans ce but à l'agent recenseur, qui, dans le cas où serait reconnu le bien fondé de la requête, enregistrera les données et les expédiera sous le sceau du secret.

21. Quiconque se soustraira à son obligation de fournir les renseignements requis par les questionnaires du recensement sera poursuivi selon la loi.

22. Les municipalités et les autorités des communes rurales devront mettre à la disposition du personnel de recensement à titre gratuit les locaux sur requête du Directeur du Bureau Central.

23. Les listes de tous les locaux et bâtiments de toutes les communes rurales doivent être composées à la date du 1-er octobre selon les formes établies par le Bureau Central de Statistique.

Toutes les institutions centrales et locales, associations, organisations et les particuliers sont engagés à concourir de tout leur pouvoir au succès du recensement.

2. LE PROGRAMME DU RECENSEMENT.

Les formulaires reproduits du recensement (28. déc. 1922) permettent de donner un tableau exact du programme de cette opération. Le bulletin individuel contient des questions démographiques concernant le sexe, l'âge, l'état civil, la langue parlée, le degré d'instruction, la nationalité, le lieu de naissance. Les renseignements ayant trait aux infirmités et à l'aliénation mentale forment aussi l'objet de questions. Ainsi seront enregistrés: les sourds, les muets, les aveugles, les estropiés etc.

Outre ces questions, celle portant sur la confession, rubrique actuellement supprimée dans plusieurs pays, est insérée dans le bulletin du premier recensement, dans le but de déterminer la répartition de la population à ce point de vue et de faciliter les observations démographiques.

En dehors de cette partie du programme offrant un intérêt général, quatre questions seront traitées avec une attention particulière à cause de leur haute importance. En premier lieu, celle concernant l'occupation constituera l'objet d'une enquête particulièrement détaillée. Le bulletin individuel contiendra des données exactes sur le genre et le lieu d'occupation, l'emploi et la situation de l'individu.

Au cas où l'occupation ne correspondrait pas à la spécialité, celle spécialité devra être indiquée. Seront enregistrées également les occupations accessoires et l'endroit où elles sont pratiquées. Seront également recueillis des renseignements sur la source de revenus des personnes sans profession.

Les deux questions suivantes, étroitement liées entre elles sont celle de la durée des mariages d'un côté, et de la natalité de l'autre. Le nombre des enfants nés et actuellement vivants sera noté concernant chaque femme dans le but de fournir des données destinées à étudier la question de l'accroissement de la population.

Un groupe spécial de questions doit fournir des données permettant de déterminer le niveau d'instruction de la population. En outre — du chiffre des individus sachant lire et écrire, seront exigées des données sur les établissements scolaires où l'individu a reçu son instruction ou est en train de terminer ses études.

Les feuilles de logement et les enveloppes de maison contiendront, en outre des données sur le propriétaire de l'immeuble, des renseignements sur les locataires.

Pour élucider la question du logement, seront recueillis des renseignements sur le nombre des locaux habitables, les dimensions des immeubles, la disposition des logements et le nombre d'habitants par logement. Quant aux matériaux de construction, ils seront spécifiés séparément: pour la toiture, les murs et les fondements. Pour ce qui concerne les conditions hygiéniques des maisons et logements, les conduites d'eau, le système de chauffage et la canalisation seront l'objet d'une enquête particulièrement approfondie.

Les formulaires et les instructions du premier recensement général de l'Estonie (28.XII.22), sont réunis dans le portefeuille spécial, portant ce titre, à l'exception des communications (form. 10-14).

FORMULAIRES:

- 1a. Bulletin individuel.
- 2. Feuille de logement.
- 3. Enveloppe de la maison.
- 4. Enveloppe de la maison.
- 5. Liste des personnes comptées à part.
- 6. Feuille de contrôle.
- 7. Bordereau d'envoi aux instructeurs.
- 8. Feuille d'envoi au Chef de section.
- 9. Liste des matériaux du recensement de la section.
- 10. Communication de l'instructeur concernant la réception des matériaux du recensement.
- 11. Communication concernant la composition du contingent des registrateurs.
- 12. Communication „tout est réglé“.
- 13. Communication concernant l'achèvement du recensement.
- 14. Communication contenant les données préliminaires.

Le bulletin individuel en outre des en-tête nécessaires contient les questions suivantes:

BULLETIN INDIVIDUEL Nr.		S E X E : Noter „H“ ou „F“.
1. Nom de famille	Prénom	
2. Année de naissance	mois	jour
3. Né	district	commune
	village	village
(Si né à l'étranger, en quel pays		
4. Estonien	Si non — indiquer la nationalité	
(„oui — non“)		
5. Si non citoyen estonien — de quel pays		
6. Langue habituelle dans la vie privée		
7. Confession		
8. État civil:		
(célibataire, fille, marié, veuf, divorcé)		
9. Pour personnes du sexe féminin ayant des enfants:		
total des enfants		
dont encore vivants		
10. INSTRUCTION:		
a) sachant lire (oui — non		
sachant écrire (oui — non)		
b) dernier établissement d'instruction fréquenté		
c) le cours des études est-il terminé		
d) où fréquentant quelle école (établissement)		
11. Occupation:		
1) OCCUPATION PRINCIPALE:		
a) Agriculture (oui-non)	LES AUTRES OCCUPATIONS: a) spécification du métier	
Est-ce que l'agriculture constitue la principale occupation		
b) En qualité de: propriétaire occupant des ouvriers salariés, propriétaire sans ouvriers salariés, comme membre d'une association, comme membre d'une famille, salarié		
d) Travail actuel: établissement ou entreprise, nom du propriétaire et adresse		
e) Remplissant quelles fonctions		
2) OCCUPATION ACCESSOIRE:		
a) Exécutant quel travail en outre de l'occupation principale		
b) Où est-il occupé actuellement		
12. Si non occupé, quels sont ses moyens d'existence		
13. Si la spécialité ne s'accorde pas avec sa profession quelle est sa spécialité		
14. Remarque sur le degré d'infirmité. Indiquer le genre d'infirmité: (cécité, surdité, mutisme, estropiement)		15. Remarque sur les infirmités psychiques

FORMULAIRE Nr. 2.
FEUILLE DE LOGEMENT.

Rue maison logement

- Locataires (nom et prénom)
- A quelle étage est situé le logement
- Nombre des pièces du logement (Non compris: les corridors, cuisines water-closets)
- Possède-t-il en outre:
 - cuisine
 - water-closets
 - closets
- Le logement est-il utilisé seulement pour l'habitation ou aussi pour quelques-autres buts et lesquels
- Est-il pourvu de conduites d'eau
- Communique-t-il avec l'égoût
- Chauffage (chauffage central, calorifère etc.)
- Eclairage (électricité, gaz, pétrole etc.)

LISTE DES PERSONNES OCCUPANT LE LOGEMENT
(Quand le logement est occupé par plusieurs familles ou par des individus vivant séparément les noms de ces familles et de ces individus doivent être séparés par une ligne).

Nr. Nr.	Nr. des membres de la famille par ordre	Nom et prénom	Rapport existant:		Indication du lieu où résident habituellement des hôtes de passage
			Entre le propriétaire ou principal locataire du logement	Entre le chef de famille	
LOCATAIRES MOMENTANÉMENT ABSENTS:					

FORMULAIRE Nr. 3.
ENVELOPPE DE MAISON

outre les en-têtes habituelles contient les questions suivantes:

- Propriétaire de la maison (Nom et prénom)
- La maison est-elle propriété d'une institution ou entreprise?
- Matériel de construction de la maison: a) fondement
- murs
- toit
- Nombre des étages
- Caves
- Combles
- Quels autres locaux (en dehors des logements habités) se trouvent dans la maison: Boutiques et maisons de commerce ...; dépôts et magasins ...; entreprises (industrielles) ...; bureaux et comptoirs ...; autres locaux en outre des logements habités
- Si la maison est actuellement inhabitée, quelle en est la raison?

4. Nombre des logements habités	Total:	Dont vides actuellement:
Premier étage		
Second "		
Troisième "		
Quatrième "		
Cinquième etc.		
Combles		

Outre le bulletin individuel, la feuille de logement et l'enveloppe de maison — ces formulaires principaux — on se sert encore de 9 formulaires techniques. Dans un but de simplification on a pour les localités rurales réuni dans une enveloppe unique les questions portant sur la maison et sur les logements.

3. LES INSTRUCTIONS.

Les instructions peuvent être divisées en trois parties. Les unes ont pour but l'explication des questions contenues dans les formulaires, les autres déterminent en détail la tâche incombant au personnel participant aux travaux du recensement en qualité d'instructeurs ou d'agents recenseurs. Des instructions spéciales sont données au personnel appelé à opérer dans les auberges, les prisons, le long des voies ferrées, et sur les navires de tout genre.

- Principaux règlements du recensement.
- Obligations incombant aux agents recenseurs dans les villes et bourgs.
- Obligations incombant aux agents recenseurs dans les localités rurales et bourgs de moindre importance.
- Instructions concernant la feuille individuelle.
- Instructions concernant la feuille du logement et l'enveloppe de la maison.
- Instructions concernant l'enveloppe de la maison.
- Obligations incombant aux instructeurs dans les villes et bourgs
- Obligations incombant aux instructeurs dans les localités rurales et bourgs de moindre importance.
- Règlements concernant le recensement des personnes vivant en commun dans internats, hôtels etc.
- Règlements concernant le recensement des personnes en voyage.
- Règlements concernant le recensement des militaires.

Toutes ces instructions se complétant mutuellement et visant au même but constituent ainsi un système arrondi. Les matériaux du recensement ont été imprimés et distribués antérieurement à la date du 1-er décembre par le Bureau Central.

4. L'ORGANISATION DU RECENSEMENT.

Le pays a été divisé en rayons de recensement, qui à leur tour, ont été subdivisés en rayons d'instructeurs et ces derniers en rayons de recenseurs. Les travaux de recensement dans les rayons ont été exécutés sous la direction des chefs de travaux de recensement désignés par le Bureau Central de Statistique. Ces chefs de travaux, à leur tour, ont désigné les instructeurs de rayons auxquels incombe l'obligation de faire choix du nombre requis de recenseurs. Les communes rurales ont procédé à l'élection, parmi les habitants, d'une commission spéciale pour chaque commune dont les membres ont à tâche de prêter leur concours aux travaux des instructeurs. En collaboration avec ces commissions les instructeurs ont divisé ces rayons en rayons des recenseurs et concouru au recrutement du nombre requis des recenseurs. Pendant le recensement ils contrôlaient le travail des recenseurs. Leur connaissance des conditions locales leur facilitait le contrôle et la rectification des erreurs et inexactitudes commises au cours des travaux.

Le dépouillement des données du recensement sert d'objet d'une étude spéciale intitulée „Dépouillement des données du recensement de 1922 et la contenu des tableaux“.